

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ:

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΗΣ
ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΤΗΣ
ΧΩΡΟΥΣ»

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΦΟΙΤΗΤΗ: ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΚΑΡΥΔΑΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΕΥΓΕΝΙΑ ΜΠΙΤΣΑΝΗ

ΑΡΓΟΣ ΙΟΥΝΙΟΣ 2021

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΔΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ:

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΗΣ
ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΤΗΣ
ΧΩΡΟΥΣ»**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΦΟΙΤΗΤΗ: ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΚΑΡΥΔΑΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΕΥΓΕΝΙΑ ΜΠΙΤΣΑΝΗ

Εγκρίθηκε από την τριμελή επιτροπή αξιολόγησης την 21/2/22:

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Μπιτσάνη Ευγενία, Καθηγήτρια.

Μέλος επιτροπής: Τριανταφυλλοπούλου Αθανασία, Καθηγήτρια.

Μέλος επιτροπής: Τσέκος Θεόδωρος, Καθηγητής.

ΑΡΓΟΣ ΙΟΥΝΙΟΣ 2021.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
UNIVERSITY of the PELOPONNESE

School of Management (Kalamata)

Department of Business and Organization Administration

POSTGRADUATE PROGRAM:

**MSc-MPA: PUBLICADMINISTRATION AND LOCAL
GOVERNMENT**

TITLE OF THESIS

«The modern cultural face of Argolida through its
archeological sites»

Name Surname Postgraduate Student: Theodosios Karydas

Argos June 2021

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πρωτίστως θα ήθελα να ευχαριστήσω εκ βάθους καρδιάς την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κυρία Ευγενία Μπιτσάνη για τις πολύτιμες και σημαντικές γνώσεις που μου παρείχε κατά τη διάρκεια του Μεταπτυχιακού προγράμματος αλλά και για την συνεχή καθοδήγηση και υποστήριξη που μου προσέφερε έως και την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας. Επίσης επιθυμώ να την ευχαριστήσω για τις εύστοχες και ουσιώδεις παρατηρήσεις και υποδείξεις της, που με βοήθησαν στην κατάκτηση της γνώσης.

Ακόμα οφείλω να ευχαριστήσω τους συναδέλφους μου για τις πολύτιμες συμβουλές και την βοήθεια που μου χάρισαν με κάθε τρόπο για την αποπεράτωση του Μεταπτυχιακού προγράμματος.

Τέλος την παρούσα διπλωματική εργασία αφιερώνω στους γονείς μου και τα αδέρφια μου για την αμέριστη συμπαράσταση, παρότρυνση και στήριξη που μου έδειξαν καθ'όλη τη διάρκεια του Μεταπτυχιακού προγράμματος.

Πίνακας περιεχομένων

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	7
ABSTRACT.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : Εννοιολογικές Οριοθετήσεις- Αποσαφηνίσεις, ...	12
1.1 Πολιτισμός και κουλτούρα.	12
1.2 Έννοιες και όψεις του πολιτισμού.....	17
1.2.1 Πολιτιστική Κληρονομιά:.....	17
1.2.3 Πολιτιστικές δραστηριότητες.....	20
1.2.4 Πολιτιστικοί φορείς:	22
1.2.5 Πολιτιστική Δημοκρατία:.....	23
1.2.6 Πολιτιστική ταυτότητα και ανάπτυξη.....	24
1.3 Η πολιτιστική πολιτική.....	26
1.3.1 Έννοιες και ορισμοί.	26
1.3.2 Στόχοι και μέσα της πολιτιστικής πολιτικής.....	27
1.3.3 Η πολιτιστική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	28
1.3.4 Η πολιτιστική πολιτική στην Ελλάδα.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : Η περίπτωση του Νομού Αργολίδας.....	38
2.1 Η ιστορία του Νομού Αργολίδας.....	39
2.2 Η Αργολίδα τη σημερινή εποχή.....	44
«Ραβδόγραμμα 1», Πηγή: (Wikipedia, Νομός Αργολίδας, 2021).....	46
«Ραβδόγραμμα 2», Πηγή: (Wikipedia, Νομός Αργολίδας, 2021).....	46
2.3 Η ενδογενής ανάπτυξη του νομού.	47
2.4 Η διάρθρωση της παραγωγής και τα οικονομικά χαρακτηριστικά του νομού.	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	53
3.1 Οι αρχαιολογικοί χώροι του Δήμου Ερμιονίδας.....	53
Εικόνα 3.1: Ρωμαϊκή σαρκοφάγος.	53
Εικόνα 3.2: Το ρωμαϊκό υδραγωγείο.	54
Εικόνα 3.3: Η αρχαία πόλη των αλιέων.....	55
Εικόνα 3.4: Πανοραμική άποψη του σπηλαίου Φράγχθι.	57
Εικόνα 3.5: Το σπήλαιο Φράγχθι.....	57
3.2 Οι αρχαιολογικοί χώροι του Δήμου Επιδαύρου.....	58
Εικόνα 3.6: Αρχαιολογικός χώρος Ασκληπιείου Επιδαύρου.....	58

Εικόνα 3.7: Μυκηναϊκή γέφυρα Καζάρμας.	59
Εικόνα 3.8: Θολωτοί μυκηναϊκοί τάφοι.	60
Εικόνα 3.9: Το μνημείο της Α΄ Εθνοσυνέλευσης.	61
Εικόνα 3.10: Το κάστρο της Πιάδας.....	62
Εικόνα 3.11: Το κάστρο της Καζάρμας.	63
3.3 Οι αρχαιολογικοί χώροι του Δήμου Άργους-Μυκηνών	63
Εικόνα 3.12: Το κάστρο της Λάρισας.	64
Εικόνα 3.13: Το αρχαίο θέατρο του Άργους.	65
3.14: Η αρχαία αγορά του Άργους.	66
3.15: θολωτός τάφος Ατρέα.	68
3.4 Οι αρχαιολογικοί χώροι του Δήμου Ναυπλιέων	68
Εικόνα 3.16: Το Παλαμήδι.	69
Εικόνα 3.17: Το Μπούρτζι.	70
Εικόνα 3.18: Ο αρχαιολογικός χώρος της Τίρυνθας.....	71
Εικόνα 3.19: Το κάστρο της Ακροναυπλίας.	72
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	73
4.1 Το πολιτιστικό πρόσωπο της Αργολίδας σήμερα.....	73
4.2 Ο πολιτιστικός τουρισμός συμβάλλει στην συνολική ανάπτυξη της περιοχής?	76
4.3 Προτάσεις για την βέλτιστη αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας. ..	80
4.4 Ανάλυση SWOT	83
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΤΗΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	86
5.1 Σκοποί και στόχοι της έρευνας	86
5.2 Η ποσοτική έρευνα ως μέθοδος προσέγγισης	86
5.3 Συμμετέχοντες της ποσοτικής έρευνας	87
5.4 Αρχή της εμπιστευτικότητας	87
5.5 Ανάλυση στοιχείων της έρευνας-Ταυτότητα της έρευνας.....	88
5.6 Συμπεράσματα.....	122
5.7 Γενικά Συμπεράσματα	123
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	125
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	125
ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	127
ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ	128

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Θεοδόσιος Καρύδας: Το σύγχρονο πολιτιστικό πρόσωπο της Αργολίδας μέσα από τους αρχαιολογικούς της χώρους. (Με την επίβλεψη της Κ. Ευγενίας Μπιτσάνη, Καθηγήτρια)

Η πολιτιστική κληρονομιά μιας περιοχής αποτελεί τον θησαυρό μέσα από τον οποίο δίνεται στους κάτοικους η δυνατότητα κατανόησης και αξιοποίησης του παρελθόντος. Η Αργολίδα είναι ένας τόπος με αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία ορόσημα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού που ίστανται σιωπηλά, παρόλα αυτά κατορθώνουν να περιγράψουν και να διηγηθούν με μαγευτικό τρόπο την ιστορία του νομού. Στην παρούσα εργασία το ενδιαφέρον θα επικεντρωθεί στο σύγχρονο πολιτιστικό πρόσωπο της Αργολίδας μέσα από την αξιοποίηση των αρχαιολογικών της χώρων. Όπως συμβαίνει και στην παρούσα μελέτη περίπτωσης, είναι σύνηθες ο πολιτιστικός πλούτος μιας περιοχής να μην χαίρει της μέριμνας, της διαχείρισης και της αξιοποίησης που της αρμόζει. Οι ιθύνοντες πράττουν ενέργειες μείζονος σημασίας που αφορούν όμως μόνο την φύλαξη και την διάσωση του πολιτιστικού τους θησαυρού παραβλέποντας άλλες σημαντικές δράσεις που θα ενίσχυαν σε μεγάλο βαθμό την αξιοποίηση της πολιτιστικής τους κληρονομιάς. Αναλυτικότερα στην εργασία θα ασχοληθούμε με τους τρόπους, τα εργαλεία και τις δραστηριότητες εκείνες όπου μέσα από την πραγμάτωση τους θα επιτευχθεί ο εκσυγχρονισμός, η σωστή έκθεση, η ανάδειξη και ο εκπαιδευτικός ρόλος που δύναται να αποκτήσει η πολιτιστική κληρονομιά της Αργολίδας. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται και σε πολύ σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία του νόμου που δεν έχουν λάβει την προσοχή και την αξιοποίηση που επιβάλλεται να έχουν. Εν κατακλείδι μέσα από την ποσοτική έρευνα που έλαβε χώρα στους τέσσερις δήμους του νόμου, δοκιμάζεται να παρατηρηθούν και δη να δοθούν λύσεις μέσα από τις αντιλήψεις και τις επιλογές των κατοίκων του νόμου σε καίρια θέματα που αφορούν την διαχείριση, την αξιοποίηση και την προστασία των αρχαιολογικών χωρών της Αργολίδας.

Λέξεις κλειδιά: Πολιτιστική κληρονομιά, Πολιτιστική διαχείριση, Πολιτιστική ανάπτυξη, Αρχαιολογικοί χώροι, Αργολίδα.

ABSTRACT

Theodosios Karydas: The modern cultural face of Argolida through its archeological sites. (Under the supervision of K. Eugenia Bitsani, Professor)

The cultural heritage of an area constitutes the treasure through which the inhabitants are given the opportunity to understand and utilize the past. Argolida is a place with archeological sites and landmarks monuments of ancient Greek civilization that are silent, nevertheless they manage to describe and narrate in a magical way the history of Argolida. As in the present case study, the cultural wealth of an area is common not to rejoice the care, the management and utilization it deserves. The responsible are limited to actions related to the safekeeping and preservation of their cultural treasure, but overlooking important actions that would greatly enhance the exploitation of their cultural heritage. More specifically in this essay we will analyze the techniques, the tools and the activities through their exploitation, modernization will be achieved, the correct exposure and the educational role that is due to achieve the cultural heritage of Argolida. Special reference should be made of the significantly important archaeological sites and monuments of this prefecture that have not received the attention and utilization that they deserve. In conclusion, through the quantitative study that occurred in the country and its four municipalities of Argolida. Efforts are being made, to find solutions through the perceptions and the choices of the citizens of the region, about significant matters that concern the management, the utilization and the preservation of the archeological sites of Argolida.

Key words: Cultural heritage, Cultural management, Cultural development, Archaeological sites, Argolida.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το κύριο ενδιαφέρον της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η μελέτη και η ανάλυση της ανάπτυξης της Αργολίδας, και πως ο πολιτισμός και δη οι αρχαιολογικοί χώροι συμβάλλουν στην ευρύτερη ανάπτυξη του νομού. Ειδικότερα μελετώνται οι διαφορετικοί τομείς που συνεισφέρουν στην ανάπτυξη του νομού και πως ο πολιτισμός που αποτελεί ένα σπουδαίο κεφάλαιο της Αργολίδας μπορεί να αξιοποιηθεί περαιτέρω με σκοπό να προσφέρει τα μέγιστα στην τοπική κοινωνία.

Τα ερευνητικά ερωτήματα της διπλωματικής εργασίας είναι να εξεταστεί σε ποιους τομείς οφείλεται και στηρίζεται η ανάπτυξη του νομού, να αναζητηθούν και να παρουσιαστεί το οικονομικό γίνεσθαι του νομού, να αναλυθεί μέσα από την έρευνα κατά πόσο ο πολιτισμός και συγκεκριμένα ο πολιτιστικός τουρισμός συνεισφέρει στη συνολική ανάπτυξη της περιοχής και τέλος μέσα από τη μελέτη, την έρευνα και την εμπειρία να παρουσιαστούν τα προβλήματα της κακής διαχείρισης και της ελλιπής αξιοποίησης των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας. Το βασικότερο και σημαντικότερο ερευνητικό ερώτημα που πραγματεύεται η διπλωματική εργασία είναι το εξής: *«Ποιο είναι το σύγχρονο πολιτιστικό πρόσωπο της Αργολίδας μέσα από τους αρχαιολογικούς της χώρους και πως μέσα από συγκεκριμένες προτάσεις που αν μετουσιωθούν σε πράξεις θα επιλυθούν χρόνια προβλήματα και θα επέλθει η βέλτιστη αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς του νομού»?*

Αρχικά για την μεθοδολογία της εργασίας μας αξιοποιήσαμε τη βιβλιογραφική έρευνα από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές με σκοπό την διερεύνηση και την αποσαφήνιση του θέματος. Ειδικότερα πληροφορίες αντλήθηκαν από την διαθέσιμη ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία, την δικτυογραφία, τα επιστημονικά άρθρα και τις δημοσιεύσεις. Η έρευνα πεδίου στηρίχθηκε σε ένα ειδικά διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο και στην προσωπική επιτόπια έρευνα στον νομό, στο οποίο συμμετείχαν 100 κάτοικοι από τους τέσσερις δήμους της Αργολίδας. Το ερωτηματολόγιο περιελάμβανε ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, μορφής απλής εναλλακτικής και ερωτήσεις ανοικτού τύπου.

Συγκεκριμένα για το θεωρητικό μας μέρος λάβαμε πληροφορίες για βασικές έννοιες που αφορούν τον πολιτισμό, την πολιτιστική διαχείριση της Ελλάδας και της Ε.Ε. Στη συνέχεια μέσα από τη βιβλιογραφική επισκόπηση αντλήθηκαν πληροφορίες για τη μελέτη περίπτωσής μας (ανάπτυξη της Αργολίδας, αρχαιολογικοί χώροι του νομού, πολιτιστική ανάπτυξη της Αργολίδας και τρόποι ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς της). Μετέπειτα, μέσα από την ποσοτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο νομό Αργολίδας, συλλέξαμε σημαντικά στοιχεία για τις θέσεις και τις απόψεις των κατοίκων, όσον αφορά ορισμένα βασικά ζητήματα των αρχαιολογικών χώρων του νομού.

Στο πρώτο μέρος του πρώτου κεφαλαίου κρίνεται αναγκαίο να γίνει μια διάκριση των όρων «πολιτισμός» και «κουλτούρα», ενώ στη συνέχεια δόθηκαν οι σημαντικότερες έννοιες που αφορούν τον πολιτισμό σε ευρύτερο πλαίσιο. Στο δεύτερο μέρος γίνεται αναφορά στην πολιτιστική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Ελλάδας και στους στόχους και τα μέσα που εφαρμόζουν την πολιτιστική πολιτική. Στο δεύτερο κεφάλαιο προβάλλεται ενδελεχώς η μακραίωνη ιστορία του νομού Αργολίδας, και έπειτα παρουσιάζονται μερικά σημαντικά στοιχεία για την σημερινή κατάσταση του νομού. Εν συνεχεία αναλύεται λεπτομερώς η ενδογενής ανάπτυξη του νομού και ποιοί τομείς ανάπτυξης παίζουν καθοριστικό ρόλο στην διάρθρωση της οικονομικής κατάστασης της Αργολίδας. Το τρίτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στον πλούσιο πολιτιστικό θησαυρό που βρίσκεται στα χώματα της Αργολίδας. Συγκεκριμένα παρουσιάζεται η ιστορία των σημαντικότερων αρχαιολογικών χώρων των τεσσάρων δήμων του νομού και παράλληλα κρίθηκε σκόπιμο να γίνει μια σύντομη αναφορά σε ορισμένα σημαντικά μνημεία της Αργολίδας.

Το τέταρτο κεφάλαιο είναι εξαιρετικής σημασίας διότι παρουσιάζεται το πολιτιστικό πρόσωπο του νομού στις μέρες μας και με ποιους τρόπους αξιοποιείται η πολιτιστική κληρονομιά του. Μετέπειτα αναφέρονται τα πλεονεκτήματα που προσφέρει ο πολιτιστικός τουρισμός σε διάφορους τομείς της κοινωνίας της Αργολίδας. Στο τελευταίο κομμάτι του τετάρτου κεφαλαίου δίνονται μερικές βελτιωτικές και ουσιώδεις προτάσεις, και παράλληλα γίνεται μια ανάλυση SWOT στην προσπάθεια να επιτευχθεί η ορθότερη διαχείριση και αξιοποίηση των

αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας. Στο πέμπτο κεφάλαιο της εργασίας πραγματοποιείται η ποσοτική έρευνα που έλαβε χώρα στο νομό της Αργολίδας. Αρχικά δίνονται τα σημαντικότερα στοιχεία της έρευνας όπως οι στόχοι, οι σκοποί και οι συμμετέχοντες της. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των απαντήσεων των ερωτηματολογίων και στο τέλος αναλύονται τα στοιχεία που προέκυψαν από την δειγματοληπτική έρευνα. Τέλος, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν μέσα από την ανάλυση του θεωρητικού μας μέρους όσο και από την ανάλυση της ποσοτικής μας έρευνας. Ευελπιστούμε πως αυτή η εργασία θα είναι ένα μικρό λιθαράκι για την βέλτιστη διαχείριση, προστασία, αξιοποίηση και την γενικότερη εξέλιξη της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι μέσα από το θεωρητικό της μέρος, να επιτευχθεί η κατανόηση και η παρουσίαση του σύγχρονου πολιτιστικού προσώπου της Αργολίδας. Η συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης αναλύθηκε κυρίως για τους σπουδαίους αρχαιολογικούς χώρους του νομού και με απώτερο σκοπό να διερευνηθούν και να παρουσιαστούν οι τρόποι και δυνατότητες, με τις οποίες η περιοχή μπορεί να διαχειριστεί και να αξιοποιήσει την πλούσια και σημαντική πολιτιστική της κληρονομιά. Στόχος της ποσοτικής έρευνας είναι να προβάλλει τις απόψεις της τοπικής κοινωνίας για τον καλύτερο χειρισμό και την ιδανική αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : Εννοιολογικές Οριοθετήσεις- Αποσαφηνίσεις.

1.1 Πολιτισμός και κουλτούρα.

Ο όρος «Πολιτισμός» από το παρελθόν έως και την σημερινή εποχή έχει πολύπλευρη σημασία για αυτό και έχει δεχθεί μια πληθώρα ερμηνειών. Στις μέρες μας πολλοί ταυτίζουν τον όρο του πολιτισμού με αυτόν της κουλτούρας παρά τις αρκετές μεταξύ τους διαφορές, για τον λόγο αυτό σε ορισμένες περιπτώσεις προκύπτουν εννοιολογικές συγχύσεις (Μπιτσάνη, 2004). Η λέξη «Πολιτισμός» προέρχεται από την γαλλική «civilization», την αγγλική «civilization» και την γερμανική «zivilisation» αντίστοιχα, οι οποίες με την σειρά τους πηγάζουν από την λατινική λέξη «civis». Ο «πολιτισμός» σαν όρος τον 16^ο αιώνα ταυτίζεται με την αριστοκρατική συμπεριφορά στις προαναφερθείσες χώρες. Το ίδιο συνέβη και τα ρωμαϊκά χρόνια όπου την έννοια του «πολιτισμού» την προσέδιδαν σε κάποιον τον οποίο διακατείχε η ευγένεια και οι καλοί τρόποι. Μετά το πέρας της Γαλλικής Επανάστασης η Γαλλία με την λέξη «πολιτισμός» θα ορίσει τα κατορθώματα του ανθρώπινου πνεύματος και τα χαρακτηριστικά που αφορούν μια κοινότητα (Γεωργιτσογιάννη, 2011)(Cuche, 2001). Ιστορικά ο όρος «πολιτισμός» πρωτοειπώθηκε τον 18^ο αιώνα και αποτελούσε την έκφραση της δυτικής σκέψης και συνείδησης ενώ ακόμα δήλωνε την διάκριση ανάμεσα στον «πολιτισμένο» και τον «βάρβαρο» άνθρωπο (Βρύζας, 2005).

Την σημερινή εποχή ο όρος «πολιτισμός» κάνει αναφορά «στο σύνολο των υλικών και πνευματικών αξιών και επιτευγμάτων που κληροδοτούνται από γενιά σε γενιά στο πέραςμα των χρόνων διαμορφώνοντας μια κοινή μνήμη-εικόνα για ένα σύνολο ατόμων και δημιουργώντας κατ' επέκταση το αίσθημα μιας κοινής αφετηρίας, κοινών αναφορών και βιωμάτων, παραπέμποντας σε μια πορεία σταθερής προόδου, κοινωνικής και οικονομικής» (Μπιτσάνη, 2004) (Weber, 1998). Σύμφωνα με τον Γάλλο πολιτικό επιστήμονα Badie Bertrand ο πολιτισμός είναι ένα βίωμα με πολυάριθμες συνιστώσες και λειτουργεί σαν ένα κομμάτι της συλλογικής μνήμης των κοινωνικών ομάδων. Συνδέεται άμεσα με τις έννοιες της ψυχαγωγίας,

της παιδείας, της επικοινωνίας, της τεχνολογίας αλλά και της πνευματικής και ψυχικής αναβάθμισης (Badie, 1995). Ο Γ. Μπαμπινιώτης συνδέει τον συνειδητοποιημένο πολίτη με τον όρο «Πολιτισμό» και αναφέρεται στα ήθη, την πνευματική ανάπτυξη, την συμπεριφορά, την αισθητική έκφραση, τον τρόπο ζωής και τις σχέσεις των ανθρώπων που απαρτίζουν ένα κοινωνικό σύνολο (Μπαμπινιώτης, 2006). Όσον αφορά το Νέο Ελληνικό λεξικό της Σύγχρονης Δημοτικής Γλώσσας του καθηγητή Εμμανουήλ Κριαρά, ο πολιτισμός αφορά τα επιτεύγματα που έχουν λάβει χώρα σε ένα συγκεκριμένο τόπο και αυτά συνδέονται με την επιστήμη, την εκπαίδευση, την γλώσσα, την θρησκεία και την καλλιτεχνική δημιουργία (Παχάκη κ.α, 2000).

Μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ο ορισμός του πολιτισμού που εδραιώθηκε διεθνώς ήταν ο «παραδοσιακός» ορισμός που αναφερόταν «στα υψηλότερα πνευματικά κατορθώματα των ανθρώπων: τα μουσικά, φιλοσοφικά, λογοτεχνικά, καλλιτεχνικά και αρχιτεκτονικά έργα και τεχνικές, τα οποία έχουν επηρεάσει την ανθρωπότητα και τα οποία οι κοινότητες τους αναγνωρίζουν ως τα καλύτερα κατορθώματα τους» (Defner ed all, 2003). Σύμφωνα με τον Χόρχε Ουσκατέσκου εννοιολογικά ο πολιτισμός έχει τις ρίζες του από την κοινωνιολογία και την ανθρωπολογία και σε γενικό πλαίσιο εμπεριέχει όλες εκείνες τις ανθρώπινες δραστηριότητες τόσο στο πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και θρησκευτικό τομέα. Όσον αφορά την Unesco ο πολιτισμός είναι ένα συλλογικό και προσωπικό δικαίωμα, κοινό αγαθό που συμβάλλει στη ποιότητα ζωής του ανθρώπου. Περιλαμβάνει τρόπους ζωής, συστήματα αξιών, θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και δραστηριότητες, παραδόσεις, ήθη, έθιμα και πεποιθήσεις. Οι απόψεις που έχουν παρατεθεί για τον πολιτισμό κατά καιρούς είναι ποικίλες και πολυάριθμες, για τον λόγο αυτό είναι αδύνατον να αποδώσουμε στον όρο «πολιτισμό» έναν ομόφωνο και αποδεκτό από όλους ορισμό. Πιο συγκεκριμένα η δυσκολία απόδοσης ενός συγκεκριμένου ορισμού στην λέξη «πολιτισμός» έχει να κάνει με το γεγονός ότι επρόκειτο για μια έννοια η οποία έχει πολύπλευρο και πολυδιάστατο νόημα και χαρακτήρα. Αλλά και δεδομένου του εύρους του πεδίου των στοιχείων που καλύπτουν το εννοιολογικό πλαίσιο του πολιτισμού, η απόδοση ενός ορισμού θα μας οδηγήσει σε αδιέξοδο (Unesco, 1982).

Ένας διαχωρισμός της έννοιας του πολιτισμού σε υποσύνολα, είναι αυτός που πραγματοποιήθηκε από τον Osgood (1959). Χώρισε τα πολιτισμικά φαινόμενα σε

τρεις κατηγορίες οι οποίες συνδέονταν με την προσέγγιση του Goethe (πνευματικός πολιτισμός), του Marx (υλικός πολιτισμός) και του Weber (κοινωνικός πολιτισμός). Όσον αφορά τον πνευματικό πολιτισμό συμπεριέλαβε τα θρησκευτικά πιστεύω και τις πεποιθήσεις των ανθρώπων στην κοινωνία οι οποίοι κρίνουν και καθορίζουν τον κοινωνικό και υλικό πολιτισμό. Ο υλικός πολιτισμός όπως προσεγγίστηκε από τον Marx, απαρτίζεται από τα προϊόντα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που προκύπτουν μέσα από την τέχνη του, την τεχνολογία και την επιστήμη και ο κοινωνικός πολιτισμός του Weber αποτελείται από τα πρότυπα δράσης και συμπεριφοράς, τα συστήματα δικαίου και καθηκόντων αλλά και διάφορα άλλα καθημερινά γεγονότα. Ως εκ τούτου δεν είναι λίγες φορές όπου ο ορισμός του πολιτισμού απαντάται ως το σύνολο των υλικών και πνευματικών επιτευγμάτων του ανθρώπου. Ωστόσο ο ρυθμός εξέλιξης και «δημιουργίας» πολιτισμού δεν εξαρτάται από τον άνθρωπο παρά το γεγονός ότι αυτός είναι ο δημιουργός του. Ο πολιτισμός είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που γεννιέται και ενίοτε μεταφέρεται από γενιά σε γενιά ή χάνεται μέσα στο τόπο και τον χρόνο. Το αν θα διατηρηθεί και θα συνεχιστεί εξαρτάται άμεσα από το παρελθόν (παράδοση), το παρόν (πολιτισμός σε εξέλιξη) και σίγουρα το μέλλον όπου και πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση και προσοχή στον προγραμματισμό, τον σχεδιασμό, την οργάνωση, την καθοδήγηση και τον έλεγχο των δράσεων (Παρθενόπουλος, 2004). Ένας διαφορετικός αλλά εξίσου σημαντικός διαχωρισμός του πολιτισμού είναι αυτός που γίνεται με βάση τα στάδια εξέλιξής του. Χωρίζεται σε υποσύνολα όπως αυτά του παλαιολιθικού πολιτισμού, νεολιθικού πολιτισμού, αρχαίου πολιτισμού, μεσαιωνικού πολιτισμού, νεώτερου πολιτισμού και του σύγχρονου πολιτισμού. Ο παραπάνω διαχωρισμός πραγματοποιείται με βάση τον επιστημονικό και φιλοσοφικό τομέα, τον εργαλειακό εξοπλισμό που χρησιμοποιούνταν σε αυτές τις περιόδους και τα μορφολογικά χαρακτηριστικά. Άξιος αναφοράς είναι και ο διαχωρισμός που πολλές φορές γίνεται με βάση τα γεωγραφικά και τα εθνικά κριτήρια (π.χ. ευρωπαϊκός πολιτισμός, αμερικανικός πολιτισμός, ασιατικός πολιτισμός), αλλά συχνά είναι ανακριβής διότι βασίζεται σε πολιτικά και ιδεολογικά συμφέροντα (Μπιτσάνη, 2004).

Ο όρος της κουλτούρας εμφανίζεται με την τωρινή του έννοια για πρώτη φορά μεταφορικά από τον ύπατο Κικέρων τα ρωμαϊκά χρόνια όπου εισήγαγε στην λατινική γλώσσα την λέξη cultura που σημαίνει καλλιέργεια (εκ του ρήματος colere που σημαίνει καλλιεργώ). Η αντίστοιχη ελληνική λέξη είναι η παιδεία. Μετά τα

ρωμαϊκά χρόνια ο όρος της κουλτούρας επανήλθε και εμφανίστηκε ξανά κατά την Αναγέννηση και έκτοτε έμεινε ξανά στο περιθώριο έως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Η λέξη κουλτούρα εισήχθη πριν από τον όρο «πολιτισμός», αλλά στην Ελλάδα δεν γίνεται συνήθως διάκριση μεταξύ αυτών των δύο όρων διότι έχει επικρατήσει περισσότερο ο όρος του πολιτισμού, αν και οι διαφορές ανάμεσά τους είναι εμφανείς. Ο Raymon Williams έχει αναφέρει ότι πρόκειται για την μια από τις 2-3 δυσκολότερες λέξεις για να οριστεί στην αγγλική γλώσσα. Κατά γενική ομολογία η λέξη κουλτούρα έχει προκαλέσει μέχρι και σήμερα σύγχυση σε όσους επιχειρήσαν να δώσουν την ερμηνεία της, για τον λόγο ότι πρόκειται για μια πολυσήμαντη έννοια. Αρχικά λαμβάνοντας υπόψη ορισμένες κοινωνιολογικές προσεγγίσεις ο Γκυ Ροσέ είπε ότι ο όρος πρωτοεμφανίστηκε το 1871 και σήμαινε την «διαμόρφωση του πνεύματος». Ενώ ο Εντ. Τάιλορ διατύπωσε τον πιο κλασικό ορισμό της κουλτούρας λέγοντας ότι «...κουλτούρα ή πολιτισμός είναι το σύνθετο εκείνο σύνολο που περιλαμβάνει γνώσεις, πεποιθήσεις, τέχνες, ήθη, δίκαιο, έθιμα και κάθε άλλη ικανότητα και συνήθεια που αποκτά ο άνθρωπος ως μέλος της κοινωνίας». Αργότερα ορισμένοι άλλοι ανθρωπολόγοι όπως ο Σαπίρ και ο Μαλινόφσκι ταύτισαν την κουλτούρα με τον όρο του πολιτισμού (Μπιτσάνη, 2004) (Τσαούσης, 1983). Πέρα από τις κοινωνιολογικές και ανθρωπολογικές προσεγγίσεις που διατυπώθηκαν ο όρος «κουλτούρα» χρησιμοποιείται εννοιολογικά για την διαμόρφωση του ήθους και του ανθρώπινου νου. Η «κουλτούρα» αποτυπώνει τον καλλιεργημένο άνθρωπο ο οποίος διακατέχεται από ευαισθησίες, «ανθρωπιά» και παίρνει μέρος στις αξίες που μεταλαμπάδευσε η ηθική και πνευματική παράδοση μιας κοινότητας ή μιας κοινωνίας. Είναι ακόμα ένα μείγμα στοιχείων (θεσμοί, συμπεριφορές) που βοηθούν τον άνθρωπο να αντιμετωπίζει προβλήματα στα πλαίσια της κοινωνικής δράσης. Στην πραγματικότητα η κουλτούρα είναι μια κοινωνική διαδικασία με την οποία δημιουργούνται ξεχωριστοί και διαφορετικοί τρόποι ζωής. Η κουλτούρα βαδίζει και συνδέεται άμεσα με τον πολιτισμό, την παράδοση, τα ήθη, τα έθιμα, την παιδεία, την θρησκεία και την πνευματική καλλιέργεια. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω η κουλτούρα θεωρείται ως η ιδανική διαμόρφωση της προσωπικότητας και του χαρακτήρα των ανθρώπων. Επομένως ο όρος «κουλτούρα» συμπορεύεται με τους όρους της παιδείας και της μόρφωσης των ανθρώπων, ενώ ο όρος του «πολιτισμού» είναι πολυδιάστατος (Μπιτσάνη, 2004).

Όπως είναι προφανές αφού έχει αναλυθεί προηγουμένως, ο πολιτισμός είναι ένας πολύπλευρος και πολύσημος όρος που χρησιμοποιείται τακτικά, αλλά το περιεχόμενό του δεν είναι ξεκάθαρο και κατανοητό. Ήδη έχει ειπωθεί ότι η έννοια του πολιτισμού συγχέεται συχνά με την έννοια της κουλτούρας. Για το λόγο αυτό παρακάτω θα διευκρινιστούν διεξοδικά οι διαφορές αυτών των δύο όρων. Ο πολιτισμός είναι το αποτέλεσμα των ανθρώπινων ενεργειών και δραστηριοτήτων δηλαδή επρόκειτο για τα τεχνικά μέσα και το επίπεδο της υλικής ζωής των ανθρώπων. Από την άλλη μεριά η κουλτούρα αφορά τα επιτεύγματα της πνευματικής ζωής του ανθρώπου, το άυλο κεφάλαιο που μπορεί να έχει ένα έθνος. Σύμφωνα με τον Weber (1998) η κουλτούρα αποτελείται από έννοιες όπως είναι η γλώσσα, οι παραδόσεις, τα ήθη, τα έθιμα και ο γραπτός λόγος που έχει ένας λαός. Όλα αυτά βέβαια ορίζουν την κουλτούρα με την προϋπόθεση να μεταβιβάζονται τα προαναφερθέντα στοιχεία από γενιά σε γενιά και από άνθρωπο σε άνθρωπο (Πασχαλίδης και Χαμπύρη-Ιωαννίδου, 2002). Πιο συγκεκριμένα η βασικότερη διαφοροποίηση ανάμεσα στον πολιτισμό και την κουλτούρα είναι ότι ο πολιτισμός από την μια αναφέρεται στα τεχνικά και τεχνολογικά επιτεύγματα του ανθρώπου, ενώ η κουλτούρα από την άλλη αναφέρεται στην πνευματική παράδοση και δημιουργία ενός λαού (Badie, 1995). Πέρα από την βασική διαφοροποίηση του πολιτισμού και της κουλτούρας που παρατέθηκε, ποικίλες και διαφορετικές απόψεις υφίστανται για την εννοιολογική διάκριση των δύο όρων. Όμως είναι σχεδόν κοινή παραδοχή ότι η κουλτούρα θεωρείται ένα συνεχώς μεταβλητό και ενδεχομένως αμεταβίβαστο χαρακτηριστικό μιας κοινότητας το οποίο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την παιδεία, τις αξίες και τις ηθικές παραδόσεις που έχουν τα μέλη ενός κοινωνικού συνόλου. Αντιθέτως ο πολιτισμός αποτελείται από μεταβιβάσιμα στοιχεία από την μια γενιά στην άλλη, μη μεταβαλλόμενα αλλά πιθανώς επηρεασμένα από τις τεχνολογικές εξελίξεις. Εν ολίγοις μπορούμε να πούμε ότι η διπλή χρήση που έχει η έννοια πολιτισμός στην ελληνική γλώσσα (υπό την έννοια μιας κατάστασης και ενός μέσου επιπέδου αισθητικής και τεχνολογίας της καθημερινής ζωής μιας κοινωνίας και μιας εποχής) όσο και η έννοια κουλτούρα (ως μια στάση πνευματικής καλλιέργειας και ενδιαφέροντος για την ιστορία, τα γράμματα και τις τέχνες) συνιστούν ένα σημαντικό πλεονέκτημα της γλώσσας μας ως στοιχεία του πολιτιστικού μας πεδίου (Βενιζέλος, 1999) (Μπιτσάνη, 2004).

1.2 Έννοιες και όψεις του πολιτισμού

Στο παρόν υποκεφάλαιο προκειμένου να κατανοήσουμε εις βάθος και διεξοδικά την έννοια του πολιτισμού, θα παρουσιαστούν μερικοί βασικοί ορισμοί και στοιχεία που αφορούν και συνθέτουν την έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς, της πολιτιστικής ταυτότητας, των πολιτιστικών αγαθών, των πολιτιστικών δραστηριοτήτων, των πολιτιστικών φορέων, της πολιτιστικής ανάπτυξης και της πολιτιστικής δημοκρατίας. Είναι σημαντικό να δοθούν οι ερμηνείες αυτών των πτυχών και όψεων του «πολιτισμού» με σκοπό την βέλτιστη αντίληψη του.

1.2.1 Πολιτιστική Κληρονομιά:

Ιστορικά η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς πρωτοεμφανίστηκε περίπου το 1920, σε μια περίοδο διεθνούς συνεργασίας όσον αφορά τον πολιτισμό και την κοινή κληρονομιά των κρατών. Το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου απέφερε μεγάλες ζημιές και καταστροφές στα κράτη, με αποτέλεσμα να είναι πολλοί εκείνοι που φώναζαν για την ανάγκη της προστασίας, της διατήρησης και της μεταβίβασης της πολιτιστικής κληρονομιάς στις μελλοντικές γενιές. Ως κληρονομιά θεωρείται μια παρακαταθήκη που αφήνει η προηγούμενη γενιά στην επόμενη. Η πολιτιστική κληρονομιά συνδέεται με τον πολιτισμό, τις παραδόσεις, τα ήθη, τα έθιμα και τις αξίες ενός τόπου ή χώρας και όχι με περιουσιακά στοιχεία ή χρήματα. Προκαλεί ένα κοινωνικό δέσιμο στους ανθρώπους που απαρτίζουν την κοινότητα (ή ευρύτερα ολόκληρη την κοινωνία) διότι τα προαναφερθέντα πολιτιστικά κληρονομήματα συμβολίζουν την κουλτούρα και την ιστορία ενός λαού. Είναι αδιαπραγμάτευτο ότι η πολιτιστική κληρονομιά προέρχεται από το παρελθόν, υφίσταται στο παρόν και οφείλεται να μεταβιβαστεί στις επόμενες γενιές στο μέλλον. Σε διαφορετική περίπτωση ο άνθρωπος θα χάσει τις ρίζες του και την ταυτότητα του (Franchi, 2015). Βέβαια όταν μιλάμε για πολιτιστική κληρονομιά πρέπει να λαμβάνεται ως δεδομένο ότι δεν μπορεί να περιοριστεί και να ανήκει μονάχα στο τόπο όπου εδρεύει και έχει γεννηθεί. Πρόκειται για μια παρακαταθήκη που ξεπερνά τα εθνικά σύνορα και αποτελεί «παγκόσμια αξία από την ιστορική, αισθητική, εθνολογική ή ανθρωπολογική άποψη», ενώ παράλληλα άτομα από όλο τον κόσμο αναλαμβάνουν

την ευθύνη της προστασίας και της διαφύλαξης της στο μέλλον. Σύμφωνα με τη Διεθνή Συνθήκη της Βενετίας για την προστασία και την αποκατάσταση των μνημείων και των αρχαιολογικών χώρων, οι πολιτιστικοί θησαυροί που ανήκουν σε δημιουργίες προγενέστερων ανθρώπων διατηρούνται μέχρι σήμερα ως ζωντανά παραδείγματα μιας μακραίωνης εποχής (Κόνσολα, Ν. 1995) (ICCROM, 2005) (Noca, F. 2017).

Ο όρος της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι ένας ευρύς όρος και περιλαμβάνει όλα εκείνα τα επιτεύγματα της ανθρώπινης έκφρασης και δημιουργικότητας που απαντώνται σε υλική και άυλη μορφή. Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά αναφέρεται ως «τα διάφορα πνευματικά έργα του ανθρώπου και οτιδήποτε αποτελεί μαρτυρία του παραδοσιακού, λαϊκού και λόγιου πολιτισμού» (Υπουργείο Πολιτισμού, 2002). Γενικότερα είναι τα ήθη, τα έθιμα, οι παραδόσεις ενός τόπου, τα φεστιβάλ, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, η κοινώς ειπωμένη «κουλτούρα» μιας κοινότητας ή μιας ολόκληρης κοινωνίας. Από την άλλη μεριά η υλική πολιτιστική κληρονομιά είναι εκείνα τα στοιχεία που έχουν άμεση σχέση με τον πολιτισμό και μπορεί να είναι οι αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία, μουσεία, ιστορικά και παραδοσιακά κτίρια, γλυπτά, πίνακες ζωγραφικής, και αρχαιολογικά ευρήματα. Όλα τα πολιτιστικά κληρονομήματα που έχουν υλική υπόσταση, πέρα από την απaráμιλλη αισθητική, ιστορική, επιστημονική και κοινωνική αξία που έχουν, είναι πολύ σημαντικό ιδιαίτερα για την εποχή μας ότι κρύβουν περισσότερα μηνύματα τα οποία δεν είναι χειροπιαστά αλλά άυλα. Είναι πολύ σημαντικό ότι η πολιτιστική κληρονομιά προσφέρει σε μια κοινότητα-κοινωνία την αίσθηση του ανήκειν καθώς και την δυνατότητα για μια καλύτερη ζωή των ανθρώπων της καθώς αποτελεί αξιοσημείωτο παράγοντα της αειφόρου ανάπτυξης (Gražulevičiūtė I. 2006) (Vecco, 2010).

1.2.2 Πολιτιστικά αγαθά:

Τα πολιτιστικά αγαθά που υφίστανται σε ένα τόπο συγκροτούν και την πολιτιστική κληρονομιά του. Για τον λόγο αυτό επρόκειτο για δύο όρους που αλληλοσυνδέονται και ο ένας έχει επίδραση στον άλλο. Είναι ξεκάθαρο ότι τα πολιτιστικά αγαθά δεν απαντούν μόνο με μια έννοια, για αυτό πολλοί ερευνητές έχουν υποστηρίξει ότι πρέπει να αντιμετωπίζονται με γενικεύσεις και με

εμπειρικούς τρόπους βεβαίωσης της πολιτιστικής αξίας των αγαθών. Οι συμβάσεις των κρατών και οι εσωτερικές τους νομοθεσίες περιορίζουν στενά τον όρο των «πολιτιστικών αγαθών» και δεν αφήνουν το περιθώριο σε άλλα αγαθά να θεωρηθούν άξια προστασίας στο μέλλον. Ιδιαίτερα στην σύγχρονη κοινωνία όπου με τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις όλο και περισσότερα αγαθά έχουν μια κλίση ως προς το να χαρακτηριστούν πολιτιστικά. (Μπιτσάνη, 2004). Παρόλα αυτά σύμφωνα με το Ν.1114/81, ως πολιτιστικά αγαθά θεωρούνται:

α) Τα αγαθά, κινητά ή ακίνητα, τα οποία παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά των λαών, όπως τα μνημεία της αρχιτεκτονικής, της τέχνης ή της ιστορίας, εκκλησιαστικά ή κοσμικά, οι αρχαιολογικές τοποθεσίες, τα οικοδομικά σύνολα, τα οποία έτσι όπως είναι παρουσιάζουν ενδιαφέρον ιστορικό ή καλλιτεχνικό, τα έργα τέχνης, τα 21 χειρόγραφα, βιβλία και άλλα αντικείμενα καλλιτεχνικού, ιστορικού ή αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, όπως η επιστημονική συλλογή βιβλίων, αρχείων ή πιστών αντιγράφων αγαθών, τα οποία περιγράφονται παρακάτω.

β) Τα οικοδομήματα των οποίων κύριος και πραγματικός σκοπός είναι η διαφύλαξη ή η έκθεση των κινητών πολιτιστικών αγαθών, όπως τα μουσεία, οι μεγάλες βιβλιοθήκες και οι χώροι φύλαξης αρχείων.

γ) Τα κέντρα που περιέχουν σημαντικότατο αριθμό πολιτιστικών αγαθών, τα οποία ονομάζονται «κέντρα που περιέχουν μνημεία» (Τροβά 1992, 108)

Στη Σύμβαση του Παρισιού (Ν.1103/80) δ

όθηκε ένας άλλος ορισμός των πολιτιστικών αγαθών που αφορά την παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητάς τους. Το περιεχόμενο της Σύμβασης αναφέρει ότι ως πολιτιστικά αγαθά θεωρούνται εκείνα, τα οποία, θρησκευτικά ή κοσμικά, καθορίζονται από το καθένα από τα κράτη ως έχοντα σπουδαιότητα για την αρχαιολογία, την προϊστορία, την ιστορία, τη φιλολογία, την τέχνη ή την επιστήμη(Μπιτσάνη, 2004) (Τροβά, 1992).

Καταλήγοντας θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι τα πολιτιστικά αγαθά είναι όλα εκείνα τα αγαθά που προκύπτουν μέσα από την ανθρώπινη

δημιουργικότητα και δραστηριότητα. Σε γενικό πλαίσιο τα πολιτιστικά αγαθά αναφέρονται στον πνευματικό πολιτισμό και συγκεκριμένα στον τομέα των τεχνών, των εκδηλώσεων, των επιστημών και το λαϊκό πολιτισμό. Μπορούν να μας μεταδώσουν συναισθήματα θαυμασμού και δέους, ενώ η πραγματική τους αξία ξεπερνά κάθε είδους κοινωνικής ή οικονομικής αξίας. Η παραγωγή πολιτιστικών αγαθών συμβάλλει στη μεγιστοποίηση του πολιτιστικού κεφαλαίου μιας χώρας και ενισχύει την πολιτιστική της ταυτότητα, καθώς δίνει το στίγμα της μέσα στο σύνολο των χωρών (Μπιτσάνη, 2004) (Klamer, 2008).

1.2.3 Πολιτιστικές δραστηριότητες:

Οι πολιτιστικές δραστηριότητες είναι ο θεμέλιος λίθος της πολιτιστικής πολιτικής που χαράζει ένα κράτος και οι πολιτιστικοί φορείς σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο. ΡΟ και χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:

- α) Στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πολιτιστικής ταυτότητας,
- β) στην ενίσχυση της καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας και
- γ) στην ανάμειξη, στην αρωγή, στην ευχαρίστηση και στην δημιουργία των πολιτιστικών αγαθών (Αθανασοπούλου, 2002).

Με άλλα λόγια οι πολιτιστικές δραστηριότητες αναφέρονται σε υλικά αλλά και σε πνευματικά και άυλα προϊόντα διότι πρόκειται για δραστηριότητες που προβάλλουν και υποστηρίζουν ήθη, έθιμα, παραδόσεις και αξίες. Ακόμα αποσκοπούν στην διαχείριση, αξιοποίηση και προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και στην στήριξη και την προβολή του νεότερου και σύγχρονου πολιτισμού. Ο οποίος περικλείει κάθε δραστηριότητα που στοχεύει στην παραγωγή, καλλιέργεια και μεταβίβαση πληροφοριών, ιδεών και αισθημάτων αναφορικά με τους ανθρώπους και το περιβάλλον του (Κοσκινά και Γλύτση, 2003) (Παπαγεωργίου, 2004, όπ. αναφ. στο Βερνίκος 2005).

Βέβαια η ανάλυση και ο προσδιορισμός του όρου «πολιτικές δραστηριότητες» έχει αποπειραθεί πολλές φορές και σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως «πολιτικές δραστηριότητες, αγαθά και υπηρεσίες»: νοούνται όλες οι δραστηριότητες, τα αγαθά και οι υπηρεσίες οι οποίες, από την

πλευρά της συγκεκριμένης ποιότητας, χρήσης ή σκοπιμότητάς τους, ενσαρκώνουν ή διαβιβάζουν πολιτιστικές εκφράσεις, ανεξάρτητα από την εμπορική και την οικονομική αξία που αντιπροσωπεύουν. Οι πολιτιστικές δραστηριότητες μπορούν να είναι αυτοσκοπός ή ακόμα να συμβάλουν στην παραγωγή πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών (Συμβούλιο της Ευρώπης 2006 - άρθρο 4).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2012 εξέφρασε ένα διαφορετικό ορισμό της πολιτιστικής δραστηριότητας ορίζοντας την ως κάθε δραστηριότητα που περιλαμβάνει πολιτιστική αξία και καλλιτεχνική έκφραση με οικονομικό όφελος ή όχι και που διοργανώνεται και συντονίζεται από «κάθε είδους οικονομική μονάδα, όπως άτομα, επιχειρήσεις, οργανωμένες ομάδες πολιτών, επαγγελματίες ή ερασιτέχνες», με άλλα λόγια μιλάμε για τον πολιτιστικό τομέα ο οποίος εκφράζεται μέσα από όλες τις πολιτιστικές δράσεις και εκδηλώσεις (Λαζαρέτου, 2014).

Ο Γ. Γκαντζιάς προσθέτει στον ορισμό των πολιτιστικών δραστηριοτήτων μια ακόμη πτυχή, κάνοντας λόγο για το ψηφιακό τοπίο του πολιτισμού. Αναλυτικότερα αναφέρει ότι οι πολιτιστικές δραστηριότητες είναι όλες εκείνες από τις οποίες εν τέλει πηγάζει ένα πολιτιστικό αγαθό, προϊόν ή υπηρεσία τα οποία παράγονται μέσα από συγκεκριμένες πολιτιστικές διαδικασίες τόσο σε πραγματικό όσο και σε ψηφιακό τοπίο του πολιτισμού (Γκαντζιάς, 2015). Ενώ η Ε. Μπιτσάνη αναφέρεται στις πολιτιστικές δραστηριότητες ως «την επικοινωνία ανάμεσα σε ένα πολιτιστικό αγαθό και τον καταναλωτή, επισημαίνοντας την σπουδαιότητα τους στην οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη μιας κοινωνίας». (Μπιτσάνη, 2001)

Οι πολιτιστικές δραστηριότητες δεν συναντώνται μόνο στον καλλιτεχνικό τομέα αλλά και σε επιστημονικές και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις (όπως για παράδειγμα τα πανηγύρια και τα διάφορα φεστιβάλ) που συμβάλλουν στην ενδυνάμωση της πολιτιστικής ταυτότητας μιας κοινότητας και στην διαφύλαξη της πολιτιστικής της κληρονομιάς. Είναι κοινώς ομολογούμενο ότι το περιεχόμενο των πολιτιστικών δραστηριοτήτων είναι πάντοτε η παραγωγή μορφωτικής, ψυχαγωγικής και αισθητικής ωφέλειας ενώ παράλληλα έχουν επιρροή στον ψυχισμό των ανθρώπων δημιουργώντας τους έντονες και ιδιαίτερες εμπειρίες (Παχάκη, 2000). Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι οι πολιτιστικές δραστηριότητες αφορούν όλη την κοινωνία, είναι ασφαλές να πούμε ότι επηρεάζουν και διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό την συμπεριφορά, την νοοτροπία,

τις αξίες και τις συνήθειες των ανθρώπων που τις παρακολουθούν και τις απολαμβάνουν (Lord et al., 2002).

Καταλήγοντας σε μια εποχή όπου η παγκοσμιοποίηση είναι ένα αναντίρρητο φαινόμενο, οι πολιτιστικές δραστηριότητες έχουν την ικανότητα να διαφυλάξουν την μοναδικότητα και την ξεχωριστή πολιτιστική ταυτότητα κάθε τόπου ή ευρύτερα ενός κράτους. Ταυτόχρονα όμως πρέπει να προωθείται η πολιτισμική συνεργασία και ο πολιτισμικός διάλογος μεταξύ των χωρών διότι με αυτό τον τρόπο θα ενισχυθεί η πολυπολιτισμικότητα, η ελευθερία της έκφρασης, η ανταλλαγή εμπειριών, ιδεών απόψεων και προβληματισμών (Κόνσολα, 2006) (Οικονόμου, 2003).

1.2.4 Πολιτιστικοί φορείς:

Βάσει των ανωτέρω έγινε κατανοητό ότι η έννοια των πολιτιστικών δραστηριοτήτων είναι πολυσήμαντη και ποικιλόμορφη. Κάθε πολιτιστική δραστηριότητα είναι σημαντική και χρήζει ξεχωριστής διαχείρισης ανάλογα με τα χαρακτηριστικά, τις απαιτήσεις και την φύση της. Οι φορείς των πολιτιστικών δραστηριοτήτων που είναι υπεύθυνοι για να τις φέρουν εις πέρας είναι το κράτος, οι πόλεις, τα πολιτιστικά ιδρύματα, οι κερδοσκοπικοί και μη-κερδοσκοπικοί οργανισμοί και η ιδιωτική πρωτοβουλία. Οι πολιτιστικοί φορείς εάν επιθυμούν να συμμετέχουν ενεργά στην σύγχρονη πραγματικότητα, τότε οφείλουν να αντιπροσωπεύουν και να εκφράζουν τις ιδέες, τις απόψεις και τα θέλω της κοινωνίας που τους δημιούργησε και τους χρησιμοποιεί (Masterman and Wood, 2004). Πριν χρόνια οι πολιτιστικές δραστηριότητες πραγματοποιούνταν για συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, της υψηλής κοινωνικής και οικονομικής τάξης γεγονός που τα τελευταία χρόνια έχει σταματήσει σε μεγάλο βαθμό αν και ακόμα διοργανώνονται πολιτιστικές δραστηριότητες που οι χαμηλότερες οικονομικά τάξεις δεν μπορούν να τις αντέξουν. Είναι ζωτικής σημασίας να αντιληφθούν οι αρμόδιοι ότι οι πολιτιστικές δραστηριότητες είναι για όλους, ανεξαρτήτου του φύλου, της καταγωγής, της ηλικίας, του μορφωτικού, του κοινωνικού και του οικονομικού επιπέδου του κάθε ατόμου (Peterson and Kern, 1996).

Στην Ελλάδα, το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού είναι ο βασικός φορέας για την δημιουργία της πολιτιστικής πολιτικής της χώρας, με κυριότερους στόχους την διαφύλαξη και την προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στον

Δημόσιο τομέα του πολιτισμού, εκτός από το κράτος και τους οργανισμούς που εποπτεύουν είναι και η Αυτοδιοίκηση, όπου ο πολιτισμός ασκείται από τα Νομικά της Πρόσωπα, είτε μέσα από τα ΝΠΔΔ (Πνευματικά Κέντρα), είτε από τα ΝΠΙΔ (Δημοτικές Επιχειρήσεις οι οποίες το 2010 μετατράπηκαν σε Κοινωφελείς). Αξίζει να σημειωθεί ότι όλοι οι πολιτιστικοί φορείς, είτε ιδιωτικοί είτε δημόσιοι, έχουν την δυνατότητα και οφείλουν να συμπορευτούν μέσα από την συνεργασία για την δημιουργία πολιτιστικών δραστηριοτήτων (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, 2021).

Σταχυολογώντας όλα τα παραπάνω, είναι ολοφάνερο ότι οι πολιτιστικοί φορείς αποτελούν ένα σημαντικό γρανάζι της κοινωνίας. Όπως προκύπτει από το περιεχόμενο και την λειτουργία τους διέπονται από μερικές σπουδαίες αρχές όπως είναι ο παιδευτικός και διδακτικός τους ρόλος, η συνεισφορά τους στην πρόοδο και την εξέλιξη της κοινωνίας, η ψυχαγωγική εμπειρία που εξασφαλίζουν, η εξυπηρέτηση των ανθρώπων και η εύκολη προσβασιμότητα στις πολιτιστικές δραστηριότητες που διοργανώνουν (Cullinan, 2017). Βέβαια δεν είναι όλοι οι πολιτιστικοί φορείς στον ίδιο βαθμό ενεργοί και αυτό συμβαίνει λόγω έλλειψης χρημάτων-κονδυλίων και ανθρώπινου δυναμικού. Υπάρχουν μεγάλοι πολιτιστικοί φορείς που χρηματοδοτούν και ευθύνονται για μεγάλα προγράμματα τα οποία αφορούν πολλούς τομείς του πολιτισμού. Όμως το κράτος οφείλει να στηρίζει και τους μικρότερους πολιτιστικούς φορείς που εστιάζουν σε ένα συγκεκριμένο τομέα του πολιτισμού, γιατί και αυτοί παρέχουν ποιοτικές υπηρεσίες προς το κοινό (Verdier, 2001).

1.2.5 Πολιτιστική Δημοκρατία:

Η ιδέα της πολιτιστικής Δημοκρατίας πρωτοεκφράστηκε στη Διακυβερνητική Διάσκεψη του Ελσίνκι της Φινλανδίας το 1972 και έκτοτε θεωρείται ως μια βασική προϋπόθεση για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της πολιτιστικής πολιτικής μιας χώρας. Η πολιτιστική Δημοκρατία αναφέρεται σε ένα σύστημα στο οποίο οι πολιτιστικές αποφάσεις και πρωτοβουλίες δεν λαμβάνονται εξ ολοκλήρου από την κεντρική εξουσία αλλά διαμοιράζονται στις περιφερειακές διοικητικές μονάδες. Η κεντρική εξουσία δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να λαμβάνει όλες τις αποφάσεις διότι δεν έχει επίγνωση των αναγκών της κάθε περιφέρειας. Η πολιτιστική πολιτική

όταν διέπεται από πολιτιστική Δημοκρατία υποστηρίζει και προωθεί την συνεργασία μεταξύ της κεντρικής εξουσίας, τοπικής εξουσίας, του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και ένα μεγάλο μέρος του τοπικού πληθυσμού. Σε ένα ουτοπικό σενάριο οι πολιτιστικές πρωτοβουλίες πρέπει να λαμβάνονται ανάμεσα στον πληθυσμό των τοπικών κοινοτήτων με αρωγό τις αρχές για την αποπεράτωση των πολιτιστικών δράσεων μιας κοινότητας. Βέβαια όσον αφορά την Ελλάδα, στην πράξη η εφαρμογή μιας πολιτιστικής πολιτικής βασισμένη στην πολιτιστική Δημοκρατία είναι ένα μακρινό όνειρο διότι ο συγκεντρωτισμός που χαρακτηρίζει την κεντρική εξουσία δεν αφήνει κανένα περιθώριο στην περιφέρεια για να δράσει (Κόνσολα, 1990) (Μπιτσάνη, 2004).

1.2.6 Πολιτιστική ταυτότητα και ανάπτυξη:

Οι όροι της «πολιτιστικής ανάπτυξης» και της «πολιτιστικής ταυτότητας» έχουν διαφορετικό εννοιολογικό περιεχόμενο, παρόλα αυτά όταν σε ένα τόπο παρατηρείται πολιτιστική ανάπτυξη τότε ενισχύεται και η πολιτιστική ταυτότητα του. Στις τοπικές κοινωνίες η ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας των μελών της γίνεται μέσω της μάθησης της ιστορικής παιδείας των παιδιών από μικρή ηλικία, της ευαισθητοποίησης, της συντροφικότητας, της συνοχής και της γνώσης για τον πολιτισμό του τόπου τους. Η πολιτιστική ταυτότητα είναι το σήμα κατατεθέν ενός λαού διότι αντικατοπτρίζει την ιστορία, τα ήθη, τα έθιμα, τις παραδόσεις του (ύλικος χαρακτήρας ενός τόπου) αλλά και τα κτίσματα, αντικείμενα, μουσεία κ.α. (υλικός χαρακτήρας ενός τόπου). Ακόμα είναι εκείνα τα ιδιαίτερα και μοναδικά στοιχεία που πλάθουν τις συμπεριφορές των ανθρώπων και συμβάλλουν στο να ξεχωρίζει μια κοινωνική ομάδα. Κάθε κοινότητα-κοινωνία για να επιβιώσει, να αναπτυχθεί και να δημιουργήσει ένα πολιτιστικό σύστημα συγκροτεί μια συλλογική ταυτότητα δηλαδή ορίζει όλα εκείνα τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά (έθιμα, καταγωγή) που θα την διαφοροποιήσουν από τις άλλες κοινότητες και θα συσπειρώσουν τα άτομα που την απαρτίζουν (Μάριος Κωστάκης) (Μπιτσάνη, 2004) (Παυλογεωργάτος, Γ., Κωστανόγλου, Μ., 2005).

Η ατομική ταυτότητα και ο πολιτισμός συνδέονται με την εμπειρία και τα βιώματα ενός ανθρώπου. Ένα άτομο βιώνει διαφορετικές καταστάσεις και διαδικασίες κατά την διάρκεια της ζωής του για να προσχωρήσει μετέπειτα σε μια ομάδα. Από νεαρή ηλικία μέσα από το οικογενειακό του περιβάλλον μεγαλώνει,

ωριμάζει και αφουγκράζεται τα πολιτισμικά στοιχεία, την νοοτροπία, την συμπεριφορά και τις συνήθειες του λαού και του τόπου στον οποίο ανήκει. Εντούτοις η ανάπτυξη της πολιτιστικής του ταυτότητας δεν είναι μόνο προϊόν αφομοίωσης και μιμητισμού μιας κοινωνικής ομάδας αλλά αντιθέτως ένα άτομο επηρεάζεται με άμεσο τρόπο από την διαδικασία της κοινωνικοποίησης στα πλαίσια του τόπου και του λαού με τον οποίο συνυπάρχει και επικοινωνεί. Επομένως ένας άνθρωπος καθ' όλη την διάρκεια της ζωής του διαμορφώνει αρκετές πολιτιστικές ταυτότητες διότι έρχεται σε επαφή με διαφορετικούς τόπους και λαούς. Με αυτά τα δεδομένα η πολιτιστική ταυτότητα ενός ατόμου δεν είναι κάτι το σταθερό και το στατικό, αλλά είναι μια διαδικασία συνεχούς διαπραγμάτευσης, αμοιβαίας επιρροής και προσαρμογής ανάμεσα σε διάφορες ομάδες (Βερνίκος, 2002) (Κόνσολα, 2006).

Ο όρος της «πολιτιστικής ανάπτυξης» συνδέεται κατά κύριο λόγο με την προστασία, την διατήρηση και την προβολή της εθνικής πολιτιστικής ταυτότητας. Είναι η σημασία που δίνεται στις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα και γενικότερα σε όλα εκείνα τα στοιχεία που κάνουν μια κοινότητα (ή ακόμα και μια ολόκληρη χώρα) ιδιαίτερη και ξεχωριστή. Χρονολογικά η ουσιαστική ανάμειξη του κράτους με την πολιτιστική πολιτική και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της, έλαβε χώρα κυρίως τον 20^ο αιώνα. Μέχρι εκείνη την περίοδο η ενασχόληση με τις τέχνες και ευρύτερα τον πολιτισμό αφορούσε τις «υψηλές οικονομικά και κοινωνικά ομάδες ανθρώπων». Το έναυσμα δόθηκε το 1946 με την ίδρυση της UNESCO, έναν διεθνή οργανισμό που το έργο του έχει επικεντρωθεί στον τομέα του πολιτισμού (αλλά και στην εκπαίδευση, τις επιστήμες, την επικοινωνία και την πληροφόρηση). Δύο χρόνια από την ίδρυση της UNESCO ακολούθησε η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όπου αναφέρει ότι «ο καθένας δικαιούται να συμμετέχει ελεύθερα στην πολιτιστική ζωή της κοινότητας, να απολαμβάνει τις τέχνες και να μετέχει στην επιστημονική πρόοδο και τα αγαθά της αποτελέσματα». Η ιδέα της πολιτιστικής ανάπτυξης εμφανίστηκε μεταπολεμικά όταν πολλές χώρες αντιλήφθηκαν ότι η οικονομική ανάπτυξη συνδέεται άρρηκτα με την πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη. Η πολιτιστική ανάπτυξη βελτιώνει σημαντικά την ποιότητα του εργατικού δυναμικού, (αφού προσφέρει στους ανθρώπους κριτική σκέψη και πνευματική καλλιέργεια) με αποτέλεσμα να αυξάνεται η παραγωγικότητα και να προκύπτει οικονομική ανάκαμψη μιας χώρας. Ουσιαστικά η πολιτιστική ανάπτυξη είναι ένας τρόπος-διαδικασία που στοχεύει

στην ποιοτική αναβάθμιση των πολιτών μέσα από την συμμετοχή τους στις πολιτιστικές δραστηριότητες μιας περιοχής (Κόνσολα, 2006) (Μπιτσάνη, 2004).

Έχοντας ήδη αναλύσει τον όρο της «Πολιτιστικής Δημοκρατίας» παρατηρούμε ότι βασική προϋπόθεση για την πολιτιστική ανάπτυξη είναι και η πολιτιστική αποκέντρωση. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση σε συνεργασία με όλους τους αρμόδιους φορείς της Δημόσιας και Τοπικής Αυτοδιοίκησης θα καταφέρει να χαράξει μια πολιτιστική πολιτική που θα εστιάσει στην προστασία και την ανάδειξη της πολιτιστικής της κληρονομιάς. Συνάμα και η κεντρική εξουσία οφείλει να εξασφαλίζει ευρωπαϊκές επιχορηγήσεις με τις οποίες θα συνεισφέρει στην κάλυψη βασικών αναγκών της πολιτικής που εστιάζει στην πολιτιστική ανάπτυξη. Ωστόσο σε καμία περίπτωση με πρόφαση το ενδιαφέρον για την πολιτιστική ανάπτυξη δεν πρέπει να οδηγούνται ορισμένοι στην λειτουργική εκμετάλλευση του πολιτισμού προς χάρη του δικού τους οικονομικού οφέλους. Εν ολίγοις δεν πρέπει ο πολιτισμός να γίνεται υποχείριο όργανο της πολιτικής και να χρησιμοποιείται για αλλότριους και ιδιοτελής σκοπούς (Κόνσολα, 2006) (Μπιανκί, 1994) (Μπιτσάνη, 2004).

1.3 Η πολιτιστική πολιτική.

1.3.1 Έννοιες και ορισμοί.

Η πολιτική και ο πολιτισμός είναι δύο έννοιες συνυφασμένες διότι αυτοί οι δύο όροι συνδέονται μεταξύ τους επηρεάζοντας και διαμορφώνοντας την ζωή των ανθρώπων. Είναι χαρακτηριστική η εξής ρήση: «Ο πολιτισμός είναι ταυτόχρονα το πιο ευαίσθητο, το πιο επικίνδυνο και το πιο πρόσφορο πεδίο άσκησης πολιτικής» αφού οτιδήποτε λαμβάνει χώρα στο πεδίο του πολιτισμού έρχεται σε άμεση επαφή με την αισθητική, τις νοοτροπίες, την ιδεολογία και την ιστορία. Έτσι η άσκηση της πολιτιστικής πολιτικής απαιτεί λεπτούς χειρισμούς, διότι έχει να κάνει με ευαίσθητα θέματα που απασχολούν την κοινωνία (Βενιζέλος 1998). Ένα ακόμα κοινό σημείο αναφοράς του πολιτισμού και της πολιτικής είναι ότι ακροβατούν ανάμεσα σε δύο διαφορετικούς πόλους: τον ελιτισμό από την μια μεριά και τον λαϊκισμό από την άλλη. Επομένως είναι καίριο όπως έχει αναφέρει και ο Μ.

Χατζιδάκις, για τον ελιτισμό και τον λαϊκισμό, «αποτελούν δύο συμπληγάδες που πάντα πρέπει να κοιτάς πως θα μπορέσεις να περάσεις ανάμεσα και να κάνεις πράγματα που να είναι ταυτόχρονα ποιοτικά, αλλά να αφορούν και όλο τον κόσμο».

Ο πολιτισμός αποτελεί έναν βαρυσήμαντο τομέα στον οποίο δύναται να ασκηθούν δημόσιες πολιτικές. Ως «πολιτιστική πολιτική» ορίζεται «ένα σύστημα σκοπών, μέσων και φορέων που συνδυάζονται, προκειμένου να επιτευχθεί η γνώση, η ενίσχυση και η διάδοση του πολιτιστικού φαινομένου μιας κοινότητας για μια δεδομένη χρονική περίοδο» (Κόνσολα, 2006). Άξιος αναφοράς είναι και ο ορισμός της κ. Ζορμπά για την πολιτιστική πολιτική, όπου αναφέρει ότι το κράτος ασκώντας την πολιτιστική πολιτική δημιουργεί τις εγκαταστάσεις εκείνες όπου θα βασιστούν τα ζωντανά κοινωνικά κύτταρα του πολιτισμού για να αναπτύξουν τη δράση και τη δημιουργικότητά τους. Επιπρόσθετα ο Williams εστιάζει στην πολιτιστική πολιτική θεωρώντας ότι οι δύο πυλώνες εφαρμογής της είναι τα πειστήρια της πολιτιστικής κληρονομιάς του παρελθόντος και η δημιουργικότητα μέσα από τις τέχνες της σημερινής εποχής (Williams, 1988).

1.3.2 Στόχοι και μέσα της πολιτιστικής πολιτικής

Η πολιτιστική πολιτική θέτει ορισμένους στόχους κατά την εφαρμογή της οι οποίοι πηγάζουν από τους δύο προαναφερθέντες πυλώνες: την αρχαιολογική κληρονομιά και την καλλιτεχνική δημιουργία (θέατρο, μουσική, εικαστικά κ.α.). Από την μια πλευρά το βάρος πέφτει στην διάσωση, τη συντήρηση, τη προώθηση και τη διάδοση των πολιτιστικών αγαθών ώστε να ενισχυθεί και να προβληθεί η ξεχωριστή πολιτιστική ταυτότητα κάθε τόπου. Ενώ από την άλλη πλευρά η στήριξη δίνεται και στις καλλιτεχνικές δραστηριότητες με στόχο να αναδειχθούν, να αυξηθούν και να βελτιωθούν ποιοτικά. Σε αυτό το σημείο θα μπορούσε να προστεθεί και ένας τρίτος εξίσου σημαντικός στόχος, ο οποίος είναι η διεύρυνση της πρόσβασης και της συμμετοχής των ανθρώπων στην πολιτιστική ζωή και δημιουργία. Είναι ζητούμενο ενός κράτους η άνοδος του πολιτιστικού επιπέδου ολόκληρης της κοινωνίας και η κατανόηση των πολιτιστικών δημιουργημάτων από όλο το σύνολο του πληθυσμού. (Κόνσολα, 2006).

Βέβαια είναι φυσικό επόμενο να συναντώνται συγκεκριμένα εμπόδια στην προσπάθεια πραγμάτωσης των παραπάνω στόχων τα οποία προκύπτουν από τα ίδια τα μέσα σχεδιασμού και υλοποίησης της πολιτιστικής πολιτικής. Ειδικότερα καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν:

Α) Τα μέσα θεσμικού χαρακτήρα δηλαδή το νομοθετικό πλαίσιο για τα θέματα που αφορούν τον πολιτισμό (νόμοι, αποφάσεις, εγκύκλιοι).

Β) Τα οργανωτικά μέσα που λειτουργούν μέσα από τις διοικητικές και ελεγκτικές μονάδες με στόχο την αποτελεσματική εφαρμογή των σχετικών προγραμμάτων.

Γ) Έπειτα τα οικονομικά μέσα που εξασφαλίζουν τα χρήματα στο κράτος για την εκπλήρωση των στόχων της πολιτιστικής πολιτικής (κρατική χρηματοδότηση, ευρωπαϊκά κονδύλια, χορηγίες, δωρεές).

Δ) Τα μέσα πολιτιστικής υποδομής διότι είναι αναγκαία η ύπαρξη πολιτιστικών εγκαταστάσεων και θεσμών για την ορθή υποστήριξη και υλοποίηση των στόχων της πολιτιστικής πολιτικής (κτηριακές εγκαταστάσεις που προορίζονται για την φιλοξενία πολιτιστικών εκδηλώσεων κ.α.).

Ε) Τέλος είναι τα μέσα διάδοσης των πολιτιστικών αγαθών τα οποία ενδέχεται να είναι είτε μουσεία, βιβλιοθήκες και πολιτιστικά κέντρα ή πολιτιστικοί οργανισμοί και ιδιωτικές επιχειρήσεις (Κόνσολα, 2006)

1.3.3 Η πολιτιστική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το 1958 στη Ρώμη όπου διεξήχθη η ιδρυτική Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν θίχθηκε το θέμα του πολιτισμού, παρόλα αυτά υπήρξαν ανησυχίες διότι τα πολιτιστικά ζητήματα έχουν οικονομικό και πολιτικό χαρακτήρα. Ο οικονομικός χαρακτήρας του πολιτισμού προκύπτει από τη πολιτισμική βιομηχανία (τουρισμός, τηλεόραση, κινηματογράφος) η οποία προσφέρει ένα μεγάλο μέρος των διεθνών συναλλαγών. Ενώ ο πολιτικός χαρακτήρα του πολιτισμού προέρχεται από το γεγονός ότι όλοι οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να αντιληφθούν ότι είναι «κάτοικοι» του Ευρωπαϊκού πολιτισμού και όχι μόνο του πολιτισμού της

χώρας τους. Η δραστηριότητα της Ε.Ε στον πολιτιστικό τομέα ξεκίνησε το 1974 και έκτοτε κύριο μέλημά της είναι η ανάπτυξη των πολιτισμών των κρατών-μελών της με γνώμονα την εθνική και τοπική πολιτισμική πολυμορφία. Το έργο της Ε.Ε στον τομέα του πολιτισμού στοχεύει στην προστασία και την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς των κρατών, στην συνεργασία των πολιτιστικών θεσμών και στην δημιουργικότητα (Αθανασοπούλου, 2002) (Κόνσολα, 2006).

Επί της ουσίας όμως, οι ενέργειες για την δημιουργία μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτιστικής πολιτικής έλαβαν χώρα κατά την περίοδο της ίδρυσης της Ε.Ε ή αλλιώς της **Συνθήκης του Μάαστριχτ**. Έως εκείνη την περίοδο οι προσπάθειες για μια κοινή ευρωπαϊκή πολιτιστική πολιτική συνεργασίας ήταν λιγοστές και ανεπαρκείς. Η συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992, τέθηκε σε ισχύ το 1993 και παραμένει μέχρι σήμερα μια τεράστιας σημασίας συνθήκη που στοχεύει στην Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση των κρατών-μελών της Ε.Ε. Ένας από τους βασικούς πυλώνες της συνθήκης ήταν τα κράτη-μέλη της Ε.Ε να αποπειραθούν να πάνε ένα βήμα παραπάνω τις προσπάθειες για την δημιουργία μιας κοινής πολιτιστικής πολιτικής και ευρωπαϊκής ταυτότητας (Βοσκόπουλος, 2009).

Διαβάζοντας λεπτομερώς το επίσημο κείμενο της Συνθήκης του Μάαστριχτ, παρατηρούνται τα εξής ουσιώδη και σημαντικά σημεία: (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 1993)

- Η εκπαίδευση επρόκειτο να έχει πρωταρχικό ρόλο στην προώθηση του πολιτισμού των κρατών-μελών και της ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Άρθρο 2).
- Η ΕΕ θα προάγει και θα στηρίζει τη συνεργασία με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς στον πολιτιστικό τομέα, και ειδικότερα με το Συμβούλιο της Ευρώπης (Άρθρο 128, II, 3).
- Η Ε.Ε θα συμβάλλει στην ενδυνάμωση των πολιτισμών των κρατών μελών εκτιμώντας την εθνική και περιφερειακή πολυμορφία τους, ενώ ταυτόχρονα θα προωθεί και θα προβάλλει την κοινή πολιτιστική τους κληρονομιά (Άρθρο 128, II).

- Η δράση της Κοινότητας αποβλέπει στην ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών, και αν χρειάζεται να ενισχύει και να συμπληρώνει τη δράση τους στους παρακάτω τομείς (Άρθρο 128, ΙΙ):
  - Προσπάθεια διάδοσης και εξάπλωσης του πολιτισμού και της ιστορίας των ευρωπαϊκών λαών,
  - Προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς των κρατών-μελών της Ε.Ε.
  - Την αποφυγή εμπορικών πολιτιστικών ανταλλαγών.
  - Παραγωγή καλλιτεχνικών και λογοτεχνικών έργων, συμπεριλαμβανομένου του οπτικοακουστικού τομέα.

Μετά την Συνθήκη του Μάαστριχτ, το 1997 υπεγράφη η Συνθήκη του Άμστερνταμ όπου η διεύρυνση της Ε.Ε συνεχίστηκε. Όσον αφορά τον πολιτισμό η Συνθήκη του Άμστερνταμ αναφέρει τα εξής χαρακτηριστικά σημεία (EUR-Lex, 1997):

- Στον πρόλογο της Συνθήκης αναφέρεται ότι τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν το δικαίωμα να διατηρήσουν τα κοινωνικά, δημοκρατικά και πολιτιστικά αγαθά τους (προοίμιο) .
- Επαναδιατυπώνει και ενισχύει το άρθρο 128 της Συνθήκης του Μάαστριχτ όσον αφορά την προστασία και την διαφύλαξη των πολιτιστικών αγαθών, λέγοντας ότι η Ε.Ε πριν ενεργήσει αναλογίζεται τις πολιτιστικές διαστάσεις και πρόθεση της είναι η ενθάρρυνση και ο σεβασμός της διαφορετικότητας.

Το 2001 υπεγράφη η Συνθήκη της Νίκαιας της οποίας η ισχύ άρχισε το 2003. Αν και πρόκειται περισσότερο για μια συνθήκη που ρύθμιζε τεχνικά θέματα, δεν έλειψαν οι μνείες πάνω στον τομέα του πολιτισμού. Αναλυτικότερα στο άρθρο 133 αναφέρεται ότι (EUR-Lex, 2001):

- *«οι συμφωνίες στον τομέα του εμπορίου των υπηρεσιών του πολιτιστικού και οπτικοακουστικού τομέα, των εκπαιδευτικών υπηρεσιών καθώς και των κοινωνικών υπηρεσιών και των*

υπηρεσιών στον τομέα της ανθρώπινης υγείας, εμπίπτουν στην κοινή αρμοδιότητα της Κοινότητας και των κρατών μελών της».

Στις 13 Δεκεμβρίου υπεγράφη η **Συνθήκη της Λισαβόνας** ή αλλιώς η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 2009. Η Συνθήκη της Λισαβόνας σε σχέση με την πολιτιστική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης παραθέτει τα εξής (EUR-Lex 2012): :

- Η Ε.Ε έχει δικαιοδοσία να επεμβαίνει και να προχωρά σε ενέργειες που αφορούν τον τομέα του πολιτισμού και όχι μόνο (παιδεία, υγεία, τουρισμός κ.α.) (Άρθρο 6).
- Σέβεται τα θρησκευτικά τυπικά, τις πολιτιστικές παραδόσεις και την πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου στην προσπάθειά της να δώσει ώθηση στην οικονομική και αγροτική της πολιτική (Άρθρο 13).
- Η Ε.Ε τιμάει τις επίσημες εθνικές γλώσσες των κρατών-μελών της με την σύνταξη και την απόδοση των νομικών της κειμένων στην εκάστοτε γλώσσα κάθε κράτους της Κοινότητας. Με αυτό τον τρόπο σέβεται και αναδεικνύει την πολιτιστικό πλουραλισμό της Ε.Ε. (Άρθρο 55).
- Σχεδιάζει δράσεις για την προστασία και την διάδοση του πολιτισμού εντός της Κοινότητας (Άρθρο 107).
- Η Ε.Ε μέσω των θεσμών και των κρατών-μελών της διαφυλάττει την πολιτιστική της πολυμορφία (Άρθρο 165).
- Βασική αρμοδιότητα της Ε.Ε είναι να επεμβαίνει όταν η πολιτιστική κληρονομιά ενός κράτους-μέλους της βρίσκεται σε κίνδυνο (Άρθρο 167).
- Μέλη της κοινωνίας των πολιτών έχουν το δικαίωμα να παρευρίσκονται και να συμμετέχουν σε ζητήματα που ανήκουν στον πολιτιστικό τομέα, στις συσκέψεις των θεσμικών οργάνων της Ε.Ε (Άρθρο 300).

- Η προστασία του πολιτισμού αποτελεί βασική αξία όλων των κρατών-μελών της Ε.Ε και εναπόκειται στο γενικότερο συμφέρον της Κοινότητας (Άρθρο 1 του πρωτοκόλλου 26).

Με γνώμονα τα παραπάνω, γίνεται κατανοητό ότι με την Συνθήκη της Λισαβόνας η Ε.Ε έδωσε ιδιαίτερο βάρος στην πολιτική που αφορά τον πολιτιστικό τομέα. Εκτός των παραπάνω άρθρων υπάρχουν και άλλες αναφορές στο περιεχόμενο της Συνθήκης που σχετίζονται με την προστασία του πολιτισμού των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όμως κρίθηκε αναγκαίο να παρατεθούν οι σημαντικότερες.

Η ξαφνική εμφάνιση της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2010, ήταν ένα τεράστιο και σημαντικό πλήγμα στα θεμέλια της Ε.Ε. Υπό αυτές τις συνθήκες δεν ήταν λίγοι εκείνοι που διακήρυτταν ότι η ένωση είχε φτάσει σε ένα τέλμα παραβλέποντας τις εγγενείς διαρθρωτικές της αδυναμίες. Παρόλα αυτά η σταθερότητα, η συνοχή και το μακροπρόθεσμο όραμα της Ε.Ε για τον πολιτισμό, ήταν σύμμαχοι στην προσπάθεια της να υπερκεράσει την κρίση και να διατηρήσει την πολιτιστική της πολιτική στα επίπεδα που βρισκόταν ήδη (Βλάντου, 2011).

Στις 17 Ιουνίου του 2010 εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο η Στρατηγική «**Ευρώπη 2020**». Η νέα αυτή αναπτυξιακή στρατηγική αποτέλεσε τη συνέχεια της Συνθήκης της Λισαβόνας σε μια προσπάθεια ανάκαμψης από την κρίση. Η κρίση εξαφάνισε πολλά έτη κοινωνικής και οικονομικής προόδου για αυτό η «Ευρώπη 2020» σχεδιάστηκε προκειμένου να επέλθει η ανάπτυξη στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. Το πρόγραμμα «Ευρώπη 2020» εστίασε σε τρεις βασικές, αλληλοενισχυόμενες και αλληλένδετες προτεραιότητες:

- Έξυπνη ανάπτυξη: ανάπτυξη μια οικονομίας βασιζόμενης στη γνώση και την καινοτομία.
- Διατηρήσιμη/Βιώσιμη ανάπτυξη: προώθηση μιας πιο αποδοτικής στη χρήση πόρων, πιο πράσινης και πιο ανταγωνιστικής οικονομίας.
- Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς: μια οικονομία με υψηλή απασχόληση που θα επιτυγχάνει κοινωνική και εδαφική

συνοχή (Βλάντου, 2011) (ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, 2010)
(EUR-Lex, 2017) .

Ο πολιτισμός είναι ένας θεμελιώδης πυλώνας οικονομικής ανάπτυξης για την Ε.Ε και ταυτόσημος με την βιώσιμη ανάπτυξη. Η Ε.Ε όταν αναφέρεται για βιώσιμη ανάπτυξη υποδηλώνει το πώς είναι εφικτό να αναπτυχθούμε μέσω του πολιτισμού. Πιο διεξοδικά οι στόχοι που έθεσε η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για τον πολιτισμό και την βιώσιμη/διατηρήσιμη ανάπτυξη είναι οι παρακάτω:

- Να δώσει προτεραιότητα στις πολιτισμικές και δημιουργικές βιομηχανίες, διότι μέσω αυτών μπορεί να αυξήσει τις θέσεις εργασίας και κατά συνέπεια το ΑΕΠ των κρατών-μελών της Ε.Ε.
- Να προωθήσει τον πολιτισμικό πλουραλισμό με σκοπό να σταματήσουν και τα περιστατικά ρατσισμού και βίας.
- Να καθιερώσει τον πολιτισμό ως βασική προϋπόθεση για παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα (Μπιτσάνη, 2020).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εκφράσει την δράση στον πολιτισμό μέσα από μερικά πολύ σημαντικά πολιτιστικά προγράμματα τα οποία συμβάλλουν στην πολιτιστική ανάπτυξη, την συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών και την εξάπλωση της κοινής κληρονομιάς τους. Αρχικά ο θεσμός της «Πολιτιστικής Πρωτεύουσας» που ανανεώθηκε για την περίοδο 2020-2033, για την ανάδειξη ευρωπαϊκών πόλεων με ξεχωριστά χαρακτηριστικά και ο θεσμός της «αδερφοποίησης πόλεων», που υποστηρίζει την αλληλοκατανόηση των ευρωπαίων πολιτών και ενθαρρύνει την αίσθηση των κοινών αξιών και της διεθνούς συνεργασίας. Πρόκειται για δύο από τους πρώτους και κορυφαίους πολιτιστικούς θεσμούς της Ε.Ε στον τομέα της πολιτιστικής πολιτικής που εφαρμόζονται με μεγάλη επιτυχία μέχρι σήμερα και με πανευρωπαϊκή απήχηση και εμβέλεια (Κόνσολα, 2006) (Μπιτσάνη, 2004).

Ακόμα ένα εξίσου σημαντικό πρόγραμμα της Ε.Ε είναι η «Ευρωπαϊκή ψηφιακή βιβλιοθήκη Europeana» που λειτουργεί από το 2008. Πρόκειται για ένα αξιοσημείωτο πολιτιστικό έργο για την πρόσβαση, την προώθηση και την προβολή

της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς. Εν συνεχεία το Ευρωπαϊκό Βραβείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς «Europa Nostra» είναι ένας ουσιώδης θεσμός που επιβραβεύει κάθε χρόνο βέλτιστες πρακτικές σχετικές με τη διατήρηση, τη διαχείριση, την προστασία, την έρευνα, την εκπαίδευση και την επικοινωνία στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς (Europa Nostra) (Europeana, 2008).

Επί πρόσθετα τα τελευταία χρόνια έλαβε χώρα ένα πολύ σημαντικό πρόγραμμα, ονόματι «Δημιουργική Ευρώπη (Creative Europe) από το 2014 έως το 2020. Σκοπός του προγράμματος «Δημιουργική Ευρώπη» ήταν η ενίσχυση και η τόνωση των πολιτιστικών και δημιουργικών τομέων της Ευρώπης με προϋπολογισμό 1.46 δισεκατομμύρια ευρώ. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα απευθυνόταν στην οπτικοακουστική βιομηχανία και στον πολιτιστικό τομέα. Πιο αναλυτικά τα εξής τρία υποπρογράμματα επιμερίστηκαν τις παραπάνω αρμοδιότητες:

- Υποπρόγραμμα MEDIA: Στοχεύει στην ενεργοποίηση του ευρωπαϊκού κινηματογράφου και των οπτικοακουστικών έργων, ώστε να αποκτήσουν πρόσβαση σε αγορές εκτός των εθνικών και ευρωπαϊκών συνόρων. Για το υποπρόγραμμα “Media” δαπανήθηκε το 56% του προϋπολογισμού.
- Υποπρόγραμμα Culture: Προωθεί τη διεθνή λειτουργία πολιτιστικών και δημιουργικών οργανισμών και τη διασυνοριακή κινητικότητα έργων και επαγγελματιών πολιτισμού. Για το υποπρόγραμμα “Culture” δαπανήθηκε το 31% του προϋπολογισμού.
- Διατομεακή Δράση: Έως 13% από τον προϋπολογισμό διατέθηκε για τη χρηματοδότηση των ΜΜΕ και άλλων οργανισμών που δραστηριοποιούνται στον πολιτιστικό και τον δημιουργικό τομέα (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, 2014)(European Commission).

Αξίζει να σημειωθεί ότι το πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη» εγκρίθηκε να συνεχιστεί για την περίοδο 2021-2027 με προϋπολογισμό άνω των 2 δισεκατομμυρίων ευρώ. Σκοπός του προγράμματος είναι η συντονισμένη στήριξη του πολιτιστικού, οπτικοακουστικού και δημιουργικού τομέα σε μια δύσκολη περίοδο λόγω της πανδημίας που έπληξε τον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα

στην Ευρώπη και όχι μόνο. Πιο συγκεκριμένα οι δράσεις που θα καλύψει το πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη» για την περίοδο 2021-2027 θα αποπερατωθούν μέσα από το πρόγραμμα “MEDIA”, “Πολιτισμός” και την “Διατομεακή Δράση” όπως την περίοδο 2014-2020 και είναι οι εξής:

- Βελτίωση και επιπρόσθετη στήριξη της προσβασιμότητας και της προβολής των ευρωπαϊκών οπτικοακουστικών έργων μεταξύ πλατφορμών και σε διασυνοριακό επίπεδο.
- Ενωσιακά βραβεία στους τομείς της λογοτεχνίας, της μουσικής, της αρχιτεκτονικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και πρωτοβουλίες για τις πολιτιστικές πρωτεύουσες της Ευρώπης και το σήμα ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Ένα πρόγραμμα για τη ενίσχυση της μετάφρασης λογοτεχνικών έργων και την ανάπτυξη συνεργασιών στον τομέα των εκδόσεων.
- Το Εργαστήριο Δημιουργικής Καινοτομίας, το οποίο υποστηρίζει πρωτοποριακές προσεγγίσεις για τη δημιουργία, τη διανομή και την προώθηση περιεχομένου μεταξύ διάφορων τομέων.
- Προώθηση του γραμματισμού στα μέσα, της πολυφωνίας και της ελευθερίας ως ευρωπαϊκών αξιών (Δημιουργική Ευρώπη, 2021) (European Commission).

1.3.4 Η πολιτιστική πολιτική στην Ελλάδα

Η ελληνική πολιτιστική πολιτική έχει θέσει ως βασικές της προτεραιότητες την προστασία, διατήρηση, αξιοποίηση και τη μετάδοση όλης της πολιτιστικής κληρονομιάς της στις επόμενες γενιές όπως επίσης και της ευαισθητοποίησης και της συμμετοχής όλων των πολιτών στη πολιτιστική ζωή (Κόνσολα, 2006). Η ευρωπαϊκή πολιτική αποτελεί «οδηγό» στην ελληνική προσπάθεια, με αποτέλεσμα τα τελευταία χρόνια να έχει δοθεί ιδιαίτερη σημασία στις τέχνες και την διαπολιτισμική συνεργασία και διάλογο (Dallas, 2015).

Στην Ελλάδα το Υπουργείο Πολιτισμού ιδρύθηκε το 1971, το οποίο στην περίοδο του δικτατορικού καθεστώτος δεν μπόρεσε να οργανωθεί και να

λειτουργήσει ως έπρεπε. Εξάλλου μιλάμε για ένα φορέα, του οποίου οι αρμοδιότητες εκτός από την κεντρική εξουσία πρέπει να μοιράζονται στον ευρύτερο δημόσιο τομέα (Αυτοδιοίκηση, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ κ.α.) και τους ιδιωτικούς φορείς με σκοπό την βέλτιστη διευθέτηση των πολιτιστικών ζητημάτων διαμέσου της συνεργασίας. Το μοντέλο διοίκησης της πολιτιστικής πολιτικής που εφαρμόζεται στην Ελλάδα είναι το μικτό με κεντρικό φορέα το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού με συναρμόδιους φορείς τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, ιδιωτικούς φορείς (όπως οι πολιτιστικοί σύλλογοι, ιδρύματα, εθελοντικές και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις). Παρόλα αυτά η ποιότητα της πολιτιστικής δράσης και πολιτικής δεν είναι στο επιθυμητό επίπεδο και αυτό συμβαίνει λόγω της γραφειοκρατίας, έλλειψης οργάνωσης, πολιτικών συμφερόντων και του συγκεντρωτισμού της διοίκησης που πηγάζει από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού σε μερικές περιπτώσεις (Κόνσολα, 2006) (Μπιτσάνη, 2004).

Με βάση όσα ειπώθηκαν, εύλογα συμπεραίνουμε ότι για την ορθή πολιτιστική πολιτική της χώρας, πρέπει η περιφερειακή, τοπική και κεντρική εξουσία να συνεργάζονται με σκοπό να αλληλοσυμπληρώνονται, να συντονίζονται και να οργανώνουν με καλύτερο τρόπο την δράση τους. Εξίσου σημαντική είναι και η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στην πολιτιστική πολιτική. Στην Ελλάδα η πολιτιστική αποκέντρωση ξεκίνησε τα τελευταία χρόνια και πιο συγκεκριμένα με την εφαρμογή του προγράμματος «Καλλικράτης», (Ν. 3852/2010) όπου οι περιφερειακές και τοπικές αρχές αύξησαν τις αρμοδιότητές τους. Βέβαια αυτή η μετάθεση αρμοδιοτήτων προς την τοπική αυτοδιοίκηση δεν συνοδεύτηκε από την αντίστοιχη μεταφορά πόρων λόγω της σφοδρής οικονομικής συγκυρίας που έπληξε την Ελλάδα εκείνη την περίοδο. Στην πραγματικότητα οι δήμοι εξαρτώνται οικονομικά από το κράτος μια συνθήκη που δυσχεραίνει την προσπάθειά τους για πολιτιστική «αυτονομία». Παρόλα αυτά, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης είναι υπεύθυνοι για τη δημιουργία πολιτιστικών φορέων, την εξασφάλιση χρηματοδοτήσεων από ευρωπαϊκά προγράμματα, την ενίσχυση του πολιτιστικού τουρισμού και την δημιουργία πολιτιστικών δράσεων (Κόνσολα, 2006) (Οικονομου, 2016).

Όμως η ευρωπαϊκή εμπειρία έχει καταστήσει σαφές ότι η τοπική αυτοδιοίκηση είναι ο αποτελεσματικότερος φορέας για την εφαρμογή προγραμμάτων και δράσεων που σχετίζονται με την πολιτιστική αλλά και την

κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο. Ναι μεν η συνεργασία όλων των φορέων είναι απαραίτητη για την σωστή εφαρμογή της πολιτιστικής πολιτικής, όμως η τοπική αυτοδιοίκηση είναι η βάση μιας σύγχρονης κοινωνίας η οποία στοχεύει να μην περιορίσει την επίδρασή της στα στενά εδαφικά της σύνορα, αλλά και έξω από αυτά. Το κράτος οφείλει να έχει εποπτικό και συμβουλευτικό ρόλο από τη στιγμή που οι Δήμοι έχουν τη θεσμική αυτονομία μετά τον «Καλλικράτη» για να ασκήσουν εξ ολοκλήρου την πολιτιστική πολιτική τους. Στην Ελλάδα οι δήμοι και οι κοινότητες θα πρέπει να είναι σε θέση να προστατεύουν την πολιτιστική τους κληρονομιά, να πραγματοποιούν συνεργασίες και αδερφοποιήσεις με πόλεις του εξωτερικού και να «διαφημίζουν» τα ιδιαίτερα τοπικά τους χαρακτηριστικά και γνωρίσματα. Η στρατηγική ανάπτυξη μιας περιοχής στον τομέα του πολιτισμού θα πρέπει να σχεδιάζεται με απώτερο σκοπό την διεθνή προβολή της εικόνας και της σπουδαιότητάς της, διότι έτσι θα αποκτήσει κύρος, φήμη, σεβασμό και θα μετατραπεί σε ένα πόλο έλξης (Γκέκας & Μήτσου, 2011) (Κόνσολα, 2006) (Kotler, 1993).

Οι Ο.Τ.Α έχουν την ικανότητα να γνωρίζουν καλύτερα τις τοπικές τους ανάγκες και να διαχειρίζονται ταχύτερα και ορθά τις τοπικές πολιτιστικές υποθέσεις τους. Βρίσκονται δίπλα στη τοπική κοινωνία και κυρίαρχο μέλημα τους είναι η ενεργοποίηση και η επαγρύπνηση των κατοίκων για συμμετοχή στις πολιτιστικές δράσεις. Με αυτό τον τρόπο θα επέλθει η βελτίωση της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας μέσω της ψυχαγωγίας, της πνευματικής καλλιέργειας και της αναβάθμισης του μορφωτικού επιπέδου του τοπικού πληθυσμού. Συνοψίζοντας, το ελληνικό μοντέλο πολιτιστικής διοίκησης είναι σε πολλές περιπτώσεις συγκεντρωτικό, από τη στιγμή που το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού λαμβάνει ένα μεγάλο μέρος των αποφάσεων. Οι δήμοι έχουν ένα μερίδιο αυτονομίας στην πολιτιστική πολιτική και δράση, όμως η πολιτιστική κληρονομιά κάθε τόπου που εμπεριέχει αντικείμενα εθνικής αξίας βρίσκεται στην δικαιοδοσία της κεντρικής διοίκησης και συγκεκριμένα του ΥΠΠΟΑ (Μπιτσάνη, 2004) (Ψύλλα, 1992).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : Η περίπτωση του Νομού

Αργολίδα

ΑΝΑΛΥΣΗ

Προχωρώντας στο δεύτερο μέρος της διπλωματικής εργασίας και έχοντας υπόψη τα όσα παρουσιάστηκαν στο παραπάνω θεωρητικό μέρος της εργασίας, προτιμήθηκε ως ιδανικότερη μελέτη περίπτωσης ο νομός της Αργολίδα. Η έρευνα επικεντρώθηκε στο συγκεκριμένο νομό γιατί επρόκειτο για έναν από τους δημοφιλέστερους προορισμούς για τους επισκέπτες που επιθυμούν να θαυμάσουν και να γνωρίσουν σπουδαίους αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία και να βιώσουν από κοντά τη αίγλη και τη γοητεία του αρχαίου πολιτισμού της Ελλάδας. Όμως ο ιστορικός νομός της Αργολίδα με την τεράστια πολιτιστική του κληρονομιά έχει υποπέσει σε μια σειρά σοβαρών σφαλμάτων και αμελειών, που έχουν προκαλέσει σημαντικά προβλήματα στους αρχαιολογικούς χώρους της περιοχής. Για τον λόγο αυτό η μελέτη περίπτωσης έχει ως στόχο να αποδείξει ότι η υπερκέραση των όσων στέκονται ως τροχοπέδη στην αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων του νομού είναι μια εύκολη διαδικασία που μπορεί με σωστό προγραμματισμό να επιτευχθεί ταχέως και με ευκολία.

Πιο εξειδικευμένα τα ερευνητικά ερωτήματα της διπλωματικής εργασίας είναι να μελετηθεί σε ποιους τομείς οφείλεται και βασίζεται η ανάπτυξη του νομού, να ερευνηθούν και να παρουσιαστούν τα οικονομικά χαρακτηριστικά του νομού, να εξεταστεί μέσα από την έρευνα κατά πόσο ο πολιτισμός και κατ'επέκταση πολιτιστικός τουρισμός συμβάλλει στη συνολική ανάπτυξη της περιοχής και τέλος μέσα από τη μελέτη, την έρευνα και την εμπειρία να παρουσιαστούν τα προβλήματα της άστοχης διαχείρισης και της ανεπαρκούς αξιοποίησης των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδα. Η διαπραγμάτευση των προαναφερθέντων ερευνητικών ερωτημάτων και η προσπάθεια απόδοσης λύσεων σε αυτά, έγινε μέσω της αξιοποίησης της βιβλιογραφικής έρευνας, των προσωπικών μου γνώσεων και εμπειριών ως κάτοικος της περιοχής και των πολύτιμων αποτελεσμάτων από την ποσοτική έρευνα που έλαβε χώρα στους τέσσερις δήμους του νομού μέσω ερωτηματολογίων.

2.1 Η ιστορία του Νομού Αργολίδας.

Η Αργολίδα είναι μια από τις ελάχιστες περιοχές της γης που έχει αποδεδειγμένα πιστοποιήσει την ύπαρξη ανθρώπινης παρουσίας εδώ και 50.000 έτη. Η Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών ασχολείται συστηματικά με τη μελέτη του ελληνικού πολιτισμού από την αρχαιότητα έως και τις μέρες μας. Η δράση της σε παγκόσμιο επίπεδο ξεκίνησε το 1881, αλλά στην Ελλάδα από το 1986 και το 1931 αντίστοιχα πραγματοποιεί ανασκαφές στην Αρχαία Κόρινθο και στην Αγορά που βρίσκεται στο κέντρο της Αθήνας. Στην περίπτωση που μελετάμε η ερευνητική ομάδα του Πανεπιστημίου του Στάνφορντ της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών σπουδών ανακάλυψε σε τέσσερα σημεία της νοτιοανατολικής Αργολίδας όπλα και λίθινα εργαλεία, που χρονολογούνται στη Μέση Παλαιολιθική Περίοδο, όπως επιβεβαίωσε η εργαστηριακή έρευνα με τη μέθοδο των ραδιοϊσοτόπων στα ευρήματα που ανακαλύφθηκαν. Οι άνθρωποι δηλαδή που κατασκεύασαν αυτά τα ευρήματα έζησαν ή πέρασαν από την Αργολίδα 50.000 έως 40.000 χρόνια πριν από σήμερα (Παχυγιάννη,1995) (AMERICAN SCHOOL OF CLASSICAL STUDIES AT ATHENS).

Εν συνεχεία, όπλα και λίθινα εργαλεία που βρέθηκαν στο Κεφαλάρι και το Φράγγχι (σημερινή περιοχή και σπήλαιο της Αργολίδας αντίστοιχα) επικυρώνουν την ύπαρξη ανθρώπινης ζωής και στην Ύστερη Παλαιολιθική περίοδο. Βέβαια η Αργολίδα κατοικήθηκε και έγινε ένα σημαντικό κέντρο της Πελοποννήσου κατά τη Μεσολιθική Εποχή (8000 π.Χ.) όπου και παρουσιάστηκε η ναυτιλία. Ειδικότερα ο οψιανός, ένα πέτρωμα που προέρχεται από το νησί της Μήλου και γενικότερα από ηφαιστιογενείς περιοχές, βρέθηκε στην περιοχή της Αργολίδας γεγονός που υποδηλώνει έμμεσα την ανταλλαγή αγαθών μεταξύ των δύο πόλεων. Κατά την περίοδο της Νεολιθικής Εποχής (3.600-3.000 π.Χ.) ιδρύθηκαν ορισμένοι σημαντικοί οικισμοί (όπως οι Μυκήνες, η Τίρυνθα και η Λέρνα) οι οποίοι διατηρούν την ιστορία τους μέχρι σήμερα. Κατά την Πρωτοελλαδική (2.800-1900 π.Χ.) και Μεσοελλαδική περίοδο (1.900-1600 π.Χ.) στις περιοχές της Τίρυνθας, της Ασίνης, του Άργους, των Μυκηνών και της Λέρνας παρατηρούνται οργανωμένοι οικισμοί ενώ παράλληλα η Τίρυνθα θεωρείται θαλάσσιος δίαυλος επικοινωνίας και

οι Μυκήνες δίοδος για την ενδοχώρα περιοχή της Αργολίδας (Παχυγιάννη, 1995) (Van Andel, Tjeerd H., 2002).

Την Μυκηναϊκή εποχή (1.600-1.100 π.Χ.) οι Μυκήνες αποκτούν αίγλη και μεγάλη φήμη δίχως όμως να υποβαθμίζουν τα άλλα τρία κέντρα της εποχής (Τίρυνθα, Μιδέα, Ασίνη). Τα ευρήματα της ανθρώπινης επινοήσης και δημιουργίας όπως η κεραμική, αρχιτεκτονική, χρυσοχοΐα, τοιχογραφίες και οι πινακίδες της συλλαβογράμματης Γραμμικής Β' είναι ευρέως γνωστά παγκοσμίως. Μετέπειτα τη Γεωμετρική εποχή (1.100-800 π.Χ.) το Άργος μετατρέπεται σε κυρίαρχη δύναμη και αποκτά ηγετική θέση στην περιοχή της Αργολίδας αλλά και της Πελοποννήσου παρά τον δριμύ ανταγωνισμό του με την Σπάρτη (ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, 2008) .

Η ιστορική περίοδος (7^{ος} αιώνας π.Χ) ξεκινά με την βασιλεία του Φείδωνος ο οποίος θεωρείται ως το πρώτο ιστορικό πρόσωπο του Άργους. Εκείνη την περίοδο το Άργος ακμάζει με ταχύς ρυθμούς, υποτάσσει τις γύρω περιοχές (Μυκήνες, Ναύπλιο, Τίρυνθα) και φτάνει σε σημείο να κατέχει σχεδόν τη μισή Πελοπόννησο, την Αίγινα και τα Κύθηρα. Το Άργος αποτελούσε δύναμη που ρύθμιζε τα πράγματα στην Πελοπόννησο, γεγονός που αποδεικνύεται από τα ερείπια του ναού του Ηραίου ο οποίος χτίστηκε προς τιμή της Ήρας. Την εποχή εκείνη, το Άργος και η Σπάρτη ήταν οι δύο ισχυρότερες πόλεις της Ελλάδας γεγονός που προξένησε μεγάλες συγκρούσεις μεταξύ τους έως και τον 4^ο αιώνα π.Χ. Όμως πέρα από τους πολέμους που έλαβαν χώρα αυτούς τους αιώνες, το Άργος αναπτύχθηκε σημαντικά σε όλους τους τομείς. Συγκεκριμένα ο βασιλιάς Φείδων ήταν ο πρώτος που έκοψε νομίσματα από χαλκό και άργυρο με έμβλημα τη χελώνα συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της οικονομίας με αυτή την ενέργεια. Εκτός από την οικονομία, στο Άργος άνθισε η πολιτική και ο πολιτισμός, με την παρουσία του διάσημου γλύπτη της αρχαιότητας Πολύκλειτου (που δημιούργησε το χρυσελεφάντινο άγαλμα της Ήρας και καθιέρωσε ως κανόνα τις μαθηματικές-πρότυπες αναλογίες του ανθρώπινου σώματος) και της λυρικής ποιήτριας Τελέσιλλας. Τον 4^ο αιώνα π.Χ χτίστηκε το Αρχαίο θέατρο του Άργους με χωρητικότητα 20.000 θέσεων, 83 σειρές καθισμάτων και λαξευτό στο βράχο (ΔΗΜΟΣ Άργους-Μυκηνών) (Κιουλάφα Μ., 2013) (Περι...γραφής).

Έπειτα από μια ταραχώδη περίοδο του Άργους με την Σπάρτη, το Άργος απέκτησε δημοκρατικό πολίτευμα το 460 π.Χ αφού συμάχησε με την Αθήνα. Εντούτοις πολύ σύντομα οι ολιγαρχικοί της πόλης με την βοήθεια της Σπάρτης έθεσαν τέλος στην Δημοκρατία της πόλης το 417 π.Χ. Αργότερα, στους μηδικούς πολέμους οι Αργείοι έμειναν αμέτοχοι ενώ στον πελοποννησιακό πόλεμο συμάχησαν εκ νέου με τους Αθηναίους. Τα επόμενα χρόνια το Άργος αποδυναμώθηκε και το 272 π.Χ δέχθηκε επίθεση από τον βασιλιά της Ηπείρου Πύρρο ο οποίος στην μάχη που δόθηκε σκοτώθηκε με αποτέλεσμα ο στρατός του να υποχωρήσει ηττημένος. Το 229 π.Χ εντάχθηκε στην Αχαϊκή Συμπολιτεία εωσότου γίνει η μάχη του Ισθμού το 146 π.Χ όπου ολόκληρη η Πελοπόννησος κατελήφθη από τους Ρωμαίους (ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, 2008) (Άρθρο από την ιστοσελίδα «ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ»).

Κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής κυριαρχίας, το Άργος βρίσκεται παραδόξως σε περίοδο ακμής και παραμένει μια ολοζώντανη και δραστήρια πόλη όπου χτίζονται πολλά δημόσια έργα και μνημεία τα οποία παραμένουν μέχρι τη σημερινή εποχή. Από την ξενάγηση του Πausανία εκμαιεύουμε ότι το Άργος βρισκόταν σε άριστη κατάσταση εκείνη τη περίοδο. Όσον αφορά τον χριστιανισμό, ο Παυλίνος (Λατίνος επίσκοπος και εκκλησιαστικός ποιητής που έζησε από το 353-431 μ.Χ.) μας αναφέρει ότι τον δίδαξε ο μαθητής του Χριστού Ανδρέας. Παρόλα αυτά θεωρείται πιθανό τον χριστιανισμό να κήρυξε στο Άργος ο Απόστολος Παύλος που βρισκόταν στην Κόρινθο εκείνη την εποχή. Επομένως εύλογα εικάζεται ότι το Άργος συνάντησε τον χριστιανισμό περίπου τον 1^ο αιώνα μ.Χ. Μετέπειτα κατά τη βυζαντινή περίοδο οι επιδρομές των Γότθων (267 μ.Χ) και των Οστρογότθων (395 μ.Χ) στο Άργος προξένησαν μεγάλες καταστροφές στην περιοχή και μέχρι τον 7^ο αιώνα μ.Χ η κάμψη στην περιοχή κορυφώθηκε. Όμως τον 8^ο αιώνα η Πελοπόννησος απέκτησε ξανά ηγετικά ηνία με την συντριβή των Σλάβων το 805 μ.Χ, και το Άργος άνθισε πολιτικά και οικονομικά έως τον 12^ο αιώνα. Το 1204 μ.Χ. το βυζαντινό Άργος πολιορκήθηκε από τους Φράγκους και το 1388 μ.Χ. ολόκληρη η Αργολίδα παραχωρήθηκε στους Βενετούς. Το 1463 μ.Χ., μετά τον πόλεμο μεταξύ της Τουρκίας και της Βενετίας το Άργος κυριεύτηκε από τους Τούρκους. Ενώ η Β' Ενετική κυριαρχία διήρκησε από το 1686 έως το 1715 όπου και επήλθε ξανά στην

κυριαρχία των Τούρκων (ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, 2008) (ΔΗΜΟΣ Άργους-Μυκηνών) (Φέσσα Α., 2019).

Η Β΄ περίοδος της Τουρκοκρατίας έλαβε χώρα από το 1715 έως το 1821, όπου σε αυτό το χρονικό διάστημα το Ναύπλιο, το Άργος και οι γύρω περιοχές έπαιξαν πολύ σημαντικό ρόλο σε όλες τις φάσεις του αγώνα για την ανεξαρτησία. Αρχικά στο Άργος ορίστηκε από τον Υψηλάντη η Α΄ εθνοσυνέλευση, αν και εν τέλει μεταφέρθηκε η έδρα της στη Νέα Επίδαυρο όπου ψηφίστηκε το «Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος». Στη συνέχεια η Δ΄ εθνοσυνέλευση πραγματοποιήθηκε στο αρχαίο θέατρο του Άργους το 1829 ενώ στα Δερβενάκια ο Κολοκοτρώνης συνέτριψε τους Τούρκους το 1822. Το 1827 έπειτα από απόφαση της Εθνοσυνέλευσης, το Ναύπλιο έγινε η πρώτη πρωτεύουσα της Ελλάδας και η έδρα του πρώτου Κυβερνήτη της, του Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος δημιούργησε πολλά έργα που υπάρχουν ακόμα και σήμερα στον νομό της Αργολίδας. Ωστόσο μια μαύρη σελίδα στην ιστορία του Ναυπλίου είναι η δολοφονία του το 1831 όταν έμπαινε στην εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα όπως επίσης και η φυλάκιση του γέρου του Μοριά στο Παλαμήδι το 1834. Στις 25 Ιανουαρίου του 1833 αποβιβάστηκε στο Ναύπλιο ο πρώτος Βασιλιάς των Ελλήνων ο Όθωνας έως τις 30 Σεπτεμβρίου του 1834 όπου εγκαταστάθηκε στη νέα πρωτεύουσα της Ελλάδος, την Αθήνα. Εν ολίγοις, γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω ότι οι περιοχές που απάρτιζαν το νομό της Αργολίδας βρέθηκαν στην καρδιά της επανάστασης του 1821, παίζοντας πρωταγωνιστικό ρόλο στην ανατροπή της Τουρκοκρατίας και στην μετέπειτα εξέλιξη της πορείας της χώρας. (ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, 2008) (ΔΗΜΟΣ Άργους-Μυκηνών) (Γούρνη Ε.).

Μετά από αυτή την σύντομη ιστορική αναδρομή που έγινε για τις πιο σημαντικές περιοχές της Αργολίδας, δεν θα μπορούσε να μην γίνει ιδιαίτερη αναφορά στην Επίδαυρο και πιο συγκεκριμένα στον Αρχαιολογικό χώρο του Ασκληπιείου της Επιδαύρου. Στην Επίδαυρο σύμφωνα με τη μυθολογία γεννήθηκε ο Ασκληπιός και η στρατηγική θέση του Ασκληπιείου στο παρελθόν συνέβαλλε τα μέγιστα ώστε η πόλη να γνωρίσει μεγάλη οικονομική ανάπτυξη. Τον 5^ο αιώνα π.Χ το Ιερό του Ασκληπιείου ήταν το σημαντικότερο θεραπευτικό κέντρο του Ελληνικού και Ρωμαϊκού κόσμου. Απέκτησε τεράστια φήμη και θεωρήθηκε από όλους ως το μέρος που προήλθε η ιατρική. Η φήμη και ανάπτυξη της περιοχής

διατηρήθηκε έως και τα ρωμαϊκά χρόνια και τον 2^ο αιώνα μ.Χ. Τα μνημεία που σώζονται έως και σήμερα θεωρούνται αριστουργήματα της αρχαίας ελληνικής τέχνης από την παγκόσμια κοινότητα αλλά και απόδειξη της άσκησης της ιατρικής στα αρχαία χρόνια (ΔΗΜΟΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ) (Ψυχογιού Ο., 2012).

Πέρα από τον αρχαιολογικό χώρο του Ασκληπιείου της Επιδαύρου, στο νοτιοανατολικό άκρο του ιερού βρίσκεται το Αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου το οποίο αποδεδειγμένα διαθέτει την καλύτερη ακουστική και αισθητική. Σύμφωνα με τον Πausανία και τον Πλίνιο τον Πρεσβύτερο το Αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου χτίστηκε το 340 π.Χ από τον Αργείο αρχιτέκτονα και γλύπτη Πολύκλειτο τον Νεότερο. Η χωρητικότητά του είναι 13.000-14.000 θεατές και κατά την αρχαιότητα λειτουργούσε ως μέσο θεραπείας των ασθενών (για την ψυχική κυρίως αλλά και την σωματική τους υγεία) και παράλληλα υποδεχόταν μουσικούς και δραματικούς αγώνες. Σήμερα το Αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου έχει ανακτήσει σχεδόν πλήρως την αρχική του μορφή μετά τις εργασίες που πραγματοποιήθηκαν από το 1907 έως το 2016 (ΔΗΜΟΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ) (Ψυχογιού Ο., 2012).

Η ιστορία της Επιδαύρου κατά την 1^η χιλιετία μ.Χ δεν θεωρείται άξια αναφοράς. Αξιοσημείωτες είναι μόνο ορισμένες διαμάχες της Επιδαύρου με το Άργος, το οποίο ήθελε να επιβάλλει την κυριαρχία του στην περιοχή, όμως η Επίδαυρος με την βοήθεια της Σπάρτης και της Κορίνθου κατάφερε να διατηρήσει την ανεξαρτησία του. Το 395 μ.Χ. οι Γότθοι λεηλάτησαν και κατέστρεψαν την περιοχή, ενώ περίπου τον 6^ο αιώνα μ.Χ. πιθανότατα μια μόλυνση από τους βάλτους της περιοχής (ή μια έκρηξη του γειτονικού ηφαιστείου των Μεθάνων) προκάλεσαν το τέλος της πόλης της Επιδαύρου. Από το 1821 η περιοχή έγινε ξανά χωριό με την ονομασία Παλιά Επίδαυρος και μετατράπηκε στο μοναδικό λιμάνι της Ανατολικής Αργολίδας. Σήμερα οι κάτοικοι της πόλης της Επιδαύρου έχουν επικεντρωθεί περισσότερο στον τουριστικό τομέα και λιγότερο στον γεωργικό (ΔΗΜΟΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ) (Ψυχογιού Ο., 2012).

2.2 Η Αργολίδα τη σημερινή εποχή.

Ο νομός της Αργολίδας αποτελεί τον ένα από τους επτά νομούς του γεωγραφικού διαμερίσματος της Πελοποννήσου και κατέχει 2.214 τετραγωνικά χιλιόμετρα έκταση. Χαρακτηριστική είναι η μεγάλη ακτογραμμή της Αργολίδας η οποία περιλαμβάνει πολλές καλαίσθητες παραλίες, χωριά και σημαντικές πόλεις. Κατά κοινή ομολογία η Αργολίδα θεωρείται ένας νομός με εύφορες πεδιάδες, όμως στην πραγματικότητα ο νομός είναι ορεινός και μόλις το 17% του εδάφους του νομού είναι πεδινό. Το Ναύπλιο είναι η πρωτεύουσα του νομού αν και ιστορικά έχει αποδειχθεί ότι η αρχαία πόλις-κράτος του Άργους έδωσε το όνομά της στο νομό (Σαμουρκασίδου, 2015) .

Ο νομός Αργολίδας από γεωγραφικής απόψεως συνορεύει δυτικά με την Αρκαδία και βόρεια με το νομό Κορινθίας. Βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα της Πελοποννήσου, και βρέχεται στα ανατολικά από τον Σαρωνικό κόλπο ενώ στα νότια από τον Αργολικό κόλπο. Στο νομό Πειραιά ανήκει ένα τμήμα της αργολικής χερσονήσου που εμπεριέχει μερικά νησιά του αργοσαρωνικού κόλπου (Σπέτσες, Ύδρα, Πόρος και Δοκός). Η έκταση του νομού είναι 2.154 km² και καλύπτει το 13,51 % της έκτασης της Περιφέρειας Πελοποννήσου και το 1,63% της συνολικής έκτασης της χώρας. Η Αργολίδα είναι ο μικρότερος νομός της Πελοποννήσου και περιλαμβάνει μόλις το 1% του πληθυσμού της χώρας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001 ο νομός είχε 105.295 κατοίκους, παρόλα αυτά η πτώση του δείκτη των γεννήσεων επέφερε την φυσική μείωση του πληθυσμού το 2011 στους 97.044 κατοίκους (η μείωση του πληθυσμού του νομού άγγιξε το 5.6). Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.) από το 1980 έως το 2020 ο πληθυσμός της Αργολίδας έχει αυξηθεί κατά 4%, και το γεγονός αυτό οφείλεται στις μεταναστευτικές ροές που έχουν συγκεντρωθεί στο νομό τις τελευταίες δεκαετίες. (Αργολικές ειδήσεις, 2021) (ΕΛΣΤΑΤ, 1991-2001-2011).

Από το 2010 με το πρόγραμμα Καλλικράτης έγινε η συνένωση των προϋπαρχόντων δήμων και συστάθηκαν οι εξής τέσσερις νέοι δήμοι που υφίστανται μέχρι και σήμερα:

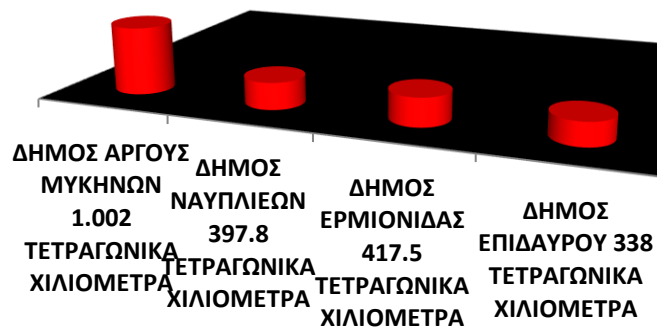
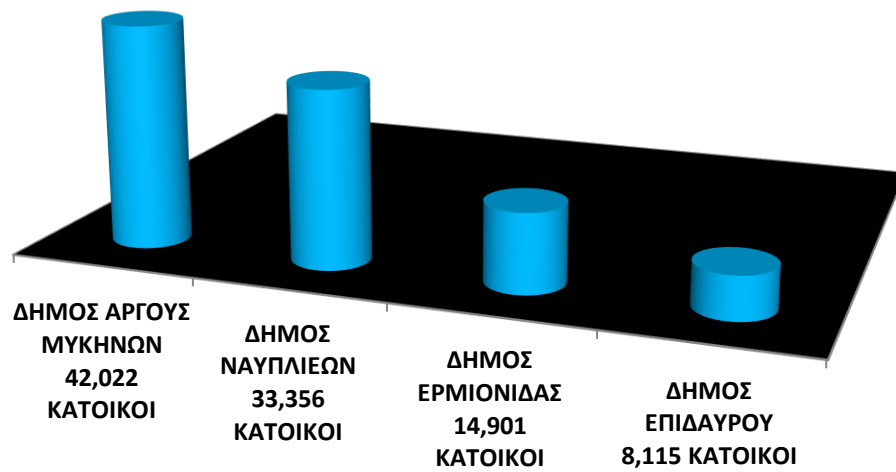
1. **Δήμος Αργούς – Μυκητών** με έδρα το Αργος και ιστορική έδρα τις Μυκήνες αποτελούμενος, από τους δήμους Αργούς, Νέας Κίου, Λέρνας, Μυκηναίων, Κουτσοποδίου, Λυρκείας και τις κοινότητες Αχλαδόκαμπου και Αλέας οι οποίες καταργήθηκαν. Ο πληθυσμός του δήμου Άργους-Μυκητών είναι 42.022 μετά την απογραφή του 2011 ενώ το 2001 ήταν 48.188. Η έκταση του δήμου είναι 1.002 τετραγωνικά χιλιόμετρα και αυτόματα καθίσταται ως ο μεγαλύτερος δήμος της Αργολίδας (Άρθρο 1 του νόμου 3852/2010).

2. **Δήμος Ναυπλιέων** με έδρα το Ναύπλιο, αποτελούμενος από τους δήμους Ναυπλιέων, Νέας Τίρυνθας, Μιδέας και δήμο Ασίνης, οι οποίοι καταργήθηκαν. Ο πληθυσμός του δήμου είναι 33.356 μετά την απογραφή του 2011 ενώ το 2001 ήταν 33.406. Η έκταση του δήμου είναι 397.8 τετραγωνικά χιλιόμετρα (Άρθρο 1 του νόμου 3852/2010).

3. **Δήμος Ερμιονίδας** με έδρα το Κρανίδι, αποτελούμενος από τους δήμους Ερμιόνης και Κρανιδίου, οι οποίοι καταργήθηκαν. Ο πληθυσμός του δήμου είναι 14.901 έπειτα από την απογραφή του 2011 ενώ το 2001 ήταν 13.551. η έκταση του δήμου είναι 417.5 τετραγωνικά χιλιόμετρα (Άρθρο 1 του νόμου 3852/2010).

4. **Δήμος Επιδαύρου** με έδρα το Ασκληπιείο και ιστορική έδρα την Αρχαία Επίδαυρο, αποτελούμενος από τους δήμους Ασκληπιείου και Επιδαύρου, οι οποίοι καταργήθηκαν. Ο πληθυσμός του δήμου ανέρχεται στους 8.115 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2011 ενώ το 2001 ήταν 9.275. Η έκταση του δήμου 338 τετραγωνικά χιλιόμετρα (Άρθρο 1 του νόμου 3852/2010).

«Ραβδόγραμμα 1», Πηγή: (Wikipedia, Νομός Αργολίδας, 2021)

«Ραβδόγραμμα 2», Πηγή: (Wikipedia, Νομός Αργολίδας, 2021)

2.3 Η ενδογενής ανάπτυξη του νομού.

Μια ιδιαίτερα σημαντική προέλευση εσόδων για το νομό της Αργολίδας είναι το εμπόριο και ο τομέας του τουρισμού. Τα τελευταία χρόνια η αύξηση του τουρισμού καλπάζει με γοργούς ρυθμούς διότι ένας επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να ταξιδέψει σε ένα τόπο ο οποίος απαρτίζεται από δεκάδες αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και αξιοθέατα. Όπως αντιλαμβάνεται κανείς, μέσα από την άνοδο του τουρισμού αυξήθηκε κατακόρυφα και η εμπορικότητα του νομού. Βέβαια η σημαντικότερη οικονομική πηγή της Αργολίδας παραμένει εδώ και δεκαετίες η γεωργία, ενώ από κοντά έρχεται η κτηνοτροφία, η αλιεία και η μεταποίηση των προϊόντων. Ακόμα το φυσικό κάλλος του νομού πλεονάζει και δεν αφήνει ασυγκίνητους τους χιλιάδες τουρίστες που καταφθάνουν κάθε χρόνο στην περιοχή. Η Αργολίδα εκτός της πλούσιας πολιτιστικής της κληρονομιάς, διαθέτει πολυάριθμα μέρη στα οποία μπορεί ο επισκέπτης να ψυχαγωγηθεί. Το Άργος, το Ναύπλιο, το Τολό, η Αρχαία Επίδαυρος, το Πόρτο Χέλι και η Ερμιόνη είναι μερικοί από τους κυριότερους και ομορφότερους προορισμούς του νομού όπου έχει τη δυνατότητα να περιηγηθεί ένας επισκέπτης. Τα παραπάνω μέρη διαθέτουν πανέμορφα τοπία αλλά και εξέχουσες παραλίες που όμοιες τους δύσκολα συναντάει κανείς.

Ο Δήμος Άργους- Μυκηνών είναι ο μεγαλύτερος σε έκταση δήμος του νομού αλλά και ο πολυπληθέστερος. Το Άργος είναι η έδρα του δήμου και μετά την ανάπλαση του ιστορικού κέντρου του το 2015 αποτελεί πλέον μια σύγχρονη πόλη, η οποία προσφέρει καλύτερες συνθήκες διαβίωσης στους πολίτες της και συνάμα είναι ένας πόλος έλξης των τουριστών από κάθε γωνιά της γης. Παρόλα αυτά η πολιτιστική κληρονομιά του Δήμου Άργους-Μυκηνών, είναι η σημαντικότερη αιτία που προσελκύει το ενδιαφέρον των επισκεπτών του δήμου. Επομένως ο τουρισμός είναι ένας πολύ σημαντικός πυλώνας της ενδογενούς ανάπτυξης του νομού τις τελευταίες δεκαετίες. Το Άργος θεωρείται το σημαντικότερο εμπορικό κέντρο του νομού από τα χρόνια της αρχαιότητας έως και σήμερα, διότι συγκεντρώνει ένα μεγάλο αριθμό μεγάλων και μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Το Άργος, και περισσότερο οι Μυκήνες αλλά και τα δεκάδες άλλα χωριά του δήμου στηρίζουν ένα μεγάλο μέρος της οικονομίας τους στη γεωργία, την κτηνοτροφία και την

βιομηχανία. Τα χωριά του δήμου φημίζονται για τους πορτοκαλεώνες και τα ελαιόδεντρά τους ενώ ο αγροτικός τομέας είναι ανεπτυγμένος μέσω των αγροτικών συνεταιρισμών (ΔΗΜΟΣ Άργους-Μυκηνών).

Ο **Δήμος Ναυπλιέων** έχει ως επίκεντρο το Ναύπλιο ή Ανάπλι όπου είναι και η πρωτεύουσα του νομού. Αποδεδειγμένα αποτελεί μια από τις πιο όμορφες και δημοφιλές πόλεις της Ελλάδας με σπουδαία ιστορία και συνεχή προσέλευση επισκεπτών κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου. Ο τουρισμός είναι ο βασικός τροχός της ανάπτυξης του δήμου και πιο συγκεκριμένα της πόλης του Ναυπλίου. Σημαντικό ρόλο έχει το γεγονός ότι απέχει μόλις 147χλμ. από την Αθήνα και οι κάτοικοι της πρωτεύουσας εξορμούν στη γραφική πόλη για λόγους αναψυχής πολύ συχνά. Βέβαια είναι χιλιάδες οι τουρίστες που καταφθάνουν από το εξωτερικό, με προορισμό το ρομαντικό και πανέμορφο Ναύπλιο. Όλα αυτά τα χρόνια το Ναύπλιο έχει ταυτιστεί με τον τουρισμό και θεωρείται ένας must προορισμός που οφείλει να επισκεφθεί κάποιος, λόγω της πλούσιας πολιτιστικής της κληρονομιάς και της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής της φυσιογνωμίας (παλαιά πόλη του Ναυπλίου). Τα οφέλη του τουρισμού είναι πολλαπλά για την ανάπτυξη του δήμου και διαφαίνονται από το γεγονός ότι το Ναύπλιο απαριθμεί περισσότερα από 30 ξενοδοχεία, 26 pensions και 5 επιχειρήσεις ενοικιάσεων αυτοκινήτων. Συν τις άλλους η αγορά της πόλης αυξάνεται με ταχύτατους ρυθμούς από τη στιγμή που κάθε χρόνο ανοίγουν όλο και περισσότερα εστιατόρια, ταβέρνες, καφετέριες και καταστήματα με τουριστικά είδη. Ακόμα και τα εμπορικά καταστήματα του Ναυπλίου απασχολούνται περισσότερο με τους επισκέπτες-τουρίστες και λιγότερο με τους τοπικούς κάτοικους (Δήμος Ναυπλιέων, 2021).

Εκτός από το Ναύπλιο σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του δήμου Ναυπλιέων διαδραματίζει το Τολό. Επρόκειτο για ένα πασίγνωστο παραθαλάσσιο χωριό όπου τα περισσότερα τουριστικά γραφεία του εξωτερικού προτείνουν στους τουρίστες αντί του Ναυπλίου για την διαμονή και την αναψυχή τους. Βρίσκεται 11χλμ. από το Ναύπλιο και τις τελευταίες δεκαετίες αποτελεί πόλο έλξης για τους τουρίστες. Ο δήμος Ναυπλιέων συγκροτείται από 25 περίπου ακόμα χωριά από τα οποία η Μιδέα, η Νέα Τίρυνθα, η Αγία Τριάδα και το Δρέπανο είναι τα πολυπληθέστερα και επιδρούν δυναμικά στην ενδογενή ανάπτυξη του δήμου. Σύμφωνα με τις στατιστικές έρευνες, ο δήμος Ναυπλιέων αλλά ειδικότερα τα χωριά συνεισφέρουν στην οικονομική άνοδο και ανάπτυξη του νομού κυρίως μέσω της

γεωργίας. Οι δενδρώδεις καλλιέργειες (8.200 τόνοι πορτοκαλιών το 2006) και λιγότερο οι καλλιέργειες κηπευτικών (800 τόνοι τομάτας και 309 τόνοι μαρουλιού το 2008) αποτελούν τις βασικές πηγές εσόδων των κατοίκων του δήμου. Από την άλλη μεριά η κτηνοτροφία και η αλιεία δεν είναι τόσο ανεπτυγμένη (Δήμος Ναυπλιέων, 2021) (Matragos Fruit S.A).

Ο **Δήμος Ερμιονίδας** με έδρα το Κρανίδι, αποτελείται από την Ερμιόνη και το Κρανίδι (τις δύο μεγαλύτερες πόλεις του δήμου) και ένα πλήθος σημαντικών παραθαλασσιών χωριών (Πόρτο Χέλι, Κοιλιάδα κ.α.). Η ενδογενής ανάπτυξη του προκύπτει σε μεγάλο βαθμό από τον τουρισμό. Ο δήμος αποτελεί έναν περιζήτητο προορισμό για διακοπές αλλά και θεματικό τουρισμό. Ο πολιτιστικός πλούτος και η ιστορία του δήμου Ερμιονίδας είναι μεγάλη και χιλιάδες επισκέπτες καταφθάνουν για να ξεναγηθούν στο σπήλαιο Φράγγχι, στο ιστορικό και λαογραφικό μουσείο της Ερμιόνης (εκεί πραγματοποιήθηκε η ΄Γ Εθνοσυνέλευση το 1827), στην Αρχαία πόλη των Αλιέων (όπου είναι το πιο ολοκληρωμένο παράδειγμα τυπικής ελληνικής πόλης) και στο Ρωμαϊκό υδραγωγείο. Ο δήμος Ερμιονίδας δεν εστιάζει μόνο στην μονομερή ανάπτυξη μέσω του τουρισμού, αλλά οι πολίτες αξιοποιούν σημαντικά και την γη που τους ανήκει. Συγκεκριμένα η περιοχή είναι γνωστή για την παραγωγή ελαιόλαδου, ροδιού, πατάτας, εσπεριδοειδών και οίνου. Τον χειμώνα η αγροτική παραγωγή είναι ζωτικής σημασίας για την οικονομική ευημερία των πολιτών, σε ένα δήμο όπου τους χειμερινούς μήνες ο τουρισμός δεν ακμάζει όπως τους θερινούς μήνες. Ακόμα τα αιολικά πάρκα της Ερμιονίδας και της Τροιζήνας συμβάλλουν στην ανάπτυξη του δήμου μέσω της παραγωγής ενέργειας με ένα βιώσιμο τρόπο (Αντωνοπούλου Σ., 2012) (Εγχειρίδιο Δήμου Ερμιονίδας).

Ο **Δήμος Επιδαύρου** έχει ως έδρα το Λυγουριό και ιστορική έδρα την Παλαιά Επίδαυρο. Η Νέα και η Παλαιά Επίδαυρος στηρίζουν την ανάπτυξή τους κατά κύριο λόγο στον τουρισμό. Η οικονομική ευημερία και ανάπτυξη της Παλαιάς και Νέας Επιδαύρου εν μέρει πηγάζει από τους επισκέπτες οι οποίοι με τη σειρά τους ενισχύουν τα καταστήματα και τις τοπικές επιχειρήσεις της περιοχής. Εν συνεχεία οι θολωτοί Μυκηναϊκοί τάφοι, το κάστρο της Νέας Επιδαύρου, το μνημείο της Ά Εθνοσυνέλευσης, το θέατρο της Επιδαύρου και το κάστρο της Καζάρμας είναι μερικοί από τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους της Επιδαύρου που μαγνητίζουν το ενδιαφέρον χιλιάδων επισκεπτών από όλο τον κόσμο. Εκτός του πολιτιστικού τουρισμού σημαντικός πυλώνας της ανάπτυξης του δήμου

αποτελεί και ο θρησκευτικός τουρισμός αφού πολλοί πιστοί καταφθάνουν στις πανέμορφες μονές και εκκλησίες του δήμου. Στις υπόλοιπες περιοχές του δήμου (Λυγουριό, Μετόχι, Αδάμι) αλλά και την Επίδαυρο, ιδιαίτερα ανεπτυγμένη είναι η γεωργία με έμφαση στις δενδρώδεις καλλιέργειες. Η αγροτική παραγωγή εστιάζει στις ελιές, στα μανταρίνια, στα πορτοκάλια, στις τομάτες και στα λεμόνια. Ενώ δύο άλλοι σπουδαίοι τομείς ανάπτυξης του δήμου είναι η κτηνοτροφία και η αλιεία (περίπου 370.000 κιλά αλιευμάτων συγκεντρώνονται ετησίως) (Δήμος Επιδαύρου, 2021) (Τόγιας Α.Δ., 2013).

2.4 Η διάρθρωση της παραγωγής και τα οικονομικά χαρακτηριστικά του νομού.

Η συνεισφορά της Περιφέρειας Πελοποννήσου στο ΑΕΠ της Ελλάδας ανέρχεται στο 8% σύμφωνα με τις στατιστικές μετρήσεις της ΕΛΣΤΑΤ το 2018. Η προσφορά του νομού Αργολίδας στο εθνικό ΑΕΠ είναι της τάξεως του 1,45%, ενώ αντίστοιχα στο ΑΕΠ της Περιφέρειας Πελοποννήσου είναι 18%. Η Αργολίδα έχει υψηλότερο ΑΕΠ σε σύγκριση με το μέσο όρο της χώρας γεγονός που πιστοποιεί την ταχύτερη και μεγαλύτερη ανάπτυξη που γνωρίζει ο νομός. Πέρα από την επιμέρους αναφορά που έγινε στους βασικότερους τομείς ανάπτυξης του κάθε δήμου του νομού Αργολίδας, είναι ενδιαφέρον να δούμε σε επίπεδο ολόκληρου του νομού πως διαρθρώνονται οι τομείς ανάπτυξης (ΕΛΣΤΑΤ, 2018).

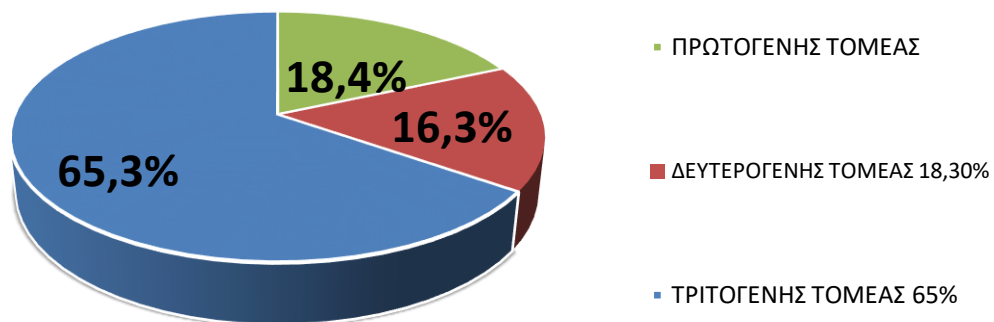
Ο **πρωτογενής τομέας** (κτηνοτροφία, γεωργία και αλιεία) είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος στην Περιφερειακή ενότητα της Αργολίδας και αντιστοιχεί στο 29,6% του ΑΕΠ της περιφέρειας Πελοποννήσου και στο 18,4% του ΑΕΠ του νομού. Με την γεωργία δραστηριοποιούνται 16.000 άνθρωποι και το 1,9% της γεωργικής παραγωγής της χώρας λαμβάνει χώρα στο νομό της Αργολίδας. Τα εσπεριδοειδή, τα ελαιόδεντρα, η βερικοκιά, η αγκινάρα και η τομάτα είναι οι σημαντικότερες καλλιέργειες του νομού και σε συνδυασμό με άλλες δευτερεύοντες καλλιέργειες καλύπτουν 710.000 χιλιάδες στρέμματα αγροτικής γης που αξιοποιούνται από τους κατοίκους της Αργολίδας. Άξιο αναφορά είναι το γεγονός ότι οι εξαγωγές του νομού σε εσπεριδοειδή αντιστοιχούν στο 50% των εξαγωγών της χώρας για το συγκεκριμένο προϊόν. Η κτηνοτροφία αποτελεί με τη σειρά της

και αυτή μια αξιόλογη πηγή εσόδων, ενώ το 50% της αλιευτικής παραγωγής της Περιφέρειας Πελοποννήσου συγκεντρώνεται στο νομό Αργολίδας. Η αλιευτική παραγωγή του νομού αντιστοιχεί σε 8.500 τόνους ετησίως και αποτελεί το 13% του ΑΕΠ της Αργολίδας (ΕΛΣΤΑΤ, 2009).

Ο **δευτερογενής τομέας** είναι ανεπτυγμένος σε μικρότερο βαθμό αφού περίπου το 16% των κατοίκων απασχολείται σε βιομηχανίες και βιοτεχνίες και το 16,3% του ΑΕΠ της Αργολίδας προκύπτει από αυτόν. Η μεταποιητική παραγωγή ανέρχεται στο 0,4% της χώρας, και οι κυριότεροι κλάδοι βιομηχανίας στο νομό της Αργολίδας είναι η χυμοποιεία, η επεξεργασία φρούτων, η ελαιοτριβεία, η κατασκευή αντλιών, η μηχανουργεία και η επεξεργασία μαρμάρων. Το 32% των πορτοκαλιών της Αργολίδας, όπου είναι και το προϊόν-σήμα κατατεθέν του νομού προωθείται στα χυμοποιεία για μεταποίηση (ΕΛΣΤΑΤ, 2011).

Ο **τριτογενής τομέας** (εμπόριο, τουρισμός, υπηρεσίες) είναι ο σημαντικότερος τομέας ανάπτυξης του νομού. Περίπου το 65,3% του ΑΕΠ της Αργολίδας παράγεται μέσα από τον τριτογενή τομέα. Το εμπόριο και ο τουρισμός κυριαρχούν στην Αργολίδα απασχολώντας περίπου το 54% των κατοίκων του νομού. Ο τουριστικός τομέας αποτελεί την οικονομική δραστηριότητα η οποία σχεδιάζεται να στηρίξει την αναπτυξιακή προοπτική της Περιφέρειας και του Νομού, παρέχοντας υπηρεσίες υπερτοπικού χαρακτήρα. Τα εστιατόρια, οι ταβέρνες, οι καφετέριες, τα μπαρ, τα ξενοδοχεία, το χονδρικό και το λιανικό εμπόριο και η εκμίσθωση ακίνητης περιουσίας σε τουρίστες αποτελούν τις κυριότερες οικονομικές δραστηριότητες του τριτογενή τομέα. Η Αργολίδα δύναται να επιδείξει σπάνιο ιστορικό και φυσικό πλούτο ο οποίος προξενεί το ενδιαφέρον των επισκεπτών από όλο τον κόσμο. Συνεπώς ο τουρισμός συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη της Αργολίδας, ενός τόπου διάσπαρτο από μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους ξεχωριστού πολιτιστικού ενδιαφέροντος (ΕΛΣΤΑΤ, 2017).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΟΥ ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ

«Κυκλικό διάγραμμα 1», Πηγή: (ΕΛΣΤΑΤ, «Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κατά περιφέρεια και νομό»).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ

3.1 Οι αρχαιολογικοί χώροι του Δήμου Ερμιονίδας

Α) ΡΩΜΑΪΚΗ ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΣ

Το 1988 και το 1990 εντοπίστηκε το Ρωμαϊκό ταφικό μνημείο Ερμιόνης κατά την ανέγερση του κτηρίου του ΟΤΕ. Πίσω από το Αγροτικό Ιατρείο Ερμιόνης, εντοπίστηκε ένα μεγάλο κάλυμμα μαρμάρινης σαρκοφάγου της Ρωμαϊκής εποχής (3^{ος} ή 4^{ος} αι. μ.Χ.). Το σκέπασμα της σαρκοφάγου είναι γλυπτό, που πρέπει να είχε εισαχθεί από τη Μικρά Ασία, χωρίς όμως να έχει βρει αγοραστή, αφού τα πρόσωπα του ζεύγους των νεκρών (ο σύζυγος κρατάει περγαμινή και η γυναίκα καθρέπτη) έχουν μείνει χωρίς χαρακτηριστικά, που τα σμίλευαν εκ των υστέρων. Έπειτα από απόφαση που πάρθηκε στις 17 Δεκεμβρίου του 2020, εγκρίθηκε προϋπολογισμός 120.000€ για την «Αναστήλωση - στερέωση και διαμόρφωση χώρου τοποθέτησης Ταφικού Μνημείου Ερμιόνης Δήμου Ερμιονίδας». Με αυτό τον τρόπο η Ερμιόνη θα εξασφαλίσει μια όμορφη πλατεία, στην οποία θα τοποθετηθεί η Ρωμαϊκή σαρκοφάγος, αναδεικνύοντας έτσι την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και ιστορία του τόπου (Δήμος Ερμιονίδας, 2020) (ΕΡΜΙΟΝΗ Δημοτική Κοινότητα).

Εικόνα 3.1: Ρωμαϊκή σαρκοφάγος.

Πηγή: Ιστοσελίδα «Ερμιόνη Δημοτική Κοινότητα», «Ρωμαϊκή Σαρκοφάγος (3 αι)»,
Ημερομηνία επίσκεψης: 17 Απριλίου 2021. Ανάκληση από:
<http://www.ermion.gr/sarkofagos/>.

B) ΡΩΜΑΙΚΟ ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟ

Κατά την ρωμαϊκή εποχή η Ερμιόνη γνώρισε τεράστια άνθηση. Τελειοποιήθηκε το υδραγωγείο (2^ο αι. μ.Χ.), το οποίο μετέφερε το νερό σε διάσπαρτες σφυρήλατες (στο βράχο) στέρνες και παρείχε νερό σε ολόκληρη την τότε πολυπληθή πολιτεία. Στην είσοδο της πόλης, στους πρόποδες του λόφου των Μύλων, μέσα στο αλσύλλιο οι επισκέπτες της περιοχής έχουν τη δυνατότητα να αντικρίσουν απομεινάρια αυτού του υδραγωγείου που έχουν διασωθεί. Το υδραγωγείο αυτό κατέληγε στο Μπίστι, όπου υπήρχαν μεγάλες δεξαμενές για την αποθήκευση του νερού. Στις μέρες μας στο χώρο αυτό έχουν σωθεί δεκατρείς στέρνες από την αρχαιότητα, αλλά οι περισσότερες είναι μπαζωμένες ή κατεστραμμένες (Δήμος Ερμιονίδας, 2020) (ΕΡΜΙΟΝΗ Δημοτική Κοινότητα).

Εικόνα 3.2: Το ρωμαϊκό υδραγωγείο.

Πηγή: Ιστοσελίδα «ΕΡΜΙΟΝΗ Δημοτική Κοινότητα», «Ρωμαϊκό Υδραγωγείο (2 αι)»,
Ημερομηνία επίσκεψης: 17 Απριλίου 2021. Ανάκληση από:
<http://www.ermion.gr/ydragogeio/>.

Γ) ΑΡΧΑΙΑ ΠΟΛΗ ΑΛΙΕΩΝ

Οφείλει το όνομά της στους κατοίκους της, που ήταν αλιείς του πολύτιμου κοχυλιού «πορφύρα», και βρίσκεται νοτιοδυτικά της Ερμιόνης κοντά στο σημερινό Πορτοχέλι. Πρωτοκατοικήθηκε στη Νεολιθική περίοδο και άκμασε για περίπου εκατό χρόνια (468-362 π.Χ), αποτελώντας σημαντικό κέντρο πολεμικών συγκρούσεων κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου όπου λόγω της στρατηγικής της θέσης η πόλη κατακτήθηκε διαδοχικά από την Αθήνα και την Σπάρτη. Η πόλη των Αλιέων διέθετε οχυρωματικό περίβολο εξοπλισμένο με πύργους όπως επίσης και πέντε κύριες πύλες. Έξω από τα τείχη βρισκόταν το ιερό του Απόλλωνος και το στάδιο, ενώ στην Ακρόπολη υπήρχε ένα υπαίθριο ιερό αφιερωμένο στην Αθηνά Πολιάδα. Η πόλη διέθετε πληθυσμό περίπου 2.500 κατοίκων και στήριξε την οικονομία της κυρίως στην εμπορική εκμετάλλευση του ελαιόλαδου και των υφαντουργικών προϊόντων της. Είναι το πιο ολοκληρωμένο παράδειγμα ανασκαμμένης τυπικής ελληνικής πόλης, ενώ το μεγαλύτερο μέρος των αρχαίων Αλιέων βρίσκεται κάτω από το νερό, καθώς η στάθμη της θάλασσας έχει αλλάξει αρκετά εδώ και 2.500 χρόνια (Δήμος Ερμιονίδας, 2020) (ΕΡΜΙΟΝΗ Δημοτική Κοινότητα).

Εικόνα 3.3: Η αρχαία πόλη των αλιέων.

Πηγή: Ιστοσελίδα «Περιήγηση στα μνημεία της Αργολίδας», «Ακρόπολη Αλιέων»,
Ημερομηνία επίσκεψης: 18 Απριλίου 2021. Ανάκληση από:
<https://www.argolisculture.gr/el/lista-mnimeion/akropoli-alieon/>.

Δ) ΣΠΗΛΑΙΟ ΦΡΑΓΧΘΙ

Το Σπήλαιο Φράγχθι βρίσκεται στη βόρεια ακτή του κόλπου της Κοιλιάδας και αποτελεί ένα αψεγάδιαστο μάρτυρα της ιστορίας, της πορείας και της εξέλιξης του ανθρώπου στον ελλαδικό χώρο τα τελευταία 40.000 χρόνια. Έχει 150 μέτρα βάθος και 30 μέτρα πλάτος εισόδου, ενώ αυτός ο θησαυρός είναι ένα ζωντανό μνημείο της φύσης και του άνθρωπου. Εντός του σπηλαίου εντοπίστηκαν τα αρχαιότερα κατάλοιπα ανθρώπινης δραστηριότητας στην περιοχή της Ερμιονίδας αλλά και ο αρχαιότερος πλήρης σκελετός ανθρώπου στην Ελλάδα. Μάλιστα, θεωρείται βέβαιο ότι το σπήλαιο έχει κατοικηθεί από τον Homo Sapiens (30.000 χρόνια από σήμερα). Αποτελεί τη σημαντικότερη αρχαιολογική ανακάλυψη σύμφωνα με το διάσημο βουαρό καθηγητή Αρχαιολογίας Δρ Ρούντολφ: «Με τα ευρήματα του άνοιξε νέους ορίζοντες για την επιστήμη της παλαιοντολογίας, της ανθρωπολογίας και γενικά για ολόκληρο τον κόσμο, αφού μάθαμε πολλά για τον τρόπο οργάνωσης και ζωής σε έναν τόπο επί είκοσι χιλιάδες έτη...». Όλα τα ευρήματα του βρίσκονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ναυπλίου. Μεταξύ 1969-1979 πραγματοποιήθηκαν αρχαιολογικές έρευνες στον οικισμό από το Πανεπιστήμιο Ιντιάνα (Η.Π.Α.), υπό την αιγίδα της Αμερικάνικης Σχολής Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα. Το 2011 ξεκίνησε το πρόγραμμα ανάδειξης και αξιοποίησης του σπηλαίου Φράγχθι, το οποίο υλοποιήθηκε από την Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας Νοτίου Ελλάδας στο πλαίσιο του προγράμματος «Σπήλαιο Φράγχθι, Δήμου Ερμιονίδας, Περιφέρειας Πελοποννήσου: Ανάδειξη και αξιοποίηση του σπηλαίου και του περιβάλλοντος αυτού χώρου» (Δήμος Ερμιονίδας, 2020) (ΕΡΜΙΟΝΗ Δημοτική Κοινότητα) (ΕΣΠΑ 2007-2013) (ΟΔΥΣΣΕΥΣ, 2012).

Εικόνα 3.4: Πανοραμική άποψη του σπηλαίου Φράγχθι.

Πηγή: Ιστοσελίδα «patris news», «Σπήλαιο Φράγχθι», Ημερομηνία επίσκεψης: 18 Απριλίου 2021. Ανάκληση από: <https://www.patrisnews.com/tag/spileo-fragchthi/>.

Εικόνα 3.5: Το σπήλαιο Φράγχθι.

Πηγή: Ιστοσελίδα «δώδεκα», «Σπήλαιο Φράγχθι», Ημερομηνία επίσκεψης: 18 Απριλίου 2021. Ανάκληση από: <https://tinyurl.com/4kk922fx>.

3.2 Οι αρχαιολογικοί χώροι του Δήμου Επιδαύρου

Α) ΙΕΡΟ ΤΟΥ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΙΔΑΥΡΟ

Σε μια κοιλάδα της Αργολίδας δημιουργήθηκε και αναπτύχθηκε το ιερό του Ασκληπιού, θεού της ιατρικής, αρχικά ως το κύριο ιερό της πόλης και αργότερα ως το σπουδαιότερο θεραπευτικό κέντρο όλου του αρχαίου ελληνικού και ρωμαϊκού κόσμου. Το ιερό του Ασκληπιού γνώρισε τεράστια ανάπτυξη τον 4^ο αιώνα π.Χ., όπου εκείνη την περίοδο ανεγέρθηκαν και τα σημαντικότερα οικοδομήματα που υπάρχουν μέχρι σήμερα. Το Ασκληπιείο της Επιδαύρου εκτείνεται σε αρκετά επίπεδα (Ναός του Ασκληπιού, Θόλος του Ασκληπιού της Επιδαύρου ή Θυμέλη, Εγκοιμητήριο ή Άβατο, Γυμνάσιο, Καταγώγιο και το Στάδιο), όμως το Αρχαίο Θέατρο της Επιδαύρου θεωρείται μέχρι και σήμερα ως ένα από τα μεγαλύτερα αριστουργήματα της Ελληνικής αρχιτεκτονικής. Ο σπουδαίος αυτός αρχαιολογικός χώρος μας παρέχει πολλές μαρτυρίες, εικόνες και γνώσεις για την άσκηση και την εξέλιξη των αρχαίων θεραπευτικών μεθόδων. Το Ιερό του Ασκληπιού στην Επίδαυρο εντάχθηκε το 1988 στα μνημεία που βρίσκονται στον κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO. Το 2017 η επισκεψιμότητα του Αρχαιολογικού χώρου της Επιδαύρου έφτασε τους 469.069 επισκέπτες ενώ το 2018 τους 548.900. Έκτοτε λόγω της πανδημίας που έπληξε την Ελλάδα η επισκεψιμότητα μειώθηκε κατά 75%-80%. (Αργολική αρχαική βιβλιοθήκη ιστορίας και πολιτισμού, 2011) (Δήμος Επιδαύρου, 2019).

Εικόνα 3.6: Αρχαιολογικός χώρος Ασκληπιείου Επιδαύρου.

Πηγή: Ιστοσελίδα «Περιήγηση στα μνημεία της Αργολίδας», «Αρχαιολογικός χώρος Ασκληπιείου Επιδαύρου», Ημερομηνία επίσκεψης: 20 Απριλίου 2021. Ανάκληση από: <https://www.argolisculture.gr/el/lista-mnimeion/arhaiologikos-horos-asklippiou-epidayrou/>.

Β) ΜΥΚΗΝΑΙΚΗ ΓΕΦΥΡΑ ΚΑΙ ΘΟΛΩΤΟΙ ΜΥΚΗΝΑΙΚΟΙ ΤΑΦΟΙ

Η γέφυρα του Αρκαδικού είναι Μυκηναϊκή γέφυρα που βρίσκεται στο δήμο Επιδαύρου, κοντά στο χωριό Αρκαδικό Αργολίδας. Θεωρείται η αρχαιότερη γέφυρα της Ευρώπης που χρησιμοποιείται ακόμα και σήμερα από τους κατοίκους της περιοχής. Η γέφυρα κατασκευάστηκε το 1300 π.Χ. και βρίσκεται κατά μήκος ενός μυκηναϊκού δρόμου που στο παρελθόν σύνδεε την Επίδαυρο, την Τίρυνθα και τις Μυκήνες. Η μυκηναϊκή γέφυρα του Αρκαδικού έχει μήκος 22 μέτρα, πλάτος 5,6 μέτρα και ύψος 4 μέτρα. Είναι κατασκευασμένη με τεράστιους ογκόλιθους και με το χαρακτηριστικό μυκηναϊκό (κυκλώπειο) τρόπο κατασκευής, χωρίς συνδετικό υλικό.

Εικόνα 3.7: Μυκηναϊκή γέφυρα Καζάρμας.

Πηγή: Ιστοσελίδα «Unblock», «Γέφυρα Αρκαδικού: η αρχαιότερη γέφυρα σε χρήση στην Ευρώπη». Ημερομηνία επίσκεψης: 20 Απριλίου 2021. Ανάκληση από: <https://www.unblock.gr/unblock-proposals/gefyra-arkadikou-i-arxaioteri-gefyra-se-xrisi-stin-europi/>.

Εν συνεχεία στον δήμο Επιδαύρου και συγκεκριμένα στους πρόποδες του όρους Καταράχη διασώζεται μυκηναϊκό νεκροταφείο που περιλαμβάνει επτά θολωτούς τάφους. Πρόκειται για ένα από τα πιο σπουδαία αξιοθέατα της περιοχής και πολλοί επισκέπτες καταφθάνουν για να δουν τους τάφους από κοντά κάθε χρόνο (Δήμος Επιδαύρου, 2019) (ΟΔΥΣΣΕΥΣ, 2012).

Εικόνα 3.8: Θολωτοί μυκηναϊκοί τάφοι.

Πηγή: Ιστοσελίδα «Δήμος Επιδαύρου», «Επτά θολωτοί μυκηναϊκοί τάφοι». Ημερομηνία επίσκεψης: 21 Απριλίου 2021. Ανάκληση από: <https://tinyurl.com/k6pvrn6y>.

Γ) ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΗΣ Α΄ ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ

Η γέννηση του ελληνικού έθνους αναβιώνει στην πλατεία της Νέας Επιδαύρου εκεί όπου υψώνεται η αναθηματική στήλη με τον φοίνικα στην κορυφή, σύμβολο της ελευθερίας και της δημοκρατίας. Εκεί το Δεκέμβριο του 1821 έλαβε χώρα η Α΄ Εθνοσυνέλευση η οποία ψήφισε Σύνταγμα δημοκρατικό και φιλελεύθερο ενώ όρισε ως ελληνική σημαία τη γαλανόλευκη. Στο κάτω μέρος του μνημείου υπάρχει η επιγραφή της Ανεξαρτησίας της Ελλάδας και τα ονόματα των παραστατών-αντιπροσώπων του Γένους. (Δήμος Επιδαύρου, 2019)

Εικόνα 3.9: Το μνημείο της Α΄ Εθνοσυνέλευσης.

Πηγή: Ιστοσελίδα «ΑΡΓΟΝΑΥΠΛΙΑ», «Στην Νέα Επίδαυρο η προσεχής συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου Επιδαύρου». Ημερομηνία επίσκεψης: 22 Απριλίου 2021. Ανάκληση από: <https://tinyurl.com/8f49y36t>.

Δ) ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΠΙΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΚΑΖΑΡΜΑΣ

Ένα σημαντικό αξιοθέατο του δήμου Επιδαύρου είναι το κάστρο της Πιάδας (ή το κάστρο της Νέας Επιδαύρου). Η κατασκευή του κάστρου ανάγεται στους βυζαντινούς χρόνους και τελειοποιήθηκε στα χρόνια της φραγκοκρατίας, ενώ το 1205 πέρασε στην δικαιοδοσία των Ενετών. Βρίσκεται σε ύψος 80 μέτρων και μέσα στο κάστρο υπάρχουν ελάχιστα ερείπια και η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη όπου είναι το μοναδικό άρτιο κτίσμα μέχρι και σήμερα. Το 2020 ξεκίνησαν οι εργασίες

για την αναστήλωση του κάστρου, σε ένα έργο που θα δώσει ζωντάνια στο ιστορικό χωριό. (Δήμος Επιδαύρου, 2019) (Καστρολόγος-Τα κάστρα της Ελλάδας, 2021).

Εικόνα 3.10: Το κάστρο της Πιάδας.

Πηγή: Ιστοσελίδα «Αργολικές ειδήσεις», «Το άγνωστο σε πολλούς μεσαιωνικό κάστρο στη Νέα Επίδαυρο». Ημερομηνία επίσκεψης: 24 Απριλίου 2021. Ανάκληση από: https://www.argolikeseidhseis.gr/2018/08/blog-post_619.html.

Το κάστρο της Καζάρμας είναι ένα αρχαίο κάστρο γνωστό και ως ακρόπολη της Καζάρμας όπου βρίσκεται στο χωριό Αρκαδικό της Αργολίδας. Πιθανότατα κατασκευάστηκε από τους Αργείους για να παρατηρούν τα σύνορα των αρχαίων πόλεων-κρατών Άργους και Επιδαύρου. Το κάστρο μετέπειτα χρησιμοποιήθηκε από τους Βυζαντινούς και τους Φράγκους, ενώ όσον αφορά τα δομικά και αρχιτεκτονικά του στοιχεία διαθέτει τέσσερις κυκλικούς πύργους και έχει διαστάσεις 85 μέτρα επί 75 μέτρα. Τέλος τα τείχη του κάστρου δημιουργήθηκαν με το πολυγωνικό σύστημα περίπου τον 4ο αιώνα π.Χ. (Δήμος Επιδαύρου, 2019) (Καστρολόγος - Τα κάστρα της Ελλάδας, 2021).

Εικόνα 3.11: Το κάστρο της Καζάρμας.

Πηγή: Ιστοσελίδα «Visit Epidavros». «Το Κάστρο της Καζάρμας». Ημερομηνία επίσκεψης: 25 Απριλίου 2021. Ανάκληση από: <https://tinyurl.com/s226jyz7>.

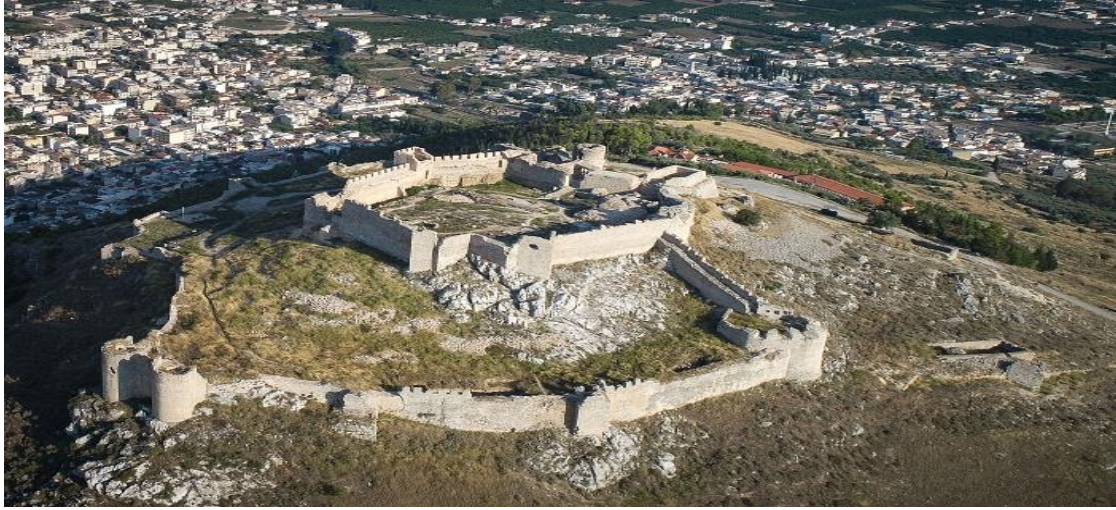
3.3 Οι αρχαιολογικοί χώροι του Δήμου Άργους-Μυκηνών

A) ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

Ένα από τα παλαιότερα και μεγάλης ιστορικής σημασίας κάστρα της Ελλάδας βρίσκεται στην πόλη του Άργους. Το κάστρο έχει υψόμετρο 289 μέτρα και βρίσκεται στο υψηλότερο σημείο της πόλης όπου είναι ο φερώνυμος λόφος της Λάρισας. Διαθέτει δύο περιβόλους (τον εξωτερικό μήκους 200μ. και τον εσωτερικό μήκους 70μ.) και στο εσωτερικό του υπήρχε ο ναός του Λαρισαίου Διός και της Αθηνάς Πολιάδας και μια σταυρεπίστεγη εκκλησία του 12^{ου} αιώνα, Η ιστορία του ξεκινά τον 10^ο αιώνα μ.Χ. όπου χτίστηκε το μεσαιωνικό κάστρο. Τον 13^ο αιώνα έκαναν ορισμένες προσθήκες οι Φράγκοι και τον 15^ο αιώνα το συμπλήρωσαν οι Ενετοί ενώ τον 15^ο αιώνα οι Τούρκοι έκαναν κάποιες διαμορφώσεις. Η πορεία του κάστρου φτάνει μέχρι την ελληνική επανάσταση του 1821 όπου έπαιξε καθοριστικό ρόλο σε πολλές μάχες όπου διεξήχθησαν εκεί. Το κάστρο χρησίμευε ως παρατηρητήριο αλλά και ως αμυντικό όπλο σε περίπτωση πολέμου. Ο επισκέπτης από απόσταση παρατηρεί ένα εντυπωσιακό κάστρο με μεγάλους πύργους και ψηλά τείχη όμως στο εσωτερικό του κάστρου επικρατεί μια κατάσταση ελαφριάς

αμέλειας και εγκατάλειψης (Καστρολόγος - Τα κάστρα της Ελλάδας, 2021) (CNN Greece, 2016).

Εικόνα 3.12: Το κάστρο της Λάρισας.

Πηγή: Ιστοσελίδα «eretikos.gr». «Φωτογραφική βόλτα σε 10 κάστρα». Ημερομηνία επίσκεψης: 26 Απριλίου 2021. Ανάκληση από: <https://eretikos.gr/fotografiki-volta-se-10-kastra-eikones-apo-drone/289621>.

B) ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΑΡΓΟΥΣ

Νοτιοανατολικά στους πρόποδες του λόφου της Λάρισας ο επισκέπτης συναντάει το Αρχαίο θέατρο του Άργους το οποίο ιδρύθηκε στους Ελληνιστικούς χρόνους (300-250 π.Χ). Με χωρητικότητα 20.000 θεατών συγκαταλέγεται στα μεγαλύτερα αρχαία θέατρα της Ελλάδας και αναμφισβήτητα αποτελεί το κορυφαίο πολιτιστικό μνημείο του Άργους. Επρόκειτο για δημιούργημα του Πολύκλειτου και είναι ένα αρχιτεκτονικό κατόρθωμα μιας και είναι λαξευμένο σε φυσικό βράχο. Είναι λίγο έξω από το κέντρο της πόλης και βρίσκεται ακριβώς απέναντι από την αρχαία αγορά του Άργους. Το αρχαίο θέατρο δέσποζε πάνω από την αρχαία πόλη η οποία πλέον βρίσκεται θαμμένη κάτω από τη νέα. Στο παρελθόν λάμβαναν χώρα μουσικοί και δραματικοί αγώνες των Νεμέων όπως επίσης και αγώνες προς τιμή της Θεάς Ήρας. Στις 15 Ιουλίου του 1829 έγινε στο αρχαίο θέατρο του Άργους η 4^η Εθνοσυνέλευση του Νέου Ελληνικού Κράτους, που οργάνωσε ο Ι. Καποδίστριας..

Στις μέρες μας τη θερινή περίοδο διοργανώνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις (θεατρικά έργα, μουσικοχορευτικές παραστάσεις, συναυλίες κ.τ.λ.). Εντός του χώρου του θεάτρου βρίσκονται:

- Το Νυμφαίο (αρχαία έργα υδροδότησης του Άργους),
- Το Κριτήριο (αρχαίο δικαστήριο της πόλης)
- Το Αδριάνειο Υδραγωγείο
- Οι Θέρμες (δημόσια λουτρικά συγκροτήματα των ρωμαϊκών χρόνων) (Εφορεία Αρχαιοτήτων Αργολίδας, 2021) (Αργολική αρχαιακή βιβλιοθήκη ιστορίας και πολιτισμού, 2008).

Εικόνα 3.13: Το αρχαίο θέατρο του Άργους.

Πηγή: Ιστοσελίδα «2steps.gr». «Αρχαίο θέατρο Άργους, Αργολίδα». Ημερομηνία επίσκεψης: 26 Απριλίου 2021. Ανάκληση από: <https://www.2steps.gr/index.asp?xkey=431>.

Γ) Η ΑΡΧΑΙΑ ΑΓΟΡΑ ΤΟΥ ΑΡΓΟΥΣ

Απέναντι από το Αρχαίο θέατρο του Άργους και σε απόσταση μερικών μόνο μέτρων εμφανίζεται η ερειπωμένη αρχαία αγορά του Άργους η οποία πριν αρκετούς αιώνες ήταν το εμπορικό κέντρο της Πελοποννήσου. Ο σημαντικός αυτός αρχαιολογικός χώρος δημιουργήθηκε τον 6^ο αιώνα π.Χ και ολοκληρώθηκε τον 4^ο

αιώνα π.Χ. Την περίοδο της κλασικής και ελληνιστικής περιόδου στην αρχαία αγορά υπήρχαν στοές και κτίρια τα οποία σήμερα διακρίνονται μετά βίας. Ένα από αυτά τα κτίσματα είναι το Ηρώο στην είσοδο της αρχαίας αγορά που δημιουργήθηκε προς τιμήν των ηρώων που έκαναν εκστρατεία απέναντι στις Θήβες. Ακόμα μια μεγάλη υπόστυλη αίθουσα (32,75 επί 32,75 μέτρων) που στηριζόταν από 16 κίονες ιωνικού ρυθμού και 15 κίονες δωρικού ρυθμού είναι το Βουλευτήριο το οποίο χτίστηκε το 475-250 π.Χ και εκεί εγκαθιδρύθηκε το δημοκρατικό πολίτευμα στο Άργος. Τέλος σημαντικά μνημεία που μπορεί να αντικρίσει ο επισκέπτης στην αρχαία αγορά του Άργους είναι ένα τετράγωνο Νυμφαίο, ένας θόλος, το μνημείο Μ και το μνημείο D. Τα περισσότερα μνημεία ήρθαν στο φως μετά τις ανασκαφές που πραγματοποίησε η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή και οι οποίες συνεχίζονται έως και σήμερα (ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, 2008) (ΟΔΥΣΣΕΥΣ, 2012).

3.14: Η αρχαία αγορά του Άργους.

Πηγή: Ιστοσελίδα «Impero». «Αρχαία Αγορά Άργους». Ημερομηνία επίσκεψης: 27 Απριλίου 2021». Ανάκληση από: <https://www.impero.gr/argos-ancient-market/>.

Δ) Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ

Οι «Πολύχρυσες Μυκήνες», το βασίλειο του Αγαμέμνονα που εξύμνησε ο Όμηρος, είναι το σπουδαιότερο και πλουσιότερο ανακτορικό κέντρο της Ύστερης Εποχής του Χαλκού στην Ελλάδα. Στην αρχαιότητα ήταν επίσης ένα από τα σημαντικότερα κέντρα του ελληνικού πολιτισμού όντας ένα πανίσχυρο στρατιωτικό φρούριο. Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους πολιτισμούς της ελληνικής ιστορίας και εμπνέει μέχρι σήμερα την τέχνη και την πνευματική δημιουργία σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι Μυκήνες και η Τίρυνθα είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τα Ομηρικά έπη, την Ιλιάδα και την Οδύσσεια, τα οποία άσκησαν μεγάλη επιρροή στην ευρωπαϊκή τέχνη και τη λογοτεχνία για περισσότερο από τρεις χιλιάδες χρόνια. Σύμφωνα με τον Πausανία οι Μυκήνες ιδρύθηκαν από τον Περσέα εγγονό του βασιλιά του Άργους Ακρισίου. Σήμερα τα πιο πολλά μνημεία που σώζονται ανήκουν στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού και συγκεκριμένα στην μεγάλη ακμή του ανακτορικού κέντρου από το 1350π.Χ έως το 1200π.Χ. Ο αρχαιολογικός χώρος περιέχει το ανάκτορο που βρίσκεται στο πιο ψηλό σημείο της Ακρόπολης με μαγευτική θέα προς τον Αργολικό κάμπο, τα ερείπια της Ακρόπολης που είναι οχυρωμένη με τα κυκλώπεια τείχη (σύμφωνα με τον μύθο τα κατασκεύασαν οι Κύκλωπες), την περίφημη Πύλη των Λεόντων, τους θολωτούς τάφους του Ατρέα, της Κλυταιμνήστρας και του Αιγίσθου και αρκετά ερείπια κτηρίων και ταφικών μνημείων. Από τους βασιλικούς τάφους πηγάζουν τα περισσότερα περίτεχνα χρυσά ευρήματα που βρίσκονται στο μουσείο των Μυκηνών και στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο στην Αθήνα. Το 2017 η επισκεψιμότητα του Αρχαιολογικού χώρου των Μυκηνών ανήλθε στους 412.397 επισκέπτες ενώ το 2018 στους 495.993. (ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, 2008) (ΟΔΥΣΣΕΥΣ, 2012).

3.15: θολωτός τάφος Ατρέα.

Πηγή: Ιστοσελίδα «Αρχαία Ελληνικά». «Ο θησαυρός του Ατρέα- Στο εσωτερικό του μεγαλύτερου και τελειότερου θολωτού τάφου των Μυκηνών». Ημερομηνία επίσκεψης: 28 Απριλίου 2021. Ανάκληση από: <https://tinyurl.com/y5cmv2a8>.

3.4 Οι αρχαιολογικοί χώροι του Δήμου Ναυπλιέων

A) ΤΟ ΠΑΛΑΜΗΔΙ

Το φρούριο του Παλαμηδίου αποτελεί το σημαντικότερο οχυρωματικό έργο βενετσιάνικης αρχιτεκτονικής που κατασκευάστηκε για να προστατεύει το Ναύπλιο μεταξύ του 1711-1714. Δημιουργήθηκε επί των ημερών του Βενετσιάνου αρχιστράτηγου Αυγουστίνου Σαγρέδο από τους μηχανικούς Giaxich και Lasalle. Το σπουδαίο αυτό έργο βρίσκεται στην κορυφή του λόφου σε ύψος 216μ. και οι επισκέπτες δύναται να καταφθάσουν σε αυτό είτε οδικώς καταλήγοντας στην ανατολική του πύλη ή μέσω των 857 σκαλιών (περίφημα 999 σκαλιά) που βρίσκονται στη δυτική πλευρά.. Το κάστρο του Παλαμηδίου περιλαμβάνει 8 αυτοτελείς προμαχώνες οι οποίοι βρίσκονται κλιμακωτά σε έναν κεντρικό άξονα από τα δυτικά προς τα ανατολικά καλύπτοντας την κορυφογραμμή του λόφου. Όλοι οι προμαχώνες καλύπτονται από τείχος και σε περίπτωση πολέμου ο καθένας μπορούσε να χρησιμοποιηθεί αυτόνομα για αμυντικούς ή για επιθετικούς σκοπούς. Εντός του κάστρου, πέρα από τους προμαχώνες οι επισκέπτες μπορούν να θαυμάσουν το ιστορικό εκκλησάκι του Άγιου Ανδρέα και θαυμάσιες δεξαμενές. Το κάστρο αρχικά άνηκε στους Βενετούς ενώ το 1715 κατελήφθη από τους Τούρκους

κατά τη διάρκεια του Βενετουρκικού πολέμου. Κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης οι Έλληνες κατέλαβαν το Παλαμήδι, ενώ αργότερα το κάστρο λειτούργησε σαν φυλακή μέχρι το 1926 (ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, 2008) (Δήμος Ναυπλιέων).

Εικόνα 3.16: Το Παλαμήδι.

Πηγή: Ιστοσελίδα «Βικιπαίδεια». «Παλαμήδι». Ημερομηνία επίσκεψης: 29 Απριλίου 2021. Ανάκληση από: <https://tinyurl.com/m23w7vjw>.

B) ΜΠΟΥΡΤΖΙ

Ένα ενετικό κάστρο πάνω στο μικρό νησί των Αγίων Θεόδωρων βρίσκεται στη μέση του λιμανιού του Ναυπλίου, μόλις 400 μέτρα από τον μόλο και αποτελεί το σήμα κατατεθέν της πόλης. Το Μπούρτζι χτίστηκε την περίοδο της Ενετοκρατίας και συγκεκριμένα το 1473 από τον μηχανικό Antonio Gambello. Το πρώτο όνομα που δόθηκε στο κάστρο από τους Ενετούς ήταν “Castello dello soglio” που στα ελληνικά σημαίνει «το κάστρο του βράχου». Το Μπούρτζι απαρτίζεται από ένα οκταγωνικό πύργο και άλλους μικρότερους ημικυκλικούς πύργους. Γενικότερα μιλάμε για ένα τριώροφο πύργο όπου η πρόσβαση από τον ένα πύργο στον άλλο πραγματοποιούνταν μέσω κινητών σκάλων. Έπειτα από την Τουρκοκρατία, οι Έλληνες χρησιμοποίησαν το Μπούρτζι ως κάστρο μέχρι το 1865. Έπειτα

μετατράπηκε σε κατοικία των δήμιων όμως οι κάτοικοι του Ναυπλίου αντέδρασαν διότι δεν ήθελαν να συνυπάρχουν μαζί τους. Το 1950 το Μπούρτζι λειτούργησε ως ξενοδοχείο φιλοξενώντας σημαντικές προσωπικότητες ενώ αργότερα μεταβλήθηκε σε εστιατόριο και σε καφετέρια. Σήμερα ο υπαίθριος χώρος του φιλοξενεί πολιτιστικές εκδηλώσεις ενώ σε ένα τμήμα του πραγματοποιούνται συνέδρια. Οι επισκέπτες μπορούν να αποβιβαστούν στο νησάκι χρησιμοποιώντας μικρές βάρκες αφού πληρώσουν το αντίτιμο των 4,50 ευρώ (Δήμος Ναυπλιέων).

Εικόνα 3.17: Το Μπούρτζι.

Πηγή: Ιστοσελίδα «travelstyle.gr». «Μπούρτζι: Η ιστορία της πρώτης φυλακής του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη». Ημερομηνία επίσκεψης: 30 Απριλίου 2021. Ανάκληση από: <https://www.travelstyle.gr/burtzi-i-istoria-tis-protis-filakis-tou-8eodoru-kolokotroni/>.

Γ) Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΤΙΡΥΝΘΑΣ

Ο αρχαιολογικός χώρος της Τίρυνθας και των Μυκηνών (όπου έχει ήδη γίνει αναφορά) αποτελούν τις δύο μεγαλύτερες πόλεις που υπήρξαν κατά τη διάρκεια του Μυκηναϊκού πολιτισμού. Η ακρόπολη της Τίρυνθας εμφανίζεται επιβλητικά στον επισκέπτη σε ένα βραχώδη λόφο με ύψος 16 μέτρων και χωρίζεται στην Άνω, τη Μέση και την Κάτω Ακρόπολη. Η δημιουργία της πραγματοποιήθηκε 5.000π.Χ

(Νεολιθική εποχή) και είναι η πιο αρχαία εγκατάσταση πάνω σε λόφο. Η εγκατάσταση των κατοίκων διήρκησε έως τον 5^ο αιώνα όπου και καταστράφηκε από τους Αργείους. Τη σημερινή εποχή πολλά από τα μνημεία του αρχαιολογικού χώρου έχουν υποστεί σημαντικές ζημιές αφού για πάρα πολλά χρόνια ήταν θαμμένα κάτω από το χώμα. Παρόλα αυτά έπειτα από ουσιώδεις έρευνες και ανασκαφές που πραγματοποιήθηκαν από τον Ερρίκο Σλήμαν (1876), το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο και την Ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία από το 1876 μέχρι σήμερα πολλά μνημεία έχουν αποκατασταθεί και είναι επισκέψιμα. Τα σπουδαιότερα από αυτά είναι τα Κυκλώπεια τείχη με συνολική περίμετρο 750μέτρα και πλάτος από 4.5 έως 7 μέτρα τα οποία προκαλούν τον θαυμασμό αλλά και την απορία των επισκεπτών για το πώς χτίστηκαν. Το ανακτορικό συγκρότημα που αποτελεί δείγμα της μυκηναϊκής αρχιτεκτονικής, ο Δυτικός προμαχώνας και ο Γεωμετρικός ναός. Ο αρχαιολογικός χώρος της Τίρυνθας βρίσκεται στο 8^ο χιλιόμετρο του δρόμου Άργους-Ναυπλίου (Δήμος Ναυπλιέων) (ΟΔΥΣΣΕΥΣ, 2012).

Εικόνα 3.18: Ο αρχαιολογικός χώρος της Τίρυνθας.

Πηγή: Ιστοσελίδα «Tour of the monuments of Argolis». «The Mycenaean Acropolis of Tiryns». Ημερομηνία επίσκεψης: 30 Απριλίου 2021. Ανάκληση από: <https://www.argolisculture.gr/en/list-of-monuments/the-mycenaean-acropolis-of-tiryns/>.

Δ) ΑΚΡΟΝΑΥΠΛΙΑ

Από την αρχαιότητα μέχρι τον 15^ο αιώνα, η βραχώδης χερσόνησος της Ακροναυπλίας ήταν ένας περιτειχισμένος (μέρος των τειχών είναι Κυκλώπεια) οικισμός του Ναυπλίου που βρίσκεται 45 μέτρα από την επιφάνεια της θάλασσας, έχει μήκος 900 μέτρα και πλάτος 400 μέτρα. Η ιστορία της είναι τεράστια και μακραίωνη γεγονός που καθιστά δύσκολη την αναφορά της. Βρίσκεται απέναντι από το Μπούρτζι και ο επισκέπτης μπορεί να φτάσει εκεί ανηφορίζοντας από την παραλία της Αρβανιτιάς ή από τη δρομόσκαλα της Καθολικής Εκκλησίας και την πύλη του Κάστρου των Τόρων. Η ιστορία της Ακροναυπλίας είναι συνυφασμένη με αυτή της πόλης του Ναυπλίου αφού κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους, τους Βυζαντινούς, τους Φράγκους, τους Ενετούς και τους Τούρκους, έως την απελευθέρωση της Ελλάδας. Συγκεκριμένα στις 30 Νοεμβρίου του 1822 ο Στάικος Σταϊκόπουλος αφού κατέλαβε το Παλαμήδι κανονιοβολούσε επί 3 ημέρες το κάστρο της Ακροναυπλίας εωσότου οι Τούρκοι το παραδώσουν στον τότε αρχιστράτηγο Θεόδωρο Κολοκοτρώνη. Το 1829 ανοικοδομήθηκε από τον Ι. Καποδίστρια στην Ακροναυπλία ένα στρατιωτικό νοσοκομείο και ένας μεγάλος στρατόνας και περίπου έναν αιώνα μετά εκεί στεγάστηκαν οι γνωστές φυλακές του Αναπλίου. Δυστυχώς όμως η κατασκευή του περίφημου ξενοδοχείου «Ξενία Παλλάς» το 1970 αποδείχθηκε μοιραία καθώς ένα μεγάλο μέρος των τειχών και των κτισμάτων του Ρωμαϊκού κάστρου κατεδαφίστηκαν. (Δήμος Ναυπλιέων)

Εικόνα 3.19: Το κάστρο της Ακροναυπλίας.

Πηγή: Ιστοσελίδα «Βικιπαίδεια». «Ακροναυπλία». Ημερομηνία επίσκεψης: 1 Μαΐου 2021. Ανάκληση από: <https://tinyurl.com/2an7z938>.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ

4.1 Το πολιτιστικό πρόσωπο της Αργολίδας σήμερα

Η Ελλάδα είναι μια χώρα με τεράστια ιστορία και σπουδαία πολιτιστική κληρονομιά. Σε κάθε νομό υφίστανται δεκάδες αρχαιολογικοί θησαυροί παγκόσμιας εμβέλειας και για το λόγο αυτό χιλιάδες επισκέπτες καταφθάνουν κάθε χρόνο στη χώρα μας. Ο νομός Αργολίδας προσφέρει στους τουρίστες την δυνατότητα να επισκεφθούν βαρυσήμαντους αρχαιολογικούς χώρους και θησαυρούς που βρίσκονται στο Άργος, στις Μυκήνες, στο Ναύπλιο, στην Επίδαυρο, στην Τίρυνθα και σε άλλες πόλεις και χωριά του νομού. Στο προηγούμενο κεφάλαιο παραθέσαμε τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία του νομού, όμως η Αργολίδα διαθέτει ένα πλήθος αρχαιολογικών κατάλοιπων και μνημείων που είναι διάσπαρτα σε όλο το νομό. Μπορεί οι αρχαιολογικοί χώροι των Μυκηνών, της Τίρυνθας και της Επιδαύρου που συγκαταλέγονται στον Κατάλογο Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO να αποτελούν πόλο έλξης για τους επισκέπτες όμως η Αργολίδα μπορεί να καυχήται για πολλούς ακόμα πολιτιστικούς θησαυρούς που διαθέτει στα εδάφη της.

Τη σημερινή εποχή η Αργολίδα κατέχει τον τίτλο του μεγαλύτερου αρχαιολογικού πάρκου σε εθνικό επίπεδο τουλάχιστον αφού σε κάθε γωνιά του νομού βρίσκεται ένας αρχαιολογικός-πολιτιστικός θησαυρός. Οι επισκέπτες αντιλαμβάνονται από το πρώτο τους βήμα την αίγλη παλαιότερων εποχών που παρουσιάζονται μέσα από αρχαιολογικούς-ιστορικούς χώρους, μνημεία και την αρχιτεκτονική πολλών κτιρίων της πόλης. Καταρχάς το Άργος που είναι η μεγαλύτερη και πολυπληθέστερη πόλη της Αργολίδας θεωρείται η αρχαιότερη συνεχώς κατοικούμενη πόλη της Ελλάδας και κατά πολλούς ιστορικούς της Ευρώπης. Από την άλλη η παλαιά πόλη του Ναυπλίου από το 1962 έχει κηρυχθεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο ενώ οι Μυκήνες και η Επίδαυρος διαθέτουν μακραίωνη και περίφημη ιστορία και πολιτισμό. Τα σύγχρονα και μοντέρνα

στοιχεία στην αρχιτεκτονική του νομού είναι λίγα διότι στα περισσότερα σημεία του νομού δεσπόζει η χαρακτηριστική της ταυτότητα και φυσιογνωμία που έχει διαμορφωθεί από τις εκάστοτε ιστορικές περιόδους. Η ιστορία δεν διαφαίνεται στους περιηγητές μονάχα μέσα από τους αρχαιολογικούς χώρους και τα μνημεία του νομού, αλλά και από την δομή των πόλεων και τα κτίσματα τους (Μπακάλης, 2015).

Πιο συγκεκριμένα η πόλη του Άργους έχοντας τον τίτλο της αρχαιότερης πόλης της Ευρώπης συμμετέχει στο Δίκτυο των Αρχαιότερων Πόλεων της Ευρώπης, ενός θεσμού που προτάθηκε το 1994 από τον τότε Δήμο Άργους. Τα τελευταία χρόνια αυτός ο θεσμός παραμένει αδρανής ενώ η αρχική του λειτουργία και οι στόχοι του ήταν πολύ σημαντικοί (Μπακάλης, 2015). Ακόμα το Άργος διαθέτει αρκετά σύγχρονα μουσεία (βυζαντινό και αρχαιολογικό μουσείο) στα οποία βρίσκονται μοναδικά εκθέματα κάθε ιστορικής περιόδου του Ελλαδικού χώρου, από την Ύστερη παλαιολιθική εποχή μέχρι σήμερα. Είναι σημαντικό ότι οι ανασκαφές για την αναζήτηση σημαντικών ευρημάτων δεν έχουν πάψει μέχρι σήμερα από την Αρχαιολογική υπηρεσία και την Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή που στεγάζεται στο Άργος. Έπειτα δεν γίνεται να παραλειφθεί ο αγώνας που δίνεται από τον Δήμο και τους αρμόδιους τοπικούς πολιτιστικούς φορείς για την προώθηση της πολιτιστικής ζωής των κατοίκων μέσω της διοργάνωσης φεστιβάλ ποικίλων περιεχομένων (ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ).

Το Ναύπλιο διατηρεί μέχρι σήμερα την αρχιτεκτονική και πολιτιστική της κληρονομιά με ελάχιστες επεμβάσεις που στοχεύουν στην εμπορευματοποίηση της πόλης από μια μικρή μερίδα ανθρώπων της τοπικής κοινωνίας. Το Αρχαιολογικό, το Πολεμικό και το Λαογραφικό μουσείο είναι δείγμα της προσπάθειας που γίνεται με σεβασμό για την διατήρηση και την ανάδειξη των σημαντικών ευρημάτων που έχουν ανασκαφεί στον Δήμο Ναυπλιέων. Επί πρόσθετα το 2011 δημιουργήθηκε ο ΔΟ.Π.Π.Α.Τ. (Δημοτικός Οργανισμός Πολιτισμού - Περιβάλλοντος – Αθλητισμού - Τουρισμού) ένας οργανισμός που στοχεύει:

- στην δημιουργία και την ανάπτυξη πνευματικής, καλλιτεχνικής και πολιτιστικής δραστηριότητας

- στην ανάδειξη, την αξιοποίηση και την προστασία των ιστορικών αλλά και των περιβαλλοντικών χώρων του Δήμου Ναυπλίων (Δ.Ο.Π.Π.Α.Τ, 2021).

Όσον αφορά τις Μυκήνες, την Επίδαυρο και την Τίρυνθα, όπως ήδη έχει ειπωθεί επρόκειτο για αρχαιολογικούς χώρους που είναι ενταγμένοι στον Κατάλογο Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO. Η πολιτιστική τους αξία είναι τεράστια και μέσα από τους εκάστοτε αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία των τριών πόλεων οι επισκέπτες έχουν την δυνατότητα να θαυμάσουν δια ζώσης τους πολυάριθμους πολιτιστικούς θησαυρούς. Όσον αφορά τον Δήμο Ερμιονίδας, μέσα από το ιστορικό και λαογραφικό μουσείο της Ερμιόνης αλλά και το λαογραφικό μουσείο Κρανιδίου οι ιθύνοντες προσπαθούν να διατηρήσουν ζωντανή την μακραίωνη ιστορία, τον πολιτισμό και τις παραδόσεις του δήμου. Ενώ κάθε χρόνο δίνεται το Βραβείο Πολιτισμού «Μαριάννα Β. Βαρδινογιάννη» σε φορείς και πρόσωπα συμβάλλουν στην τοπική και εθνική πολιτιστική ανάπτυξη (Εγχειρίδιο Δήμου Ερμιονίδας).

Τέλος, είναι ζωτικής σημασίας να αναφερθεί ότι στο νομό Αργολίδας, σημαντικά μνημεία και αρχαιολογικοί χώροι βρίσκονται σε τοπικά χωριά περιορισμένης φήμης και εμβέλειας. Ως εκ τούτου η προβολή και η αξιοποίηση τους υστερεί σε σχέση με τους πιο γνωστούς αρχαιολογικούς χώρους της Αργολίδας. Βέβαια κάτι τέτοιο συμβαίνει και σε πολιτιστικούς θησαυρούς των μεγάλων πόλεων του νομού διότι η έμφαση έχει δοθεί στα κυριότερα μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους τους. Όπως θα δούμε στην συνέχεια οι αιτίες αμέλειας και μη αξιοποίησης μιας συγκεκριμένης μερίδας της πολιτιστικής κληρονομιάς του νομού είναι συγκεκριμένες και γνωστές εδώ και δεκαετίες.

4.2 Ο πολιτιστικός τουρισμός συμβάλλει στην συνολική ανάπτυξη της περιοχής?

Ο Νομός Αργολίδας είναι προφανές ότι παρουσιάζει μια πολύ σημαντική πολιτιστική κληρονομιά η οποία αναδύεται μέσα από το αρχαιολογικό, πολιτιστικό, ιστορικό και αρχιτεκτονικό γίνεσθαι των πόλεων και των χωριών του νομού. Στον παρακάτω πίνακα θα αναφέρουμε τους σημαντικότερους οργανωμένους αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία του νομού.

Αρχαιολογικοί χώροι Αργολίδας	Μουσεία Αργολίδας
ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΟΥΣ-ΜΥΚΗΝΩΝ <ul style="list-style-type: none"> • Αρχαιολογικός χώρος και μουσείο Μυκηνών (Τιμή εισιτηρίου 12€ και 6€ μειωμένο) • Αρχαίο θέατρο και Αγορά Άργους (Τιμή εισιτηρίου 3€ και 2€ μειωμένο) • Αρχαιολογικός χώρος Λέρνας (Τιμή εισιτηρίου 3€ και 2€ μειωμένο) • Αρχαιολογικός χώρος Ηραίου Άργους (Ελεύθερη είσοδος)	ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΟΥΣ-ΜΥΚΗΝΩΝ <ul style="list-style-type: none"> • Αρχαιολογικό μουσείο Άργους (κλειστό λόγω εργασιών από το 2014) • Βυζαντινό μουσείο Αργολίδας (Τιμή εισιτηρίου 4€ και 2€ μειωμένο)
ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΛΙΕΩΝ <ul style="list-style-type: none"> • Αρχαιολογικός χώρος Δενδρών (Ελεύθερη είσοδος) • Μυκηναϊκή Ακρόπολη Μιδέας (Ελεύθερη είσοδος) • Ακρόπολη Τίρυνθας (Τιμή εισιτηρίου 4€ και 2€ μειωμένο) • Αρχαιολογικός χώρος Ακρόπολης Ασίνης (Τιμή εισιτηρίου 3€ και 2€ μειωμένο) • Κάστρο Παλαμηδίου (Τιμή εισιτηρίου 8€ και 4€ μειωμένο) • Φρούριο Μπούρτζι (Είσοδος ελεύθερη)	ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΛΙΕΩΝ <ul style="list-style-type: none"> • Λαογραφικό μουσείο (Τιμή εισιτηρίου 2€) • Πολεμικό μουσείο (Τιμή εισιτηρίου 3€ και 1,50€ μειωμένο) • Αρχαιολογικό μουσείο (Τιμή εισιτηρίου 6€ και 3€ μειωμένο)

ΔΗΜΟΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

- **Αρχαιολογικός χώρος Επιδαύρου και μουσείο Ιερού Ασκληπιού Επιδαύρου**
(Τιμή εισιτηρίου 12€ και 6€ μειωμένο)

ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΙΟΝΙΔΑΣ

- **Ακρόπολη Αλιέων**
(Είσοδος ελεύθερη)

ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΙΟΝΙΔΑΣ

- **Αρχαιολογικό μουσείο Ερμιόνης**
(υπό κατασκευή)
- **Ιστορικό και Λαογραφικό μουσείο Ερμιόνης**
(Ελεύθερη είσοδος)
- **Λαογραφικό μουσείο Κρανιδίου**
(Ελεύθερη είσοδος)

«Πίνακας 1», Πηγή: ΟΔΥΣΣΕΥΣ – Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάστηκε η σημαντικότερη πολιτιστική κληρονομιά της Αργολίδας όπου είναι και ο σπουδαιότερος πόλος έλξης των επισκεπτών από όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης. Καταρχάς η πολιτιστική ανάπτυξη συμβάλλει στην γενικότερη ανάπτυξη του νομού και κυρίως στον οικονομικό τομέα. Οι τουρίστες όπου αποτελούν τμήμα του τομέα τριτογενούς παραγωγής οφείλουν να καταβάλλουν το αντίτιμο εισόδου το οποίο είναι σχετικά χαμηλό στους προαναφερθέντες αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία (ορισμένοι έχουν δωρεάν είσοδο ενώ μόνο ο Αρχαιολογικός χώρος των Μυκηνών και της Επιδαύρου έχουν την υψηλότερη είσοδο, όπου είναι το ποσό των 12€). Τα χρήματα από τις τιμές των εισιτηρίων προορίζονται για την συντήρηση, την διατήρηση, την προστασία και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς του νομού. Βέβαια όπως θα δούμε παρακάτω δεν είναι μόνο ο οικονομικός τομέας που επωφελείται από τους

χιλιάδες τουρίστες που έρχονται κάθε χρόνο στο νομό, αλλά επηρεάζονται θετικά και άλλοι τομείς που έχουν εξίσου σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Αργολίδας.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο τουρισμός είναι πολυμορφικός αλλά στην δική μας μελέτη περίπτωσης ο πολιτιστικός τουρισμός έχει τον πρώτο λόγο προσελκύοντας ανθρώπους από όλη τη γη. Ο σύγχρονος πολιτιστικός τουρισμός είναι συνώνυμος με την ανθρώπινη ανάγκη για αναζήτηση και εξερεύνηση του αλλότριου, του ανοίκειου. Στόχος των πολιτιστικών ταξιδιών είναι η διεύρυνση του πνεύματος, η συλλογή εμπειριών και εικόνων και να βιώσει ο επισκέπτης την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής που επισκέπτεται. Ο έννοια του πολιτιστικού τουρισμού περιέχει την πολιτιστική κληρονομιά μιας τοποθεσίας (υλική και άυλη), τις πολιτιστικές εκδηλώσεις, τον κινηματογραφικό τουρισμό, τις πολιτιστικές θεματικές διαδρομές και τον τουρισμό πόλεων. (Άρθρο 13 του Νόμου 4582/2018)

❖ Οικονομικά πλεονεκτήματα

Μέσα από τον πολιτιστικό τουρισμό προκύπτουν πολλά πλεονεκτήματα και οφέλη σε μια περιοχή. Ο πρώτος τομέας που οι επισκέπτες συνδράμουν ουσιαστικά ως προς την ανάπτυξη αυτής της περιοχής, είναι ο οικονομικός. Τα εμπορικά καταστήματα και τα ακριβά ξενοδοχεία δεν έχουν τη δυνατότητα να προσελκύσουν και να κρατήσουν τον τουρισμό από μόνα τους. Το ιστορικό ενδιαφέρον όμως του νομού είναι που κεντρίζει το ενδιαφέρον των πολιτιστικών τουριστών, οι οποίοι αφιερώνουν στις διακοπές του περισσότερο χρόνο από ότι οι συμβατικοί τουρίστες. Οι πολιτιστικές τους ανάγκες συμβάλλουν στην αύξηση των ημερών διαμονής τους, γεγονός που ενθαρρύνει και την ανάπτυξη της οικονομίας της πόλης ή του νομού που επισκέπτονται (Gartner C.W., 2001) (McCool S. and Martin S., 1994).

Στη συνέχεια οι επισκέπτες που έρχονται στο νομό λόγω της πολιτιστικής του κληρονομιάς, στηρίζουν την τοπική οικονομία ποικιλοτρόπως. Τα ξενοδοχεία, τα εμπορικά καταστήματα, τα εστιατόρια, οι καφετέριες, τα μέσα μαζικής μεταφοράς και δεκάδες άλλων ειδών καταστημάτων και επιχειρήσεων χαίρουν σημαντικής οικονομικής ώθησης από τους επισκέπτες, κατά τη διάρκεια όλου του

χρόνου. Παράλληλα δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας και καινούργιες επιχειρήσεις από τη στιγμή που αυξάνεται και η ανάγκη για εξυπηρέτηση των επισκεπτών. Όπως έχουμε αναφέρει η Αργολίδα διαθέτει εξαιρετικά πλεονεκτήματα, όπως είναι η πολιτιστική της κληρονομιά, η φυσική ομορφιά του νομού και το κλίμα της. Με βάση τα παραπάνω, ο τουρισμός και δη ο πολιτιστικός τουρισμός ανθεί στο νομό συμβάλλοντας ουσιαστικά στην ανάκαμψη της τοπικής οικονομίας (Johnson J., Snepenger D. and A. Sevgin, 1994).

❖ Κοινωνικά πλεονεκτήματα

Η πολιτιστική κληρονομιά και η διεξαγωγή πολιτιστικών δράσεων σηματοδοτεί μια σειρά θετικών εξελίξεων σε μια τοπική κοινωνία. Αρχικά στην ατμόσφαιρα είναι διάχυτο το αίσθημα περηφάνιας που κατακλύζει τους κατοίκους της Αργολίδας από την προβολή του νομού σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι χιλιάδες επισκέπτες ερχόμενοι στην Αργολίδα δίνουν επιπρόσθετη αξία στην πολιτιστική κληρονομιά του νομού. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι κάτοικοι να συσπειρώνονται και να δημιουργούν μια συλλογική ταυτότητα. Η κοινή συλλογική ταυτότητα δίνει το έναυσμα για την από κοινού ευαισθητοποίηση και διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς του νομού αλλά και την φιλοξενία των τουριστών (UNESCO, 2006).

Η κοινωνική και πνευματική ζωή των κατοίκων αναβαθμίζεται μέσω της αλληλεπίδρασης με διαφορετικούς ανθρώπους, κουλτούρες και πολιτισμούς ενώ η ανάγκη για κάλυψη των αναγκών των επισκεπτών ωθεί την τοπική κοινωνία στην δημιουργία νέων υποδομών και επιχειρήσεων. Η Αργολίδα τα τελευταία χρόνια μέσω επιχορηγήσεων έχει βελτιώσει τις πολιτιστικές της υποδομές και ταυτόχρονα πολλά καταστήματα έχουν δημιουργηθεί για να παρέχουν τις υπηρεσίες τους στους τουρίστες. Συνεπώς οι ντόπιοι κάτοικοι δεν διαφεύγουν στα μεγάλα αστικά κέντρα αλλά μένουν στην Αργολίδα αξιοποιώντας όλες τις ευκαιρίες που τους προσφέρει ο πολιτιστικός τους πλούτος (UNESCO, 2006).

❖ Περιβαλλοντικά πλεονεκτήματα

Η ραγδαία αύξηση του τουρισμού τα τελευταία χρόνια ενδέχεται να προκαλέσει προβλήματα στο νομό της Αργολίδας. Στον περιβαλλοντικό τομέα δεν προκύπτουν πλεονεκτήματα από τον πολιτιστικό τουρισμό αλλά ενδείξεις για την αναγκαία προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Η προστασία και η διατήρηση του περιβάλλοντος είναι ζωτικής σημασίας για την βιωσιμότητα και το μέλλον του τουρισμού αλλά και για την βέλτιστη ποιότητα ζωής των κατοίκων του νομού. Είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει μακροπρόθεσμος στρατηγικός σχεδιασμός και να εκτιμάται πρόωρα η φέρουσα τουριστική ικανότητα του νομού έτσι ώστε να μην προκύψουν περιβαλλοντικά προβλήματα. Ο μαζικός τουρισμός μπορεί από την μια μεριά να επιφέρει οικονομική και κοινωνική ανάκαμψη, όμως από την άλλη μεριά θα υπάρξουν σημαντικές και μη αναστρέψιμες περιβαλλοντικές συνέπειες. Επομένως πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη βάση στην διαχείριση και την διασφάλιση του φυσικού περιβάλλοντος (τοπία, παραλίες, χώροι πρασίνου), διότι αποτελεί την κινητήριου δύναμη ανάπτυξης κάθε είδους τουρισμού και επί πρόσθετα έτσι θα συμβάλλουμε ως προς την αειφόρο ανάπτυξη της Αργολίδας (Συκκά Γ., Καθημερινή, 2014).

4.3 Προτάσεις για την βέλτιστη αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας.

Στην Ελλάδα οι αρμόδιοι φορείς άσκησης πολιτικής που αφορά την προστασία, την ανάδειξη και την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Τουρισμού, Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής αλλαγής. Κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει το ΥΠΠΟΑ διότι υπό την ευθύνη του βρίσκονται όλα τα κινητά και ακίνητα αρχαία μνημεία που χρονολογούνται έως το 1830 αλλά και τα πιο πολλά μνημεία από το 1830 και ύστερα. Σε συνδυασμό με τις περιφερειακές υπηρεσίες τους (όπως οι σχετικές Εφορίες αρχαιοτήτων και μνημείων), τις Περιφερειακές Αρχές και τους ΟΤΑ Α΄ και Β΄ βαθμού, πρέπει να εφαρμοστεί μια κοινή πολιτιστική πολιτική συνεργασίας για την επιτυχημένη ανάδειξη και αξιοποίηση της πλούσια πολιτιστικής

κληρονομιάς της Ελλάδας. Παρακάτω θα διατυπωθούν ορισμένες προτάσεις για την βέλτιστη αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας.

ΕΝΟΠΙΩΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

Η συγκεκριμένη πρόταση-δράση έχει ως αντικείμενό της την ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων των πόλεων της Αργολίδας. Για την περάτωση της ενοποίησης πρέπει να δημιουργηθεί ένας συνδετικός ιστός που θα ενώνει τους αρχαιολογικούς χώρους που βρίσκονται εντός αλλά και στα όρια κάθε πόλης. Είναι πολύ σημαντικό η πολιτιστική κληρονομιά κάθε πόλης του νομού να ενσωματωθεί στον πολεοδομικό χάρτη της με σκοπό οι κάτοικοι να κάνουν κτήμα τους και να οικειοποιηθούν με την πολιτιστική τους κληρονομιά ώστε να μην την αισθάνονται ως κάτι ξένο. Η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων και των μνημείων θα λάβει χώρα σε κάθε πόλη του νομού ξεχωριστά. Βέβαια κάτι τέτοιο φαντάζει ουτοπικό και αυτό διότι μόνο στην πόλη του Άργους έχουν γίνει ήδη δύο προσπάθειες ενοποίησης και παρά το γεγονός ότι επρόκειτο για εξαιρετικές μελέτες δεν κατάφεραν να υλοποιηθούν διότι δεν έλυσαν τα προβλήματα που προέκυψαν στον ήδη υπάρχον κάκιστο πολεοδομικό σχεδιασμό της πόλεως. Παρόλα αυτά η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων μέσω διαδρόμων-πεζοδρόμων παραμένει μια ζωντανή ιδέα στις σημαντικότερες πόλεις της Αργολίδας διότι με αυτό τον τρόπο θα δοθεί πνοή και σε αρχαιολογικούς χώρους χαμηλότερης εμβέλειας. Πέραν τούτου θα αναζωογονηθεί η τοπική κοινωνία και οι επισκέπτες θα έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν σφαιρικά την πολιτιστική κληρονομιά των πόλεων της Αργολίδας.

ΠΡΩΨΗΘΗΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΕΣΩ MARKETING

Η διεθνής προσέλκυση επισκεπτών αποτελεί ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της πολιτιστικής πολιτικής μιας χώρας. Ναι μεν υφίσταται η πρώτη ύλη (πολιτιστική κληρονομιά Αργολίδας) όμως πρέπει να γίνουν συγκεκριμένες ενέργειες για να αξιοποιηθεί ορθά. Μια τέτοια ενέργεια είναι η προώθηση των αρχαιολογικών χώρων στην διεθνή αγορά μέσω διαφήμισης, εκθέσεων ή σύμπραξης με ταξιδιωτικά γραφεία. Η στοχοθετημένη διαδικτυακή ή τηλεοπτική διαφήμιση μέσω καμπανιών στο εξωτερικό θα είναι μια εξαιρετικά επιτυχημένη λύση παρά το μεγάλο κόστος που θα προκύψει. Η εφαρμογή αυτής της πρότασης πρέπει να γίνει από εξειδικευμένους ανθρώπους και σε συνεργασία με όλους τους

αρμόδιους φορείς. Σίγουρα η προβολή των αρχαιολογικών χώρων μέσω marketing θα πρέπει να γίνει με τρόπο ρεαλιστικό, να έχει πληροφοριακό χαρακτήρα και να ενστερνίζεται τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες των πολιτιστικών τουριστών, ειδάλλως θα θεωρηθεί αναξιόπιστη και αναποτελεσματική. Οι καρποί υλοποίησης μια τέτοιας ενέργειας θα αποφέρουν τεράστια κέρδη και διεθνή αναγνώριση και προβολή στην χώρα μας.

ΧΡΗΣΗ Τ.Π.Ε ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ

Ο ηλεκτρονικός πολιτισμός είναι φυσική συνέπεια της διείσδυσης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στη ζωή μας. Από αυτή την εξέλιξη έχουν παρουσιαστεί νέες ευκαιρίες, δυνατότητες και ευκολίες στην άσκηση πολιτιστικής πολιτικής. Η χρήση των σύγχρονων ΤΠΕ θα αποτελέσει εφιαλτήριο στην προσπάθεια διάσωσης και προστασίας των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας. Ακόμα θα επιτευχθεί η προβολή και η ανάδειξη τους σε παγκόσμιο επίπεδο με την δημιουργία ψηφιακών εφαρμογών διάδοσης του πολιτιστικού περιεχομένου ενώ θα γίνουν σημαντικές διεργασίες τεκμηρίωσης και ταξινόμησης των πληροφοριών των αρχαιολογικών χώρων. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ θα συνεισφέρει τα μέγιστα στην συνολική διαχείριση των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας. Συγκεκριμένα η ύπαρξη Wi-Fi στον περιβάλλοντα χώρο, τα φορητά τερματικά (PDA) και η υπηρεσία AR είναι μερικά από τα εργαλεία που δύναται να λειτουργήσουν προς όφελος της πολιτιστικής πολιτικής και συγκεκριμένα στον τομέα της αξιοποίησης των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας αλλά και συνολικά της χώρας.

ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΠΩΛΗΣΕΩΝ, ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΩΝ, ΔΙΕΡΓΑΣΙΕΣ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

Η μέθοδος προώθησης πωλήσεων αφορά την παροχή κίνητρου στους τουρίστες μέσα από τη δημιουργία πακέτων προσφορών για την επίσκεψή τους σε επιλεγμένους αρχαιολογικούς χώρους του νομού. Μια τέτοια προοπτική μειωμένων εισιτηρίων θα προσέλκυε τους τουρίστες αφού το κόστος των διακοπών τους θα μειωνόταν. Επιπλέον ένα μειονέκτημα που συναντούν οι επισκέπτες όταν καταφθάνουν στην Αργολίδα είναι η μεταφορά τους στους αρχαιολογικούς χώρους. Είναι απαραίτητη η προσθήκη επιπλέον δρομολογίων και η δημιουργία νέων σε σημεία του νομού όπου δεν υπάρχουν. Η αναμονή και η ανυπαρξία δρομολογίων

είναι μια κατάσταση που δυσαρεστεί τους επισκέπτες του νομού. Τέλος για την καλύτερη αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας είναι αναγκαίο να τελεσθούν ορισμένες ενέργειες εντός των αρχαιολογικών χώρων. Για την ανάδειξή τους μπορούν να δημιουργηθούν υποδομές ξεκούρασης, συνδυαστικά μονοπάτια για την καλύτερη περιήγηση στον χώρο, δένδροφυτεύσεις και εγκατάσταση ευκρινών ενημερωτικών πινακίδων.

4.4 Ανάλυση SWOT

Η ανάλυση SWOT είναι ένα εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού το οποίο στο παρόν κεφάλαιο θα χρησιμοποιηθεί για να συμβάλλει στην ανάλυση, τον σχεδιασμό, την διαχείριση, την διατήρηση, την προστασία και την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς του νομού Αργολίδας. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στους αρχαιολογικούς χώρους του νομού, παρουσιάζοντας τα δυνατά και αδύνατα σημεία τους αλλά και τις ευκαιρίες και τις απειλές που υφίσταται και δύναται να τους επηρεάσουν τη σημερινή εποχή. Με την χρήση της ανάλυσης SWOT οι ιθύνοντες μπορούν να προχωρήσουν στον σχεδιασμό μιας πολιτιστικής πολιτικής λαμβάνοντας αποφάσεις τις οποίες στην συνέχεια θα υλοποιήσουν και στο άμεσο μέλλον θα αξιολογήσουν την πορεία των αποτελεσμάτων της. Στον παρακάτω πίνακα θα προσπαθήσουμε να εξάγουμε ορισμένα συμπεράσματα τα οποία θα λειτουργήσουν υπέρ της δημιουργίας ενός σχεδίου που ενδέχεται να υλοποιηθεί.

ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT

<u>ΔΥΝΑΜΕΙΣ</u>	<u>ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Πλούσια πολιτιστική κληρονομιά (αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία, μουσεία) • Δύο αρχαιολογικοί χώροι βρίσκονται στον κατάλογο παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO • Μικρή απόσταση από Αθήνα • Εξαιρετικό φυσικό περιβάλλον του νομού (συνδυάζει βουνό και θάλασσα) • Προσιτές τιμές εισιτηρίων στους αρχαιολογικούς χώρους • Εκδηλώσεις εντός των αρχαιολογικών χώρων (θεατρικές παραστάσεις, μουσικοχορευτικά φεστιβάλ) • Μεγάλη επισκεψιμότητα στους διεθνούς εμβέλειας αρχαιολογικούς χώρους του νομού	<ul style="list-style-type: none"> • Μη ικανοποιητική συντήρηση και προστασία των αρχαιολογικών χώρων • Έλλειψη προσωπικού • Έλλειψη υποδομών και ΤΠΕ • Σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι έχουν χαμηλή επισκεψιμότητα, αναγνωρισιμότητα και προβολή • Ανεπαρκείς υποδομές και πρόσβαση σε ΑΜΕΑ • Ανεπαρκής προώθηση των αρχαιολογικών χώρων μέσω διαφήμισης

<u>ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ</u>	<u>ΑΠΕΙΛΕΣ</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Δυνατότητα επιδοτήσεων από ευρωπαϊκά προγράμματα • Δημιουργία σύγχρονων ιστοσελίδων • Χρήση ΤΠΕ για την παρουσίαση των χώρων και την πληροφόρηση των επισκεπτών μέσω εφαρμογών • Ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων των σημαντικότερων πόλεων του νομού (Αργος και Ναύπλιο) • Ανάδειξη και αξιοποίηση και άλλων αρχαιολογικών χώρων • Η ανάπτυξη των αρχαιολογικών χώρων θα δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας και εισροή ξένου συναλλάγματος 	<ul style="list-style-type: none"> • Μη ευνοϊκή οικονομική κατάσταση της χώρας • Έντονος εσωτερικός ανταγωνισμός από τους άλλους αρχαιολογικούς χώρους του νομού • Αδυναμία οργανωμένης πολιτιστικής πολιτικής από το ΥΠΠΟΑ • Κίνδυνος σημαντικών φθορών-καταστροφών στους αρχαιολογικούς χώρους από τον αλόγιστο τουρισμό

Η αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας δεν είναι μια εύκολα αντιμετωπίσιμη υπόθεση. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο οφείλουν οι υπεύθυνοι και η τοπική κοινωνία να αναδείξουν τα δυνατά σημεία των αρχαιολογικών χώρων, να προσπαθήσουν να επισκιάσουν τα αδύνατα σημεία τους, να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες που τους παρουσιάζονται και να αποφύγουν τις απειλές που ίσως αποβούν ζημιογόνες. Από την ανάλυση SWOT προκύπτει το συμπέρασμα ότι η διαχείριση και η αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας έχει σημαντικά περιθώρια βελτίωσης. Εάν τα περιθώρια αυτά καλυφθούν τότε η Αργολίδα θα είναι ένα βήμα μπροστά σε σχέση με τους υπόλοιπους νομούς της χώρας και θα ανταγωνίζεται τις πόλεις του εξωτερικού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ

ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΤΗΣ

ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ

5.1 Σκοποί και στόχοι της έρευνας

Ως έρευνα λογίζεται η διαδικασία εκείνη από την οποία συγκεντρώνονται άμεσα πληροφορίες από τους ανθρώπους. Η έρευνα είτε ποσοτική είτε ποιοτική είναι απαραίτητη για την πρόοδο της γνώσης και της βελτίωση της υπάρχουσας κατάστασης στο πεδίο που πραγματοποιείται η έρευνα. Η έρευνα είναι το κλειδί για την συλλογή χρήσιμων δεδομένων και τον περιορισμό-αποφυγή των κινδύνων. Η ποσοτική έρευνα είναι η συλλογή δεδομένων από ένα μεγάλο δείγμα του πληθυσμού. Όπως και σε άλλες μεθόδους έρευνας, κύριος στόχος είναι η συλλογή αξιόπιστων δεδομένων τα οποία μετέπειτα θα αναλυθούν και θα χρησιμοποιηθούν για την εξαγωγή σημαντικών συμπερασμάτων. Η ποσοτική έρευνα πραγματοποιείται μέσω ερωτηματολογίων ενώ η ποιοτική μέσω συνέντευξης. Η έρευνα είναι μια σημαντική στρατηγική για την συγκέντρωση ποσοτικών δεδομένων από ένα συγκεκριμένο κομμάτι του πληθυσμού.

5.2 Η ποσοτική έρευνα ως μέθοδος προσέγγισης

Ως καταλληλότερη μέθοδος προσέγγισης του θέματός προτιμήθηκε η ποσοτική έρευνα. Στόχος της έρευνας είναι να παρατηρηθούν οι θέσεις-απόψεις και οι επιλογές των κατοίκων του νομού σε καίρια ερωτήματα που αφορούν την διαχείριση και την αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας. Ανάμεσα στα ερευνητικά της πλεονεκτήματα είναι το γεγονός ότι αναλύει κοινωνιολογικά δεδομένα που προκύπτουν από τις απόψεις, τις στάσεις, τις ιδέες, τα

χαρακτηριστικά και την εμπειρική πραγματικότητα ενός συγκεκριμένου δείγματος πληθυσμού στην επιλεγθείσα περιοχή.

5.3 Συμμετέχοντες της ποσοτικής έρευνας

Τα ερωτηματολόγια είναι ο κλασικός τρόπος διεξαγωγής ποσοτικής έρευνας. Στοχεύουν στην περιγραφή της πραγματικότητας μέσα από τη συλλογή πληροφοριών οι οποίες προκύπτουν από τις στάσεις και την γνώμη των συμμετεχόντων. Οι ερωτώμενοι που κρίνονται κατάλληλοι έχουν συμμετοχή στην δειγματοληπτική έρευνα. Ως δείγμα της ποσοτικής έρευνας επιλέχθηκαν 100 κάτοικοι του νομού Αργολίδας με σκοπό να συμπληρώσουν 100 ερωτηματολόγια . Κρίθηκε ορθότερο οι περισσότεροι συμμετέχοντες να προέρχονται από τον Δήμο Άργους-Μυκηνών και τον Δήμο Ναυπλιέων εξαιτίας της πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς των εν λόγω δήμων. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε ως επί το πλείστον μέσω προσωπικής συνάντησης και σε ορισμένες περιπτώσεις μέσω τηλεφωνικής συνέντευξης.

5.4 Αρχή της εμπιστευτικότητας

Η τήρηση της εμπιστευτικότητας και του απορρήτου των πληροφοριών κατά την διαδικασία της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων είναι δεδομένη κατά την διεξαγωγή της ποσοτικής έρευνας. Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων βασίζονται στην αρχή της εμπιστευτικότητας και της εχεμύθειας με σκοπό να διέπονται από αλήθεια και αξιοπιστία. Σε αντίθετη περίπτωση θα βάλλονταν η ακεραιότητα των απαντήσεων και η ποσοτική έρευνα θα ήταν αναξιόπιστη. Επομένως οι προσωπικές πληροφορίες του δείγματος του πληθυσμού παρέμειναν απόρρητες με απώτερο σκοπό την μυστικότητα, την αποφυγή ενδοιασμών των συμμετεχόντων και την εξασφάλιση των βέλτιστων αποτελεσμάτων.

5.5 Ανάλυση στοιχείων της έρευνας-Ταυτότητα της έρευνας

Η επιλογή των κατοίκων της Αργολίδας που συμμετείχαν στην ποσοτική έρευνα έγινε σε άτομα ηλικίας μεταξύ 18-74 ετών, ανεξαρτήτου επαγγελματικής κατάστασης και όλων των μορφωτικών επιπέδων. Για την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων συμπληρώθηκαν 100 ερωτηματολόγια από τους πολίτες του νομού Αργολίδας, εκ των οποίων τα 74 (Δήμος Άργους-Μυκηνών και Δήμος Ναυπλιέων) διανεμήθηκαν και συμπληρώθηκαν από χέρι σε χέρι ενώ τα υπόλοιπα 26 (Δήμος Ερμιονίδας και Δήμος Επιδαύρου) συμπληρώθηκαν λόγω απόστασης μέσω τηλεφωνικής συνέντευξης. Η διανομή των ερωτηματολογίων στους Δήμους Άργους-Μυκηνών και Ναυπλιέων έλαβε χώρα από τις 10 Ιουνίου έως και την 17 Ιουνίου του 2021. Πιο συγκεκριμένα η έρευνα πραγματοποιήθηκε τις πρωινές ώρες κυρίως και σε κεντρικά σημεία των δήμων όπου η κίνηση ήταν αυξημένη. Από την άλλη μεριά τα ερωτηματολόγια που προορίζονταν για τον Δήμο Ερμιονίδας και Επιδαύρου, πραγματοποιήθηκαν από τις 16 έως και την 19 Ιουνίου μέσω τηλεφώνου και με σχετικά αρκετά μεγάλη προθυμία, αφού οι κάτοικοι ήταν δεκτικοί και διατεθειμένοι να αφιερώσουν μερικά λεπτά για την εκπλήρωση της έρευνας.

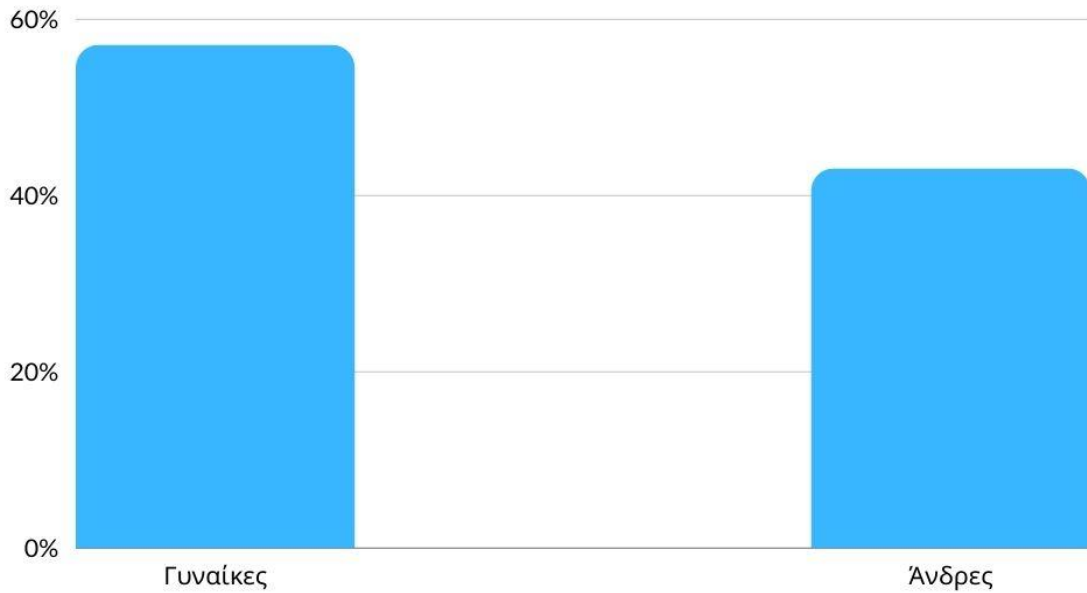
Το δείγμα της έρευνας μας αποτελείται από 57 γυναίκες και 43 άνδρες του νομού Αργολίδας. Η επιλογή του φύλου των ερωτηθέντων δεν έγινε σκόπιμα, απλώς οι γυναίκες παρουσιάζονταν περισσότερο πρόθυμες στην διεξαγωγή της έρευνας. Η ηλικία των συμμετεχόντων στην έρευνα αποτελείται κατά κόρον (72 άτομα) από ανθρώπους ηλικίας 18-45 ενώ από 45 ετών και άνω συμμετείχαν 28 άνθρωποι. Η επιλογή της ηλικίας των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα έγινε εκούσια με σκοπό να δούμε τις απόψεις και τις θέσεις των νέων πάνω στην διαχείριση και την αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας. Βέβαια τεράστια σημασία έχουν και οι απόψεις των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας οι οποίοι λόγω εμπειρίας γνωρίζουν από πρώτο χέρι τις χρόνιες παθογένειες και τα προβλήματα που ταλανίζουν τους αρχαιολογικούς χώρους εδώ και δεκαετίες. Εν συνεχεία, το μορφωτικό επίπεδο και η επαγγελματική κατάσταση των ερωτηθέντων δεν επιλέχθηκε σκόπιμως, διότι τα δύο παραπάνω αυτά κριτήρια δεν μπορούν να

επιρεάσουν την κρίση ενός ατόμου πάνω σε καίρια ζητήματα που αφορούν την αξιοποίηση και την διαχείριση των αρχαιολογικών χώρων ενός νομού.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 27 ερωτήσεις. Οι πρώτες 5 ερωτήσεις είναι είτε σε μορφή απλής εναλλακτικής ή πολλαπλής επιλογής και είναι γενικού περιεχομένου. Σκοπός τους είναι να μας γνωστοποιήσουν βασικές πληροφορίες για το δείγμα της έρευνάς μας (φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, επαγγελματική κατάσταση, τόπος διαμονής). Οι επόμενες 21 ερωτήσεις είναι σε μορφή απλής εναλλακτικής και πολλαπλής επιλογής με την διαφορά όμως ότι εξ'αυτών θα εξαχθούν χρήσιμα και ουσιώδη συμπεράσματα που σχετίζονται με την διαχείριση και την αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων. Η 27^η ερώτηση είναι ανοιχτού τύπου και χωρίζεται σε δύο σκέλη. Επιλέχθηκαν κατά κύριο λόγο ερωτήσεις απλής εναλλακτικής και πολλαπλής επιλογής διότι οι ερωτηθέντες στην πλειοψηφία των περιπτώσεων είναι απρόθυμοι και διστακτικοί στο να απαντήσουν σε ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, επειδή η συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου θα ήταν αρκετά χρονοβόρα. Παρακάτω παρατίθενται οι απαντήσεις που έδωσαν όλοι οι συμμετέχοντες του ερωτηματολογίου:

ΕΡΩΤΗΣΗ 1: ΦΥΛΟ

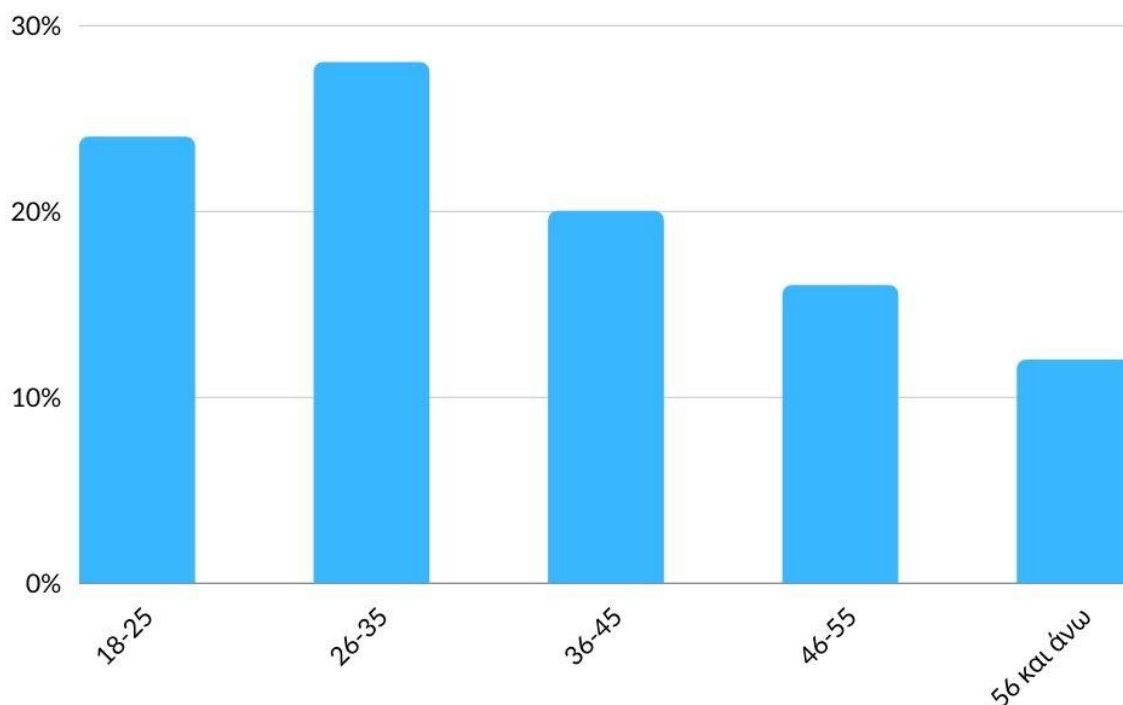

Απαντήσεις: Γυναίκες: 57

Άνδρες: 43

Από το δείγμα των ερωτηθέντων της πρώτης ερώτησης που είναι μορφής απλής εναλλακτικής, παρατηρούμε ότι στους 100 ερωτηθέντες οι 57 είναι γυναίκες και οι 43 άνδρες.

ΕΡΩΤΗΣΗ 2: ΗΛΙΚΙΑ

Απαντήσεις: 18-25: 24 άτομα

26-35: 28 άτομα

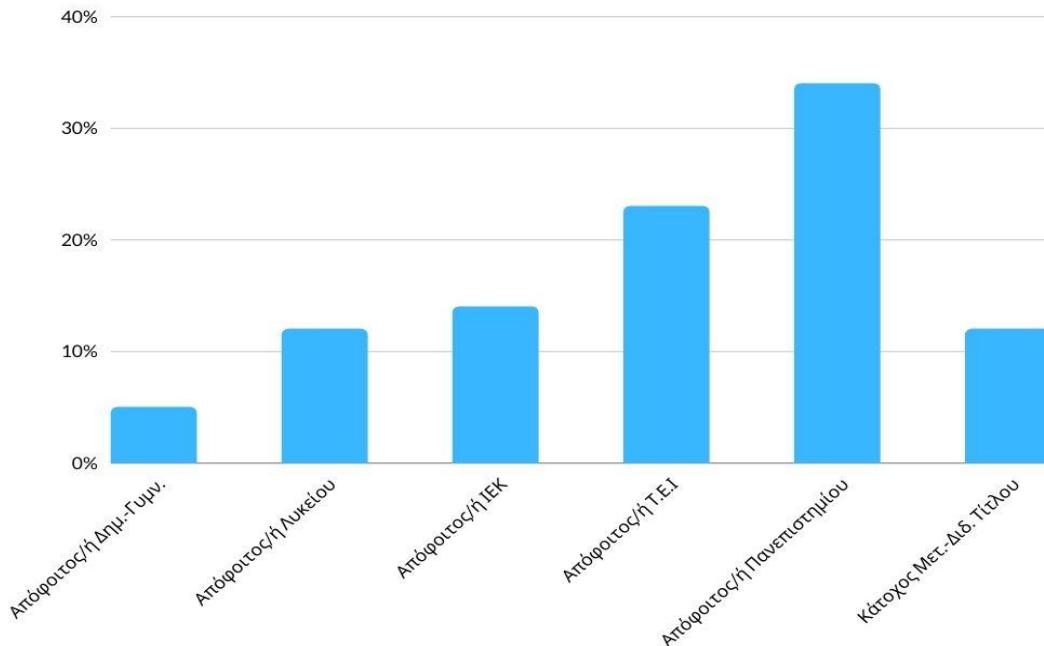
36-45: 20 άτομα

46-55: 16 άτομα

56 και άνω: 12 άτομα

Η δεύτερη ερώτηση της έρευνάς μας είναι πολλαπλής επιλογής και έχει σχέση με την ηλικία των συμμετεχόντων. Από τα αποτελέσματα γίνεται αντιληπτό ότι 24 άτομα των ερωτηθέντων είναι ηλικίας 18-25 ετών, 28 άτομα είναι ηλικίας 26-35, 20 άτομα είναι ηλικίας 36-45, 16 άτομα είναι ηλικίας 46-55 ενώ τέλος 12 άτομα είναι ηλικίας 56 ετών και άνω. Όπως γίνεται κατανοητό δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στις νεαρότερες ηλικιακές ομάδες του πληθυσμού, όμως κάθε άτομο ανεξαρτήτου ηλικίας παίζει σημαντικό ρόλο στην αξιοπιστία και την χρησιμότητα της έρευνας.

ΕΡΩΤΗΣΗ 3: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Απαντήσεις: Απόφοιτοι Δημοτικού-Γυμνασίου: 5

Απόφοιτοι Λυκείου: 12

Απόφοιτοι ΙΕΚ: 14

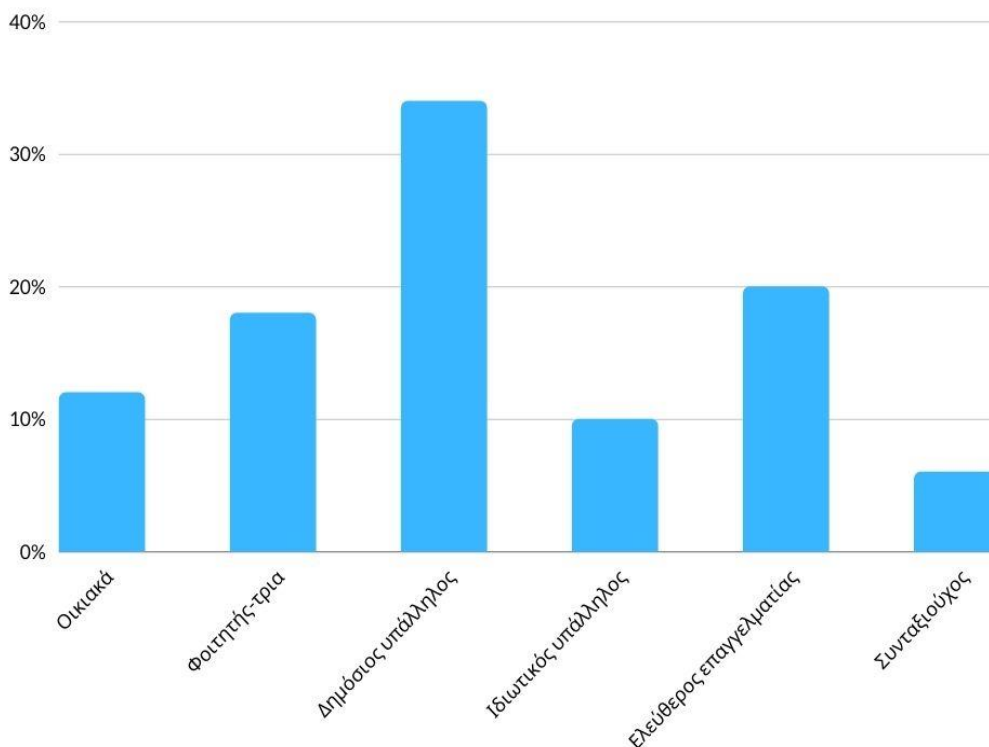
Απόφοιτοι Τ.Ε.Ι.: 23

Απόφοιτοι Πανεπιστημίου: 34

Κάτοχοι Μεταπτυχιακού-Διδακτορικού: 12

Η Τρίτη ερώτηση είναι πολλαπλής επιλογής και έχει να κάνει με την εκπαίδευση των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα. Από το δείγμα των 100 ανθρώπων που πάρθηκε, μόνο 5 είναι τα άτομα που είναι απόφοιτοι δημοτικού και γυμνασίου. 12 ερωτηθέντες είναι απόφοιτοι λυκείου και 14 απόφοιτοι ΙΕΚ. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αναλυτικά 23 ερωτηθέντες είναι απόφοιτοι Τ.Ε.Ι., 34 απόφοιτοι πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, ενώ 12 ερωτηθέντες είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού. Είναι προφανές ότι στην εποχή μας το μορφωτικό επίπεδο των ανθρώπων έχει ανεβεί σε σχέση με τα προηγούμενα έτη.

ΕΡΩΤΗΣΗ 4: ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Απαντήσεις: Οικιακά: 12

Φοιτητής: 18

Ιδιωτικός υπάλληλος: 34

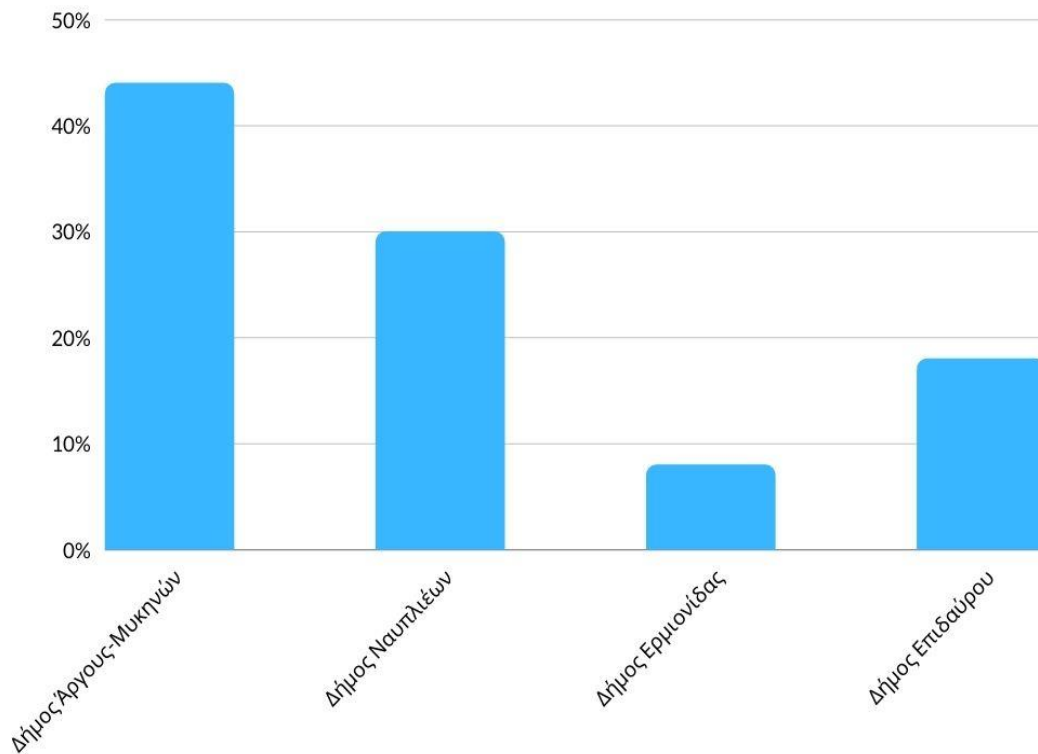
Δημόσιος υπάλληλος: 10

Ελεύθερος επαγγελματίας: 20

Συνταξιούχος: 6

Η τέταρτη ερώτηση είναι πολλαπλής επιλογής και σχετίζεται με την επαγγελματική κατάσταση των ερωτηθέντων της έρευνας. Η επιλογή των ερωτηθέντων έγινε τυχαία και σύμφωνα με τα αποτελέσματα παρατηρούμε ότι 12 άνθρωποι ασχολούνται με τα οικιακά, 18 είναι φοιτητές, 34 είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι, 10 δημόσιοι υπάλληλοι, 20 είναι ελεύθεροι επαγγελματίες και 6 είναι συνταξιούχοι. Είναι θετικό ότι πάρθηκε δείγμα από όλες σχεδόν τις κατηγορίες επαγγελμάτων για την βέλτιστη εγκυρότητα της έρευνας.

ΕΡΩΤΗΣΗ 5: ΣΕ ΠΟΙΟΝ ΔΗΜΟ ΚΑΤΟΙΚΕΙΤΕ

Απαντήσεις: Δήμος Άργους-Μυκηνών: 44

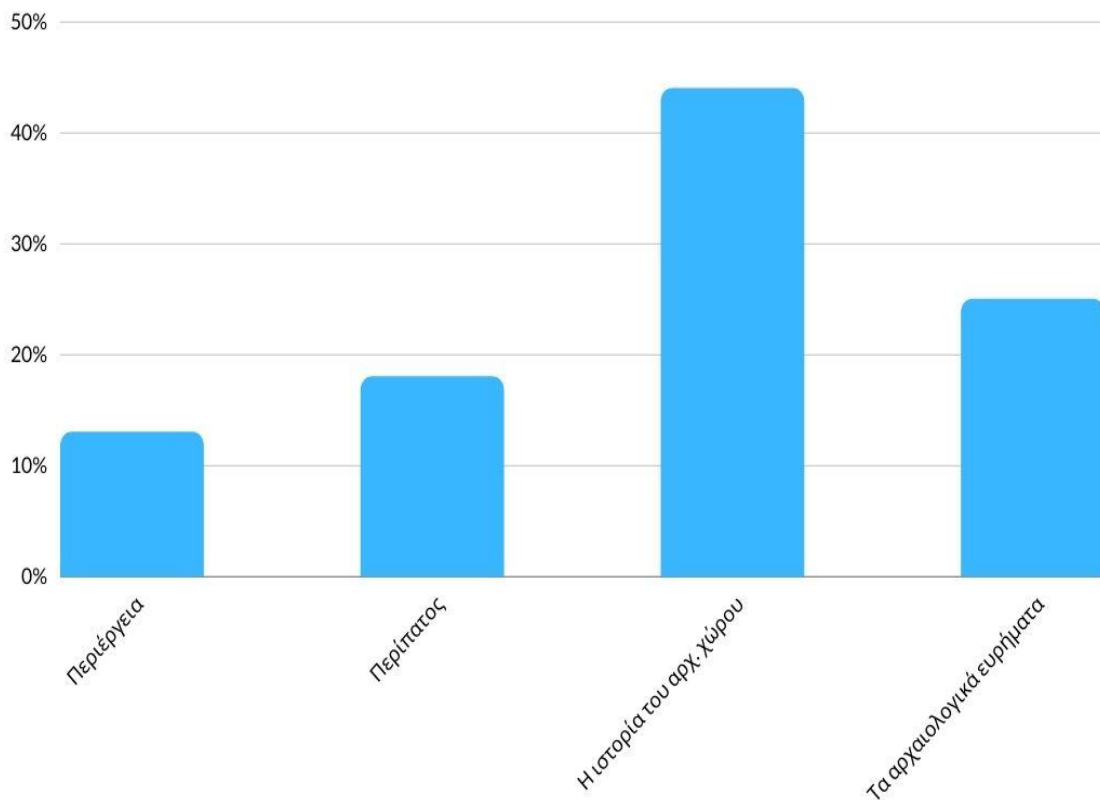
Δήμος Ναυπλιέων: 30

Δήμος Έρμιονίδας: 8

Δήμος Επιδαύρου: 18

Η πέμπτη ερώτηση είναι εξίσου πολλαπλής επιλογής και αφορά τον τόπο διαμονής των συμμετεχόντων στην έρευνα. 44 ερωτηθέντες κατοικούν στον δήμο Άργους-Μυκηνών και 30 στον δήμο Ναυπλιέων. Ο λόγος επιλογής των περισσότερων ερωτηθέντων από τους άνωθεν δήμους είναι λόγω της μόνιμης διαμονής μου στην πόλη του Άργους αλλά και του μεγάλου πληθυσμού που κατοικεί σε αυτούς τους δήμους. Οι υπόλοιποι 8 ερωτηθέντες προέρχονται από τον δήμο Έρμιονίδας και 18 από τον δήμο Επιδαύρου. Οι συμμετέχοντες από τις δύο παραπάνω περιοχές είναι λιγότεροι διότι απέχουν αρκετά από το μέρος όπου κατοικώ.

ΕΡΩΤΗΣΗ 6: ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΙΝΗΤΡΟ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ ΣΑΣ ΣΕ ΕΝΑΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΧΩΡΟ

Απαντήσεις: Περιέργεια: 13

Περίπατος: 18

Η ιστορία του αρχαιολογικού χώρου: 44

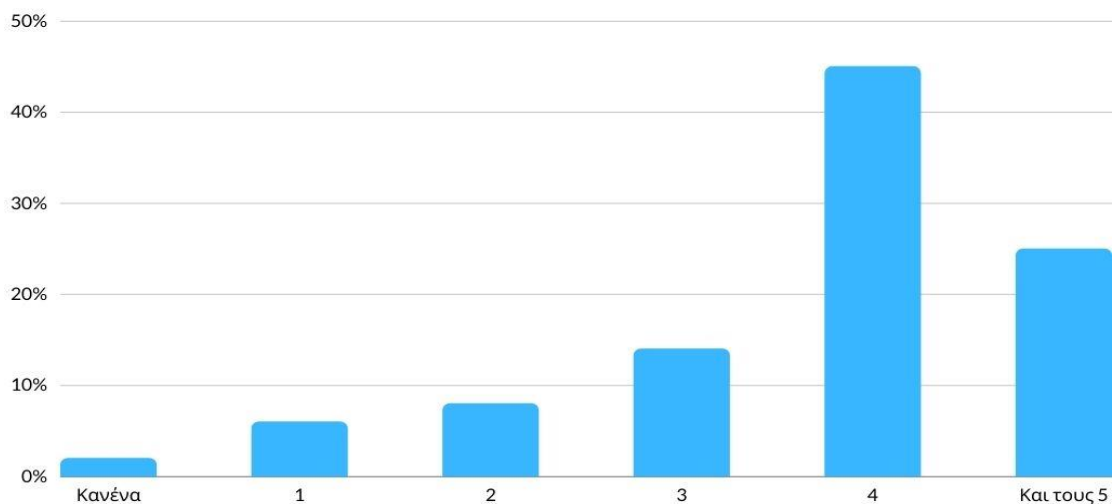
Τα αρχαιολογικά ευρήματα: 25

Στην έκτη ερώτηση που είναι πολλαπλής επιλογής η πλειοψηφία των ερωτηθέντων ως κίνητρο για την επίσκεψή τους σε έναν αρχαιολογικό χώρο, ορίζουν την ιστορία του και τα αρχαιολογικά του ευρήματα (44 και 25 άνθρωποι αντίστοιχα). Σαφώς και αυτοί οι δύο λόγοι θα έπρεπε να είναι οι πρωταρχικοί, παρόλα αυτά υπάρχει ένα σημαντικό κομμάτι των ερωτηθέντων που επισκέπτονται έναν αρχαιολογικό χώρο είτε απλώς από περιέργεια ή για να κάνουν τον περίπατο τους (13 και 18 άνθρωποι

αντίστοιχα). Σαφώς από τα 31 άτομα που επισκέπτονται έναν αρχαιολογικό χώρο είτε από περιέργεια είτε για να κάνουν έναν περίπατο δεν μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για την διαχείριση και την αξιοποίηση ενός αρχαιολογικού χώρου. Και αυτό διότι οι παραπάνω ερωτηθέντες δεν ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για έναν αρχαιολογικό χώρο (και πιο συγκεκριμένα για τα προβλήματα του) αλλά περισσότερο για να περάσουν τον χρόνο τους. Τουναντίον οι 69 ερωτηθέντες που επισκέπτονται έναν αρχαιολογικό χώρο για την ιστορία του και τα ευρήματά του είναι εξαιρετικά σημαντικοί διότι η άποψή τους θα αποτελέσει εφόδιο για τον σκοπό της έρευνάς μας.

ΕΡΩΤΗΣΗ 7: ΑΠΟ ΤΟΥΣ 5 ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΤΗΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ ΠΟΣΟΥΣ ΕΧΕΤΕ ΕΠΙΣΚΕΦΤΕΙ ΕΣΤΩ ΜΙΑ ΦΟΡΑ (ΑΡΧ. ΧΩΡΟΣ ΜΥΚΗΝΩΝ, ΑΡΧ. ΧΩΡΟΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ, ΑΡΧ. ΧΩΡΟΣ ΤΙΡΥΝΘΑΣ, ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ ΑΡΓΟΥΣ, ΚΑΣΤΡΟ ΠΑΛΑΜΗΔΙΟΥ);

Απαντήσεις: Κανένα: 2

Έναν: 6

Δύο: 8

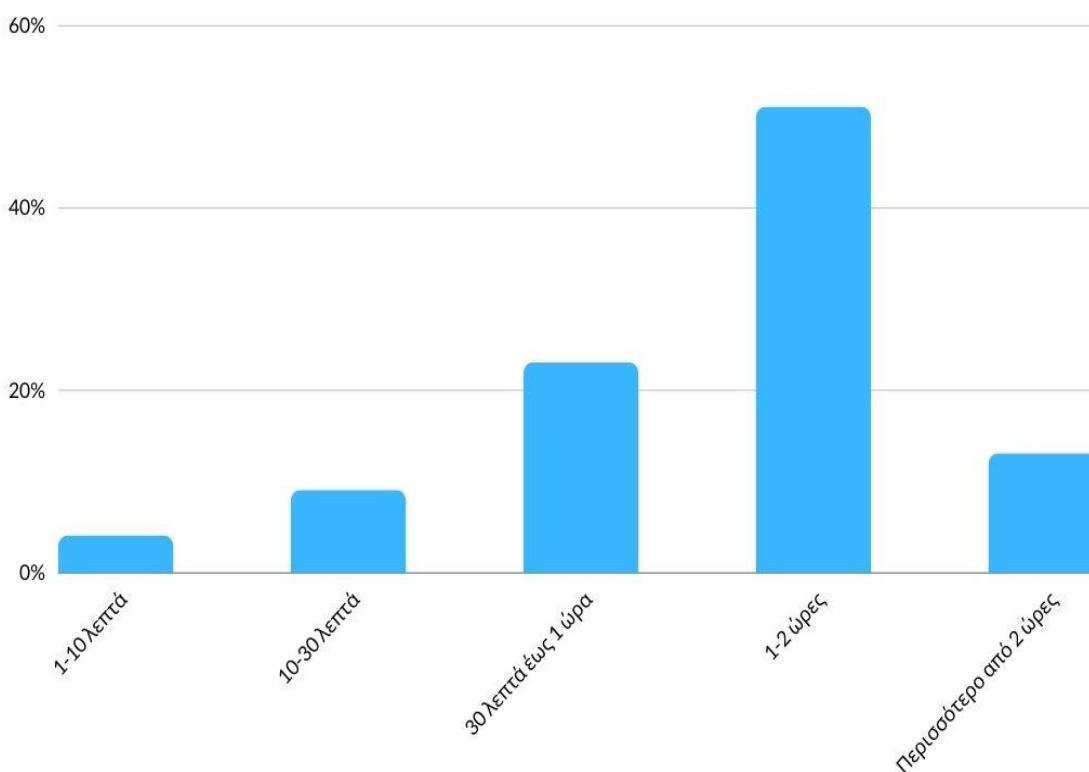
Τρείς: 14

Τέσσερις: 45

Και τους πέντε: 25

Εκ των σημαντικότερων αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας, εβδομήντα από τους εκατό ανθρώπους που ερωτήθηκαν έχουν επισκεφθεί τους 4 ή και τους 5 από αυτούς. Δεκατέσσερις άτομα έχουν επισκεφθεί 3 από αυτούς και άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι δεκαέξι άτομα έχουν επισκεφθεί από κανέναν έως 2 αρχαιολογικούς χώρους. Για τους σκοπούς της έρευνας μας είναι σημαντικό ότι 89 από τους 100 ερωτηθέντες έχουν επισκεφθεί 3 από τους 5 σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους του νομού. Μέσω αυτών των ανθρώπων θα προκύψουν ασφαλή συμπεράσματα για τις μετέπειτα ερωτήσεις της έρευνάς μας που ασχολούνται με πιο συγκεκριμένα ζητήματα των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας.

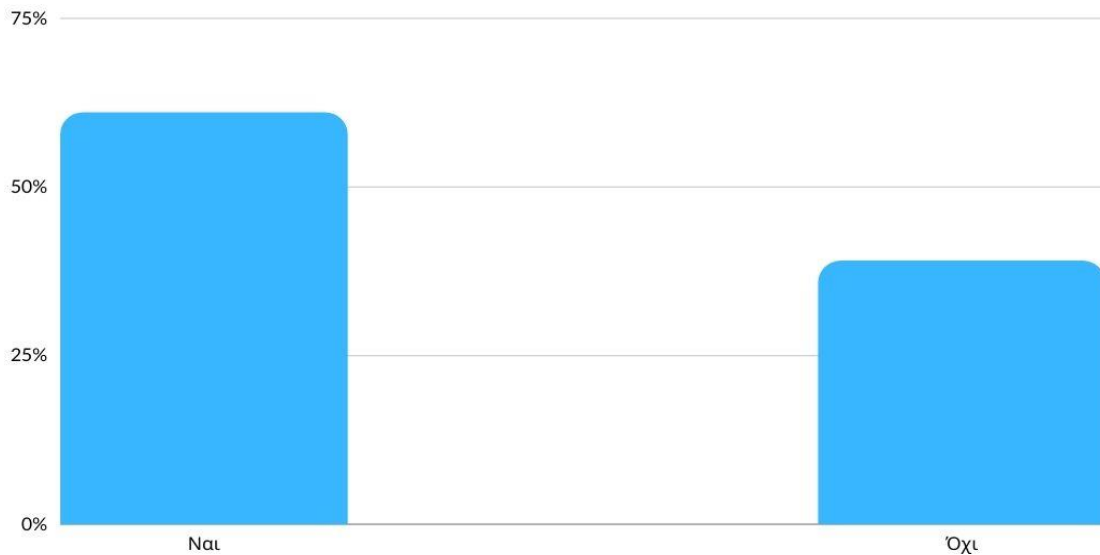
ΕΡΩΤΗΣΗ 8: ΠΟΣΟ ΧΡΟΝΟ ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΕ ΣΕ ΕΝΑΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΧΩΡΟ?

Απαντήσεις: 1-10 λεπτά: 4
10-30 λεπτά: 9
30 λεπτά έως 1 ώρα: 23
1-2 ώρες: 51
Περισσότερο από 2 ώρες: 13

Μέσα από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων της ερώτησης 8 γίνεται αντιληπτό ότι οι 64 από τους 100 ανθρώπους αφιερώνουν τουλάχιστον 1 ώρα κατά την επίσκεψή τους σε έναν αρχαιολογικό χώρο. Η κρίση και η άποψη των ερωτηθέντων αυτών είναι καίρια για θέματα που αφορούν την διαχείριση των αρχαιολογικών χώρων εν αντιθέσει με τους 26 ερωτηθέντες που αφιερώνουν έως 1 ώρα σε έναν αρχαιολογικό χώρο και πιθανότατα αν αναλογιστούμε και τις απαντήσεις της ερώτησης 6, θα είναι τα άτομα που πάνε είτε για περίπατο ή από καθαρή περιέργεια.

ΕΡΩΤΗΣΗ 9: Η ΤΙΜΗ ΤΩΝ ΕΙΣΙΤΗΡΙΩΝ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΙΤΗ ΓΙΑ ΤΑ ΣΗΜΕΡΙΝΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ?

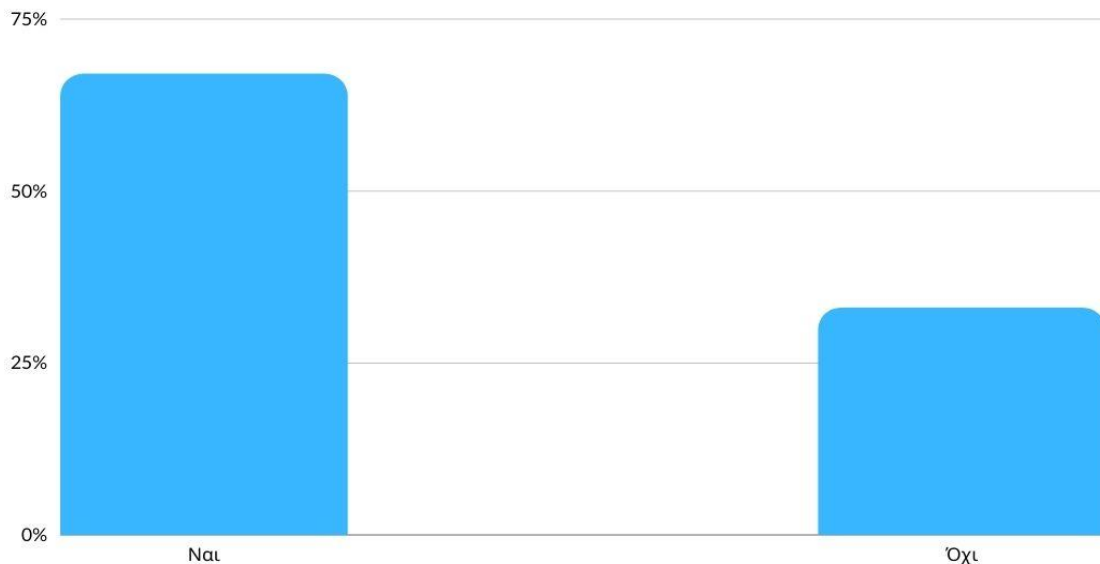

Απαντήσεις: Ναι: 61

Όχι: 39

Η ερώτηση 9 είναι μορφής απλής εναλλακτικής και αφορά την τιμή των εισιτηρίων στους αρχαιολογικούς χώρους. Η είσοδος στους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους της Αργολίδας κυμαίνεται από τα 8 έως τα 12 ευρώ. Ενώ στους λοιπούς αρχαιολογικούς χώρους το εισιτήριο είναι 2-3 ευρώ ή μηδενικό. 61 από τους 100 ερωτηθέντες θεωρούν ότι οι τιμές αυτές είναι φυσιολογικές για την σημερινή εποχή, ενώ 39 θεωρούν ότι οι τιμές είναι υψηλές. Μέσα από τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης ερώτησης παρατηρούμε ότι οι ιθύνοντες της πολιτιστικής κληρονομιάς του νομού έχουν θεσπίσει προσιτές τιμές για τους επισκέπτες των αρχαιολογικών χώρων του νομού, εκτιμώντας ορθά την σημερινή οικονομική κατάσταση που επικρατεί. Ως αποτέλεσμα μπορούμε να πούμε ότι οι υπεύθυνοι έχουν πράξει σωστά, αξιοποιώντας επιτυχώς τους αρχαιολογικούς χώρους και προσελκύοντας με αυτό τον τρόπο χιλιάδες επισκέπτες κάθε χρόνο.

ΕΡΩΤΗΣΗ 10: ΚΑΤΑ ΤΗ ΓΝΩΜΗ ΣΑΣ Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΤΗΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΟΠΩΣ ΕΙΧΕ ΣΥΜΒΕΙ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ?

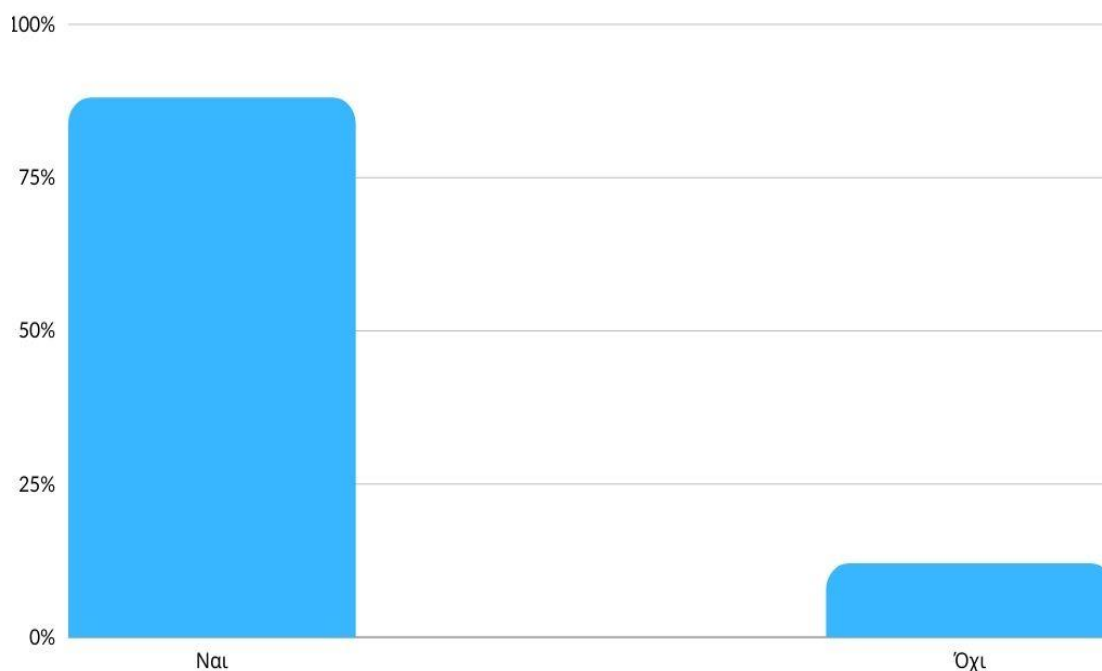
Απαντήσεις: : Ναι: 67

Όχι: 33

Στην ερώτηση 10 που είναι μορφής απλής εναλλακτικής 67 από τους συμμετέχοντες στην έρευνα τάσσονται υπέρ της ελεύθερης εισόδου στους αρχαιολογικούς χώρους όπως είχε συμβεί στο παρελθόν (από την τότε Υπουργό Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη) με την θέσπιση της ελεύθερης εισόδου των Ελλήνων πολιτών στα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους με σκοπό την ευρύτερη παιδεία τους. Λιγότεροι αλλά αρκετοί είναι οι 33 ερωτηθέντες οι οποίοι θεωρούν ότι το αντίτιμο στους αρχαιολογικούς χώρους είναι σωστά θεσπισμένο διότι συμβάλλει στην διατήρηση και την προστασία των μνημείων και των αρχαιολογικών χώρων. Τα αποτελέσματα της ερώτησης 10 είναι ελαφρώς αντιφατικά με της ερώτησης 9 διότι το 67% του δείγματος θα ήθελε η είσοδος να είναι ελεύθερη για τους κατοίκους του νομού ενώ στην ερώτηση 9 το 61% του δείγματος θεωρεί τα 8-12 ευρώ μια καλή τιμή για τους επισκέπτες των αρχαιολογικών χώρων. Πάραυτα σίγουρα

η ελεύθερη είσοδος θα αύξανε την επισκεψιμότητα των αρχαιολογικών χώρων του νομού όμως πρέπει να αναλογιστούμε ότι και το αντίτιμο της εισόδου συμβάλλει ουσιωδώς στην διαχείριση, την διατήρηση και την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Αργολίδας.

ΕΡΩΤΗΣΗ 11: ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ, ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ) ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΣΥΧΝΟΤΕΡΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ?

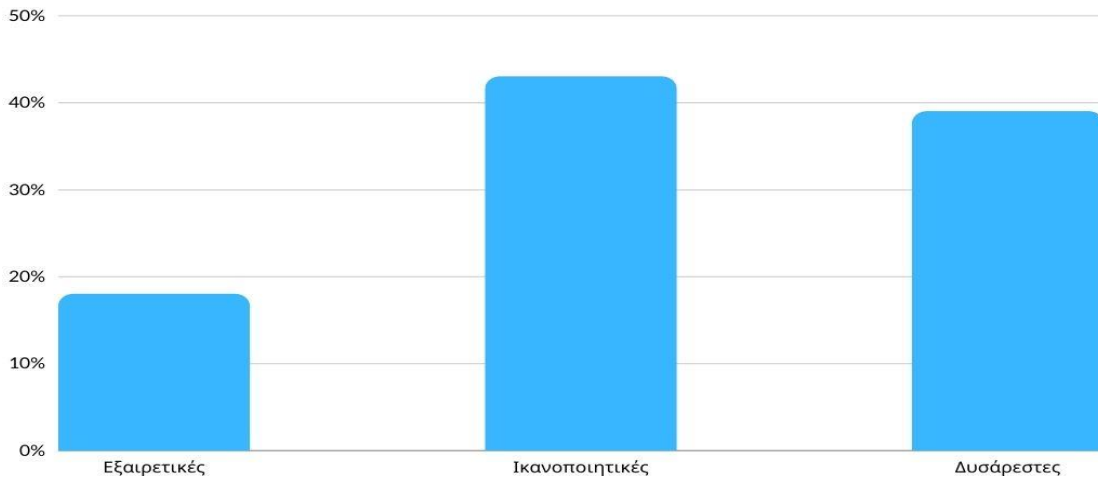

Απαντήσεις: : Ναι: 88

Όχι: 12

Όσον αφορά την ερώτηση 11, οι 88 από τους 100 ερωτηθέντες θεωρούν ότι οι επισκέψεις των μαθητών στην πολιτιστική κληρονομιά του τόπου τους είναι λιγιστές. Μόνο 12 είναι οι ερωτηθέντες που πιστεύουν ότι οι επισκέψεις των μαθητών στους αρχαιολογικούς χώρους είναι αρκετές. Εκ των αποτελεσμάτων είναι προφανές ότι οι υπεύθυνοι έχουν εκτιμήσει λανθασμένα την σημασία των αρχαιολογικών χώρων για τα νέα παιδιά. Οι σχολικές εκδρομές θα έπρεπε να είναι περισσότερες στους αρχαιολογικούς χώρους, επειδή με αυτό τον τρόπο θα επέλθει η ουσιαστική αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων αφού οι μαθητές θα κάνουν κτήμα τους τον πολιτισμό και την ιστορία του τόπου τους.

ΕΡΩΤΗΣΗ 12: ΠΩΣ ΘΑ ΑΞΙΟΛΟΓΟΥΣΑΤΕ ΤΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ(ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ, ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ, ΞΕΝΑΓΗΣΗ)?

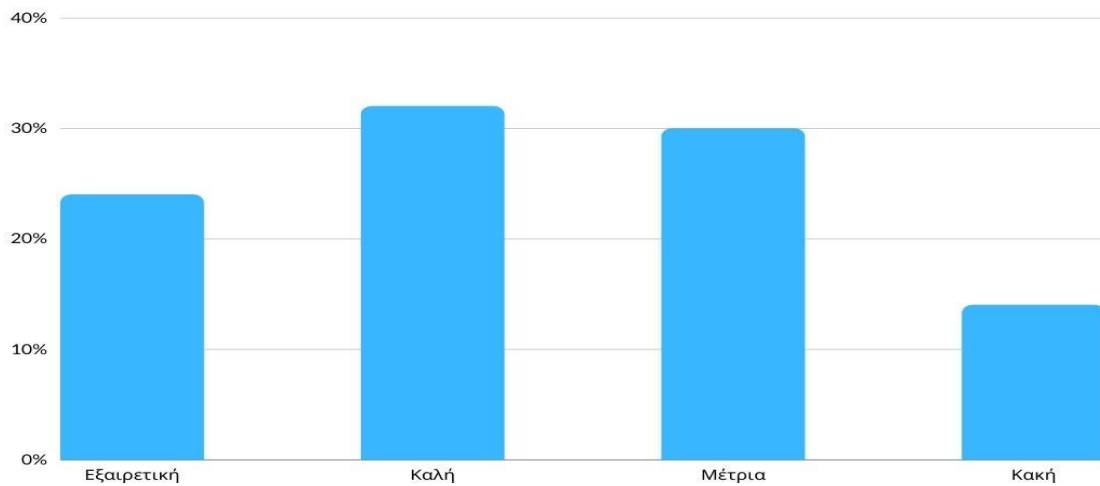
Απαντήσεις: Εξαιρετικές: 18

Ικανοποιητικές: 47

Δυσάρεστες: 35

Στην ερώτηση 12 που αφορά τις υπηρεσίες των αρχαιολογικών χώρων, οι απαντήσεις των ερωτηθέντων ποικίλουν. Σχεδόν οι μισοί ερωτηθέντες (47 άτομα) θεωρούν ότι οι υπηρεσίες βρίσκονται σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο ενώ λίγοι είναι εκείνοι (18 άτομα) που πιστεύουν ότι η καθαριότητα, το προσωπικό και οι ξεναγοί των αρχαιολογικών χώρων είναι εξαιρετικοί. Αντίθετα αρκετοί είναι εκείνοι (35 άτομα) όπου κρίνουν ως δυσάρεστες τις υπηρεσίες των αρχαιολογικών χώρων. Η παραπάνω ερώτηση είναι πολύ σημαντική για την σωστή αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων, διότι επρόκειτο για 3 παράγοντες (καθαριότητα, προσωπικό, ξενάγηση) που εάν λειτουργούν αποδοτικά και σωστά τότε ένας αρχαιολογικός χώρος παρέχει υψηλού επιπέδου υπηρεσίες και αξιοποιείται επαρκώς. Βέβαια οφείλουν οι υπεύθυνοι να λάβουν υπόψη τους, τους 35 ερωτηθέντες που θεωρούν ότι οι εν λόγω υπηρεσίες δεν αντιπροσωπεύουν την σπουδαιότητα των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας.

ΕΡΩΤΗΣΗ 13: ΠΩΣ ΘΑ ΑΞΙΟΛΟΓΟΥΣΑΤΕ ΤΗΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ?

Απαντήσεις: Εξαιρετική: 24

Καλή: 32

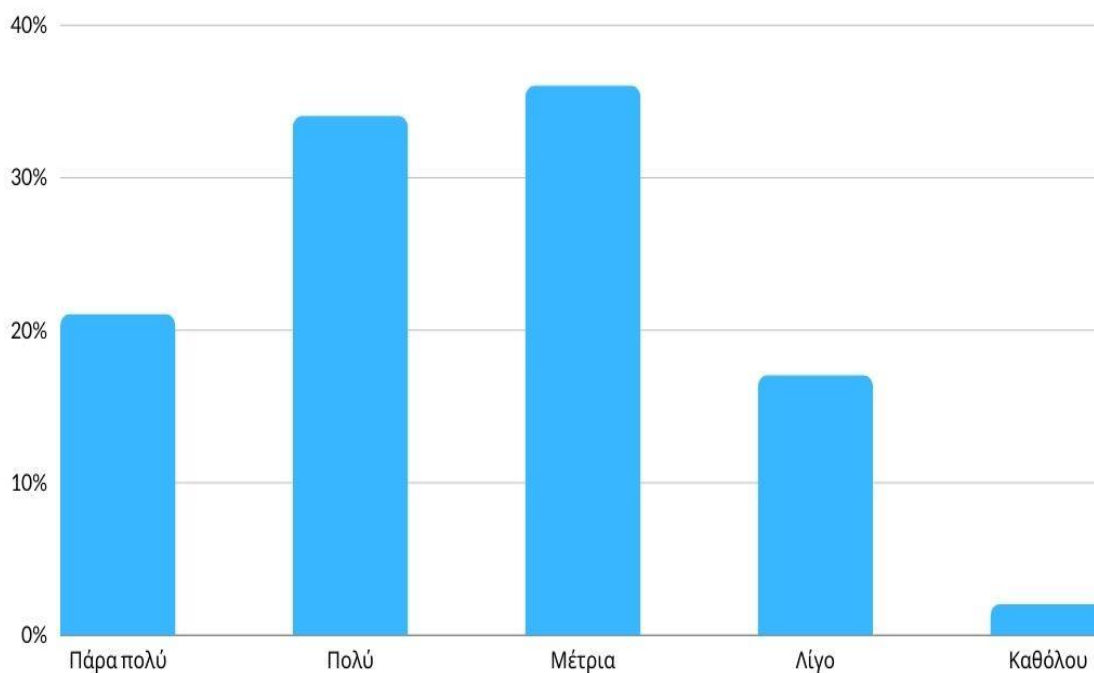
Μέτρια: 30

Κακή: 14

Η ερώτηση 13 είναι πολλαπλής επιλογής και σκοπός της είναι να αναλύσει περαιτέρω την μια πτυχή της ερώτησης 12 που είναι το προσωπικό. Εδώ η οριακή πλειοψηφία των ερωτηθέντων (56 από τους 100) κρίνει την συμπεριφορά του προσωπικού των αρχαιολογικών χώρων ως εξαιρετική και καλή. Βέβαια πολλοί από τους ερωτηθέντες και συγκεκριμένα 44 άνθρωποι θεωρούν την συμπεριφορά τους ως μέτρια αλλά και κακή κρίνοντάς τους ως αγενείς και μη εξυπηρετικούς. Το προσωπικό ενός αρχαιολογικού χώρου είναι ένας σημαντικός συντελεστής που ασχολείται άμεσα με την διαχείριση του. Ένα μη βοηθητικό και χρήσιμο προσωπικό δεν εκμεταλλεύεται και δεν αξιοποιεί σωστά στις δυνατότητες ενός αρχαιολογικού χώρου απέναντι στους επισκέπτες του. Για τον λόγο αυτό οι ιθύνοντες οφείλουν να επαναξιολογήσουν το προσωπικό των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας και αν χρειαστεί να προβούν σε αντικαταστάσεις ή προσθήκες εργαζομένων.

ΕΡΩΤΗΣΗ 14: Η ΧΡΗΣΗ ΠΙΝΑΚΙΔΩΝ ΣΤΟΥΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΒΟΗΘΑΕΙ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΕΚΑΣΤΟΤΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ
ΕΥΡΗΜΑΤΟΣ-ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ?

Απαντήσεις: Πάρα πολύ: 21

Πολύ: 34

Μέτρια: 36

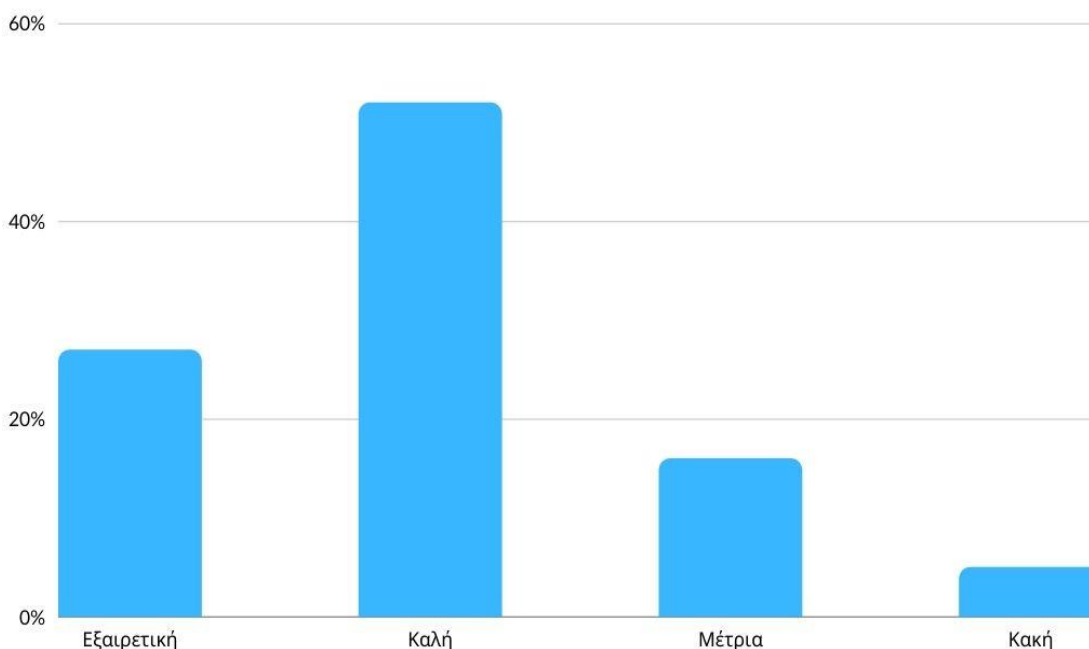
Λίγο: 17

Καθόλου: 2

Η ερώτηση 14 αφορά την χρήση πινακίδων στους αρχαιολογικούς χώρους είναι ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που έχουν να κάνουν με αυτούς. Οριακά και σε αυτή την ερώτηση η πλειοψηφία θεωρεί ότι οι πινακίδες είναι ευκρινείς και δίνουν τις κατάλληλες πληροφορίες για τα αρχαιολογικά ευρήματα-αρχαιολογικούς χώρους όπου περιγράφουν. Συγκεκριμένα 21 απάντησαν ότι έχουν πολύ μεγάλο βοηθητικό χαρακτήρα ενώ 34 ότι έχουν πολύ βοηθητικό χαρακτήρα. Παρόλα αυτά 36 ερωτηθέντες πιστεύουν ότι οι πινακίδες έχουν μέτριο βοηθητικό χαρακτήρα ενώ 17 είναι

εκείνοι όπου θεωρούν ότι βοηθούν λιγοστά. Τέλος μόνο δύο άτομα θεωρούν ότι οι πινακίδες στους αρχαιολογικούς χώρους του νομού δεν προσφέρουν καμία βοήθεια. Μέσω των αποτελεσμάτων της ερώτησης αυτής πρέπει να θορυβηθούν οι υπεύθυνοι των αρχαιολογικών χώρων διότι 55 από τους 100 ερωτηθέντες δεν είναι ικανοποιημένοι από τις περιγραφικές πινακίδες που βρίσκονται στους αρχαιολογικούς χώρους της Αργολίδας.

ΕΡΩΤΗΣΗ 15: ΠΩΣ ΘΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΑΤΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ?

Απαντήσεις: Εξαιρετική: 27

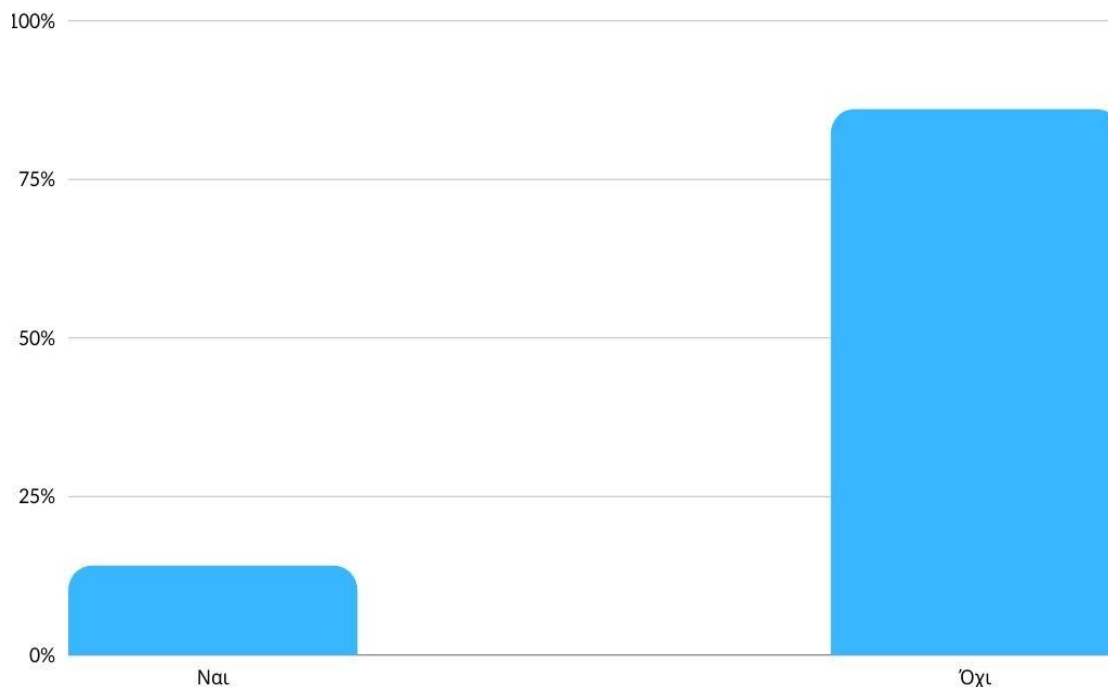
Καλή: 52

Μέτρια: 16

Κακή: 5

Η προσβασιμότητα στους αρχαιολογικούς χώρους του νομού κρίνεται ως εξαιρετική και καλή από τους 79 συμμετέχοντες της έρευνας. Λιγστοί και συγκεκριμένα 21 είναι οι ερωτηθέντες όπου χαρακτηρίζουν την προσβασιμότητα ως μέτρια και κακή. Η ερώτηση 15 δεν προσφέρεται για ιδιαίτερη κριτική αφού 79 από τα 100 άτομα του δείγματός μας κρίνουν την πρόσβαση στους αρχαιολογικούς χώρους ικανοποιητική.

ΕΡΩΤΗΣΗ 16: ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΟΤΙ ΟΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΜΕΑ?

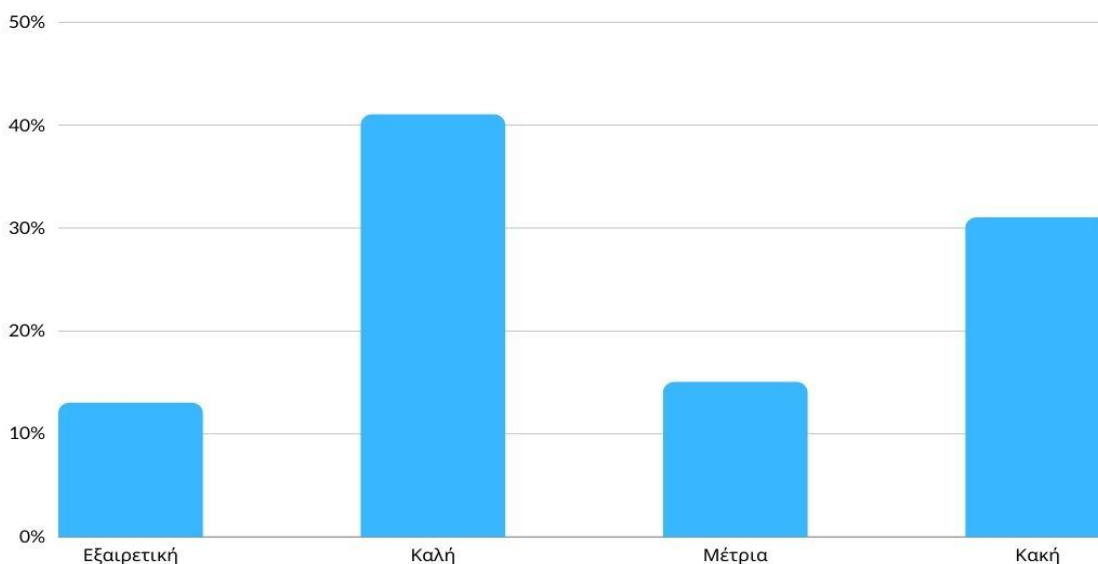

Απαντήσεις: Ναι: 14

Όχι: 86

Στην ερώτηση 16, από τους 100 συμμετέχοντες της έρευνας οι 86 κρίνουν ως ακατάλληλες τις υποδομές των αρχαιολογικών χώρων του νομού για τα ΑΜΕΑ. Θεωρούν ότι πρέπει να γίνουν σημαντικές ενέργειες για την αναβάθμιση των υποδομών και των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τα ΑΜΕΑ. Μέσα από μια ερώτηση μορφής απλής εναλλακτικής όπως αυτή μπορούν γρήγορα να παρατηρηθούν σημαντικότερα προβλήματα που αφορούν την διαχείριση και την αξιοποίηση και την βελτίωση των αρχαιολογικών χώρων του νομού. Ο πολιτισμός και η ιστορία ενός τόπου είναι για όλους δίχως εξαιρέσεις, για τον λόγο αυτό οι ιθύνοντες έχουν χρέος να αναβαθμίσουν τις υπηρεσίες και τις υποδομές τους για τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

ΕΡΩΤΗΣΗ 17: ΠΩΣ ΘΑ ΑΞΙΟΛΟΓΟΥΣΑΤΕ ΤΗΝ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ?

Απαντήσεις: Εξαιρετική: 13

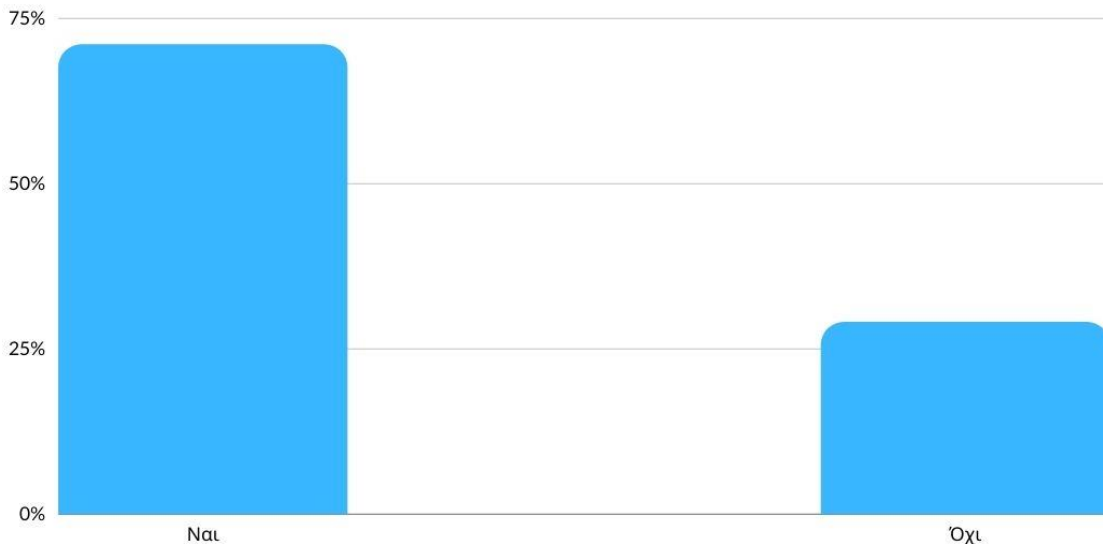
Καλή: 41

Μέτρια: 15

Κακή: 31

Στην ερώτηση 17 που είναι πολλαπλής επιλογής, οι απαντήσεις των ερωτηθέντων ποικίλουν. 13 ερωτηθέντες θεωρούν ότι η προστασία και η συντήρηση των αρχαιολογικών χώρων είναι εξαιρετική ενώ 41 πιστεύουν ότι είναι καλή. Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι σχεδόν το ήμισυ των συμμετεχόντων της έρευνας κρίνουν την συντήρηση και την προστασία των αρχαιολογικών χώρων ως μέτρια και κακή (15 και 31 ερωτηθέντες αντίστοιχα). Η συντήρηση και προστασία των αρχαιολογικών χώρων είναι δύο έννοιες άμεσα συνυφασμένες με την διαχείριση και την αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων που μας αφορούν στην έρευνά μας. Επομένως τα χρήσιμα αποτελέσματα της ερώτησης πρέπει να βάλουν το ταχύτερο σε σκέψεις τους αρμόδιους ούτως ώστε να προβούν άμεσα σε αλλαγές.

ΕΡΩΤΗΣΗ 18: Ο ΑΛΟΓΙΣΤΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ, ΕΝΔΕΧΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗ ΓΝΩΜΗ ΣΑΣ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕΙ ΖΗΜΙΕΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ?

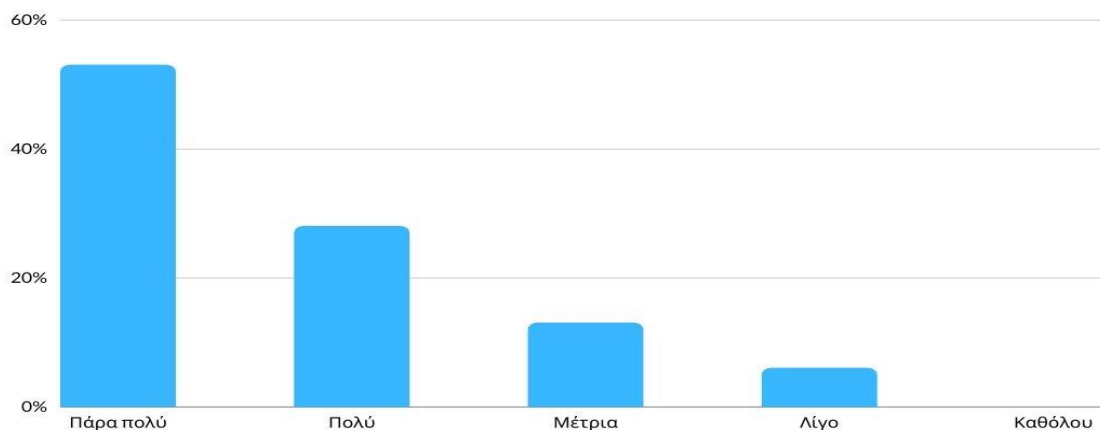

Απαντήσεις: Ναι: 71

Όχι: 29

Στην ερώτηση 18 οι 71 από τους 100 ερωτηθέντες θεωρούν ότι ο αλόγιστος τουρισμός σε συνδυασμό με την έλλειψη προσωπικού στους αρχαιολογικούς χώρους εγκυμονεί σημαντικούς κινδύνους (φθορές και καταστροφές) στην πολιτιστική κληρονομιά του νομού. Από την άλλη μεριά 29 ερωτηθέντες θεωρούν ότι ο αλόγιστος τουρισμός δεν θα επιφέρει ζημιές στους αρχαιολογικούς χώρους της Αργολίδας. Μέσα από αυτή την ερώτηση της έρευνάς μας φανερώνεται ότι το ελλιπές προσωπικό δεν μπορεί να διαχειριστεί τους εκατοντάδες καθημερινούς επισκέπτες των αρχαιολογικών χώρων του νομού. Είναι εμφανές και κρίσιμο ότι το προσωπικό πρέπει να αυξηθεί και να εκπαιδευτεί σωστά έτσι ώστε να μπορεί να διαχειριστεί και να αντιμετωπίσει κατάλληλα τους επισκέπτες.

ΕΡΩΤΗΣΗ 19: ΜΕ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΧΡΗΣΗ ΤΠΕ, ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΘΑ ΒΕΛΤΙΩΝΟΤΑΝ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ?

Απαντήσεις: Πάρα πολύ: 53

Πολύ: 28

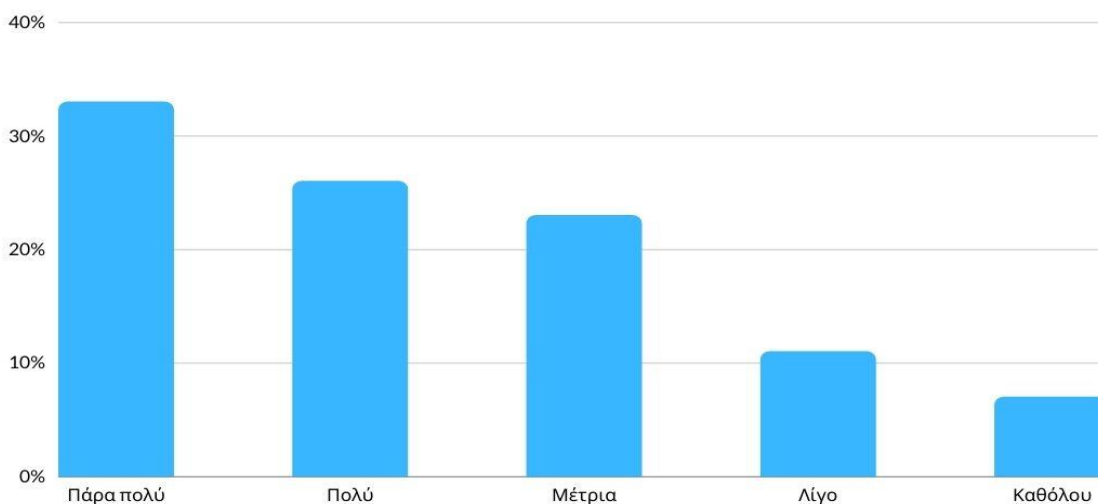
Μέτρια: 13

Λίγο: 6

Καθόλου: 0

Η δημιουργία σύγχρονων ιστοσελίδων και η χρήση ΤΠΕ βρίσκει σύμφωνους τους 81 από τους 100 ανθρώπους που συμμετείχαν στην ποσοτική έρευνα, διότι θεωρούν ότι η διαχείριση των αρχαιολογικών χώρων θα είναι ευκολότερη. Αντιθέτως 19 είναι οι ερωτηθέντες που δεν στηρίζουν με ιδιαίτερη θερμότητα την δημιουργία σύγχρονων ιστοσελίδων και την χρήση ΤΠΕ στους αρχαιολογικούς χώρους. Αξιοσημείωτο είναι ότι κανένας από τους συμμετέχοντες στην έρευνα δεν θεωρεί την χρήση ΤΠΕ και σύγχρονων ιστοσελίδων αποδοτική και βελτιωτική. Τα αποτελέσματα της ερώτησης 19 δείχνουν ότι η διαχείριση των αρχαιολογικών χώρων είναι κάπως απαρχαιωμένη και χρήζει ανανέωσης μέσω των τρόπων που ήδη έχουν αναφερθεί. Έτσι η διαχείριση θα γίνει ευκολότερη και η αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων θα πραγματοποιηθεί στο μέγιστο βαθμό.

ΕΡΩΤΗΣΗ 20: Η ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΙΑΣ ΠΟΛΗΣ Ή Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΘΑ ΣΥΝΕΒΑΛΛΕ ΣΤΗΝ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Απαντήσεις: Πάρα πολύ: 33

Πολύ: 26

Μέτρια: 23

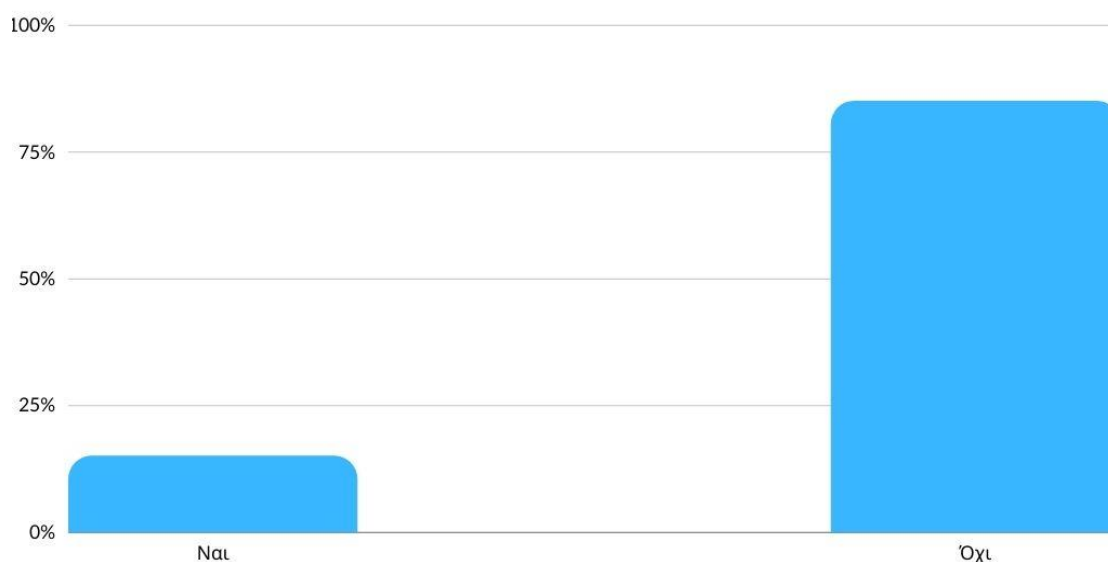
Λίγο: 11

Καθόλου: 7

Οι 49 από τους 100 ερωτηθέντες τάσσονται υπέρ της ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων ή την δημιουργία ενός αρχαιολογικού πάρκου στο νομό. Οι υπόλοιποι 51 ερωτηθέντες διατηρούν τις επιφυλάξεις τους και δεν γνωρίζουν κατά πόσο αυτές οι ενέργειες θα συνέβαλλαν στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς του νομού. Το ζήτημα της ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων ή της δημιουργία ενός αρχαιολογικού πάρκου έχει συζητηθεί εδώ και αρκετά χρόνια για την Αργολίδα, όμως δύο μελέτες του παρελθόντος έχουν συναντήσει εμπόδια και δεν έχουν ευοδωθεί. Όμως μια τυχόν περάτωση ενός τέτοιου έργου θα δώσει πνοή σε αρχαιολογικούς χώρους χαμηλότερης εμβέλειας και οι επισκέπτες θα γνωρίσουν τον πολιτισμό του νομού από όλες τις απόψεις.

ΕΡΩΤΗΣΗ 21: ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΟΤΙ ΤΟ ΥΠΠΟΑ ΠΡΟΩΘΕΙ ΕΠΑΡΚΩΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ ΜΕΣΩ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ?

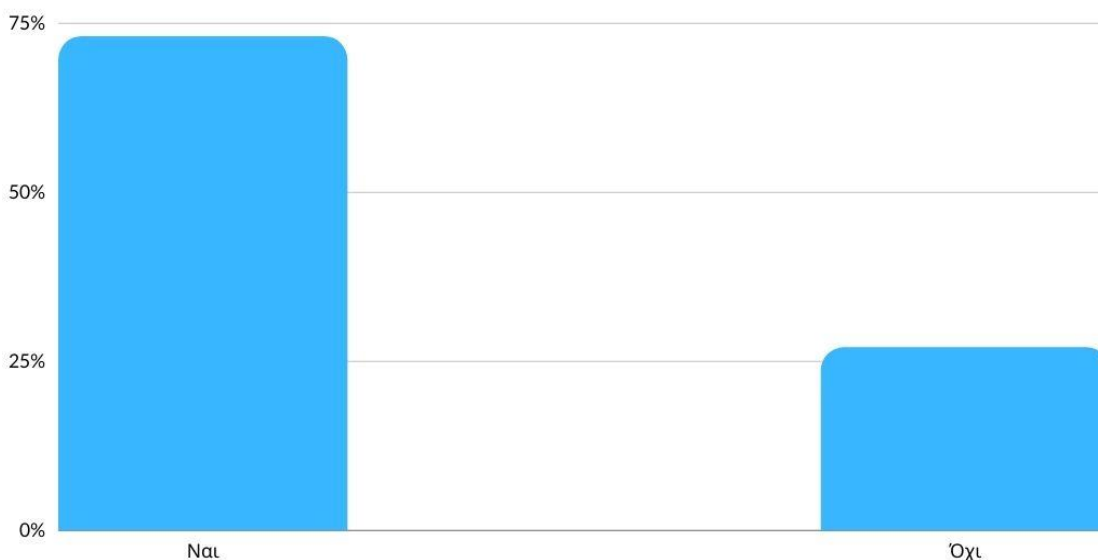

Απαντήσεις: Ναι: 15

Όχι: 85

Στην ερώτηση 21 η μεγάλη πλειονότητα των ερωτηθέντων, και πιο αναλυτικά 85 από αυτούς θεωρούν ότι το ΥΠΠΟΑ δεν διαφημίζει αρκετά την πολιτιστική κληρονομιά του νομού προς το εξωτερικό. Ενώ μόνο 15 συμμετέχοντες της έρευνας βρίσκουν επαρκή την προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς του νομού στο εξωτερικό μέσω διαφημίσεων. Το γεγονός αυτό έχει σαφώς αρνητικό αντίκτυπο στον πολιτιστικό τουρισμό της Αργολίδας για αυτό και πρέπει το ΥΠΠΟΑ να προβάλλει μέσω διαφημίσεων και όχι μόνο την πολιτιστική κληρονομιά όλης της χώρας στο εξωτερικό με απώτερο σκοπό την προσέλκυση χιλιάδων επισκεπτών από όλο τον κόσμο. Μέσα από αυτή την ερώτηση παρατηρούνται σημαντικά λάθη στην διαχείριση των αρχαιολογικών χώρων τα οποία σύντομα πρέπει να διορθωθούν για την βέλτιστη αξιοποίηση της πολιτιστικού μας πλούτου.

ΕΡΩΤΗΣΗ 22: ΠΡΕΠΕΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΥΠΠΟΑ ΝΑ
ΠΕΡΙΕΛΘΕΙ ΕΝ ΜΕΡΕΙ ΣΤΟΥΣ ΟΤΑ Α΄ ΚΑΙ Β΄ ΒΑΘΜΟΥ?

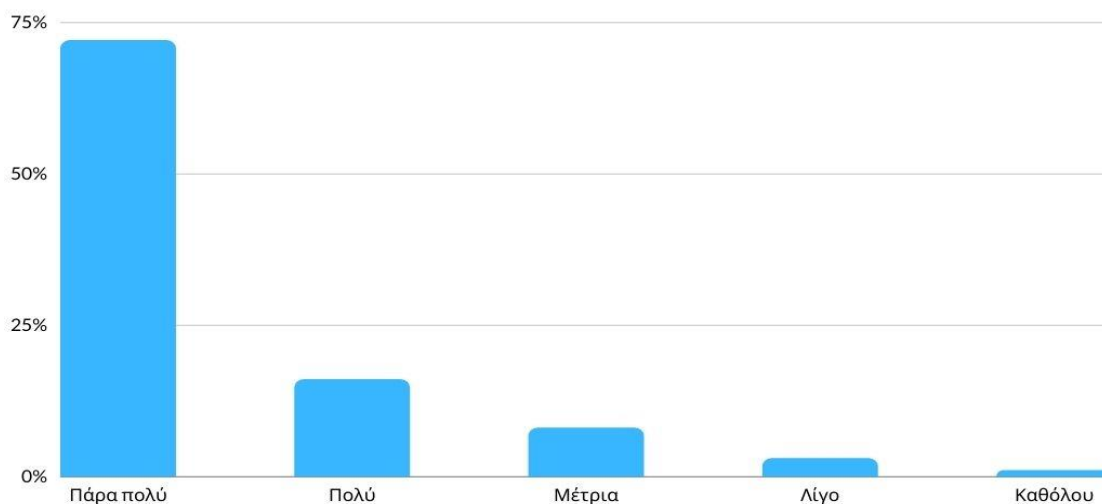

Απαντήσεις: Ναι: 73

Όχι: 27

Και στην ερώτηση 22 η μεγάλη πλειοψηφία των συμμετεχόντων δεν τάσσεται υπέρ του ΥΠΠΟΑ. Συγκεκριμένα 73 από τους 100 ανθρώπους πιστεύουν ότι το ΥΠΠΟΑ έχει ένα τεράστιο αριθμό αρχαιολογικών χώρων και όχι μόνο υπό την διαχείρισή του, συνεπώς θα έπρεπε να μεταβιβάσει στους ΟΤΑ Α΄ και Β΄ βαθμού αρκετές ευθύνες και αρμοδιότητες. Από την άλλη μεριά 27 ερωτηθέντες ισχυρίζονται ότι το ΥΠΠΟΑ πρέπει να διατηρήσει την διαχείριση των αρχαιολογικών χώρων υπό την κυριότητα του. Είναι αντιληπτό και εδώ ότι η καλύτερη διαχείριση και αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων θα επιτευχθεί μονάχα εάν διαμοιραστούν οι αρμοδιότητες και οι ευθύνες στους αρμόδιους φορείς. Ειδάλλως η υπερφόρτωση ευθυνών στο ΥΠΠΟΑ θα δημιουργήσει περισσότερα προβλήματα και οι συνέπειες θα είναι ανυπολόγιστες.

ΕΡΩΤΗΣΗ 23: ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ ΣΥΜΒΑΛΛΕΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ?

Απαντήσεις: Πάρα πολύ: 72

Πολύ: 16

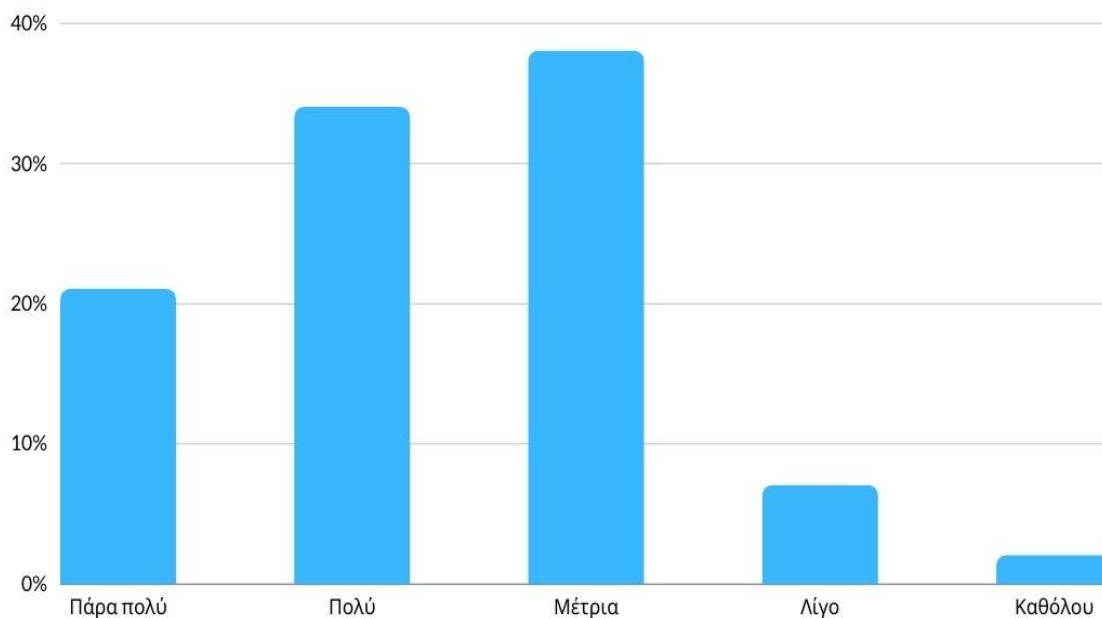
Μέτρια: 8

Λίγο: 3

Καθόλου: 1

Σχεδόν όλα τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα κρίνουν την πολιτιστική κληρονομιά της Αργολίδας ως έναν από τους κυριότερους λόγους ανάπτυξης του νομού. Συγκεκριμένα 88 από τους 100 συμμετέχοντες θεωρούν ότι η πολιτιστική κληρονομιά του νομού συμβάλλει είτε πάρα πολύ ή πολύ ως προς την ανάπτυξη του νομού ενώ μόνο 12 συμμετέχοντες θεωρούν ότι συμβάλλει μετρίως (8 άτομα), λίγο (3 άτομα) και καθόλου (1 άτομο). Η πραγματικότητα είναι ότι ο πολιτιστικός θησαυρός του νομού είναι ένας βαρυσήμαντος παράγοντας ανάπτυξης της Αργολίδας για αυτό και οφείλουν οι αρμόδιοι να σχεδιάσουν ορθά και με πρόγραμμα την πολιτιστική διαχείριση και αξιοποίηση των θησαυρών του τόπου.

ΕΡΩΤΗΣΗ 24: ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΟΤΙ Η ΑΡΓΟΛΙΔΑ ΕΧΕΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΙ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΤΗΣ ΧΩΡΟΥΣ ΜΕ ΣΚΟΠΟ ΝΑ ΚΑΛΥΨΕΙ ΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ?

Απαντήσεις: Πάρα πολύ: 21

Πολύ: 34

Μέτρια: 36

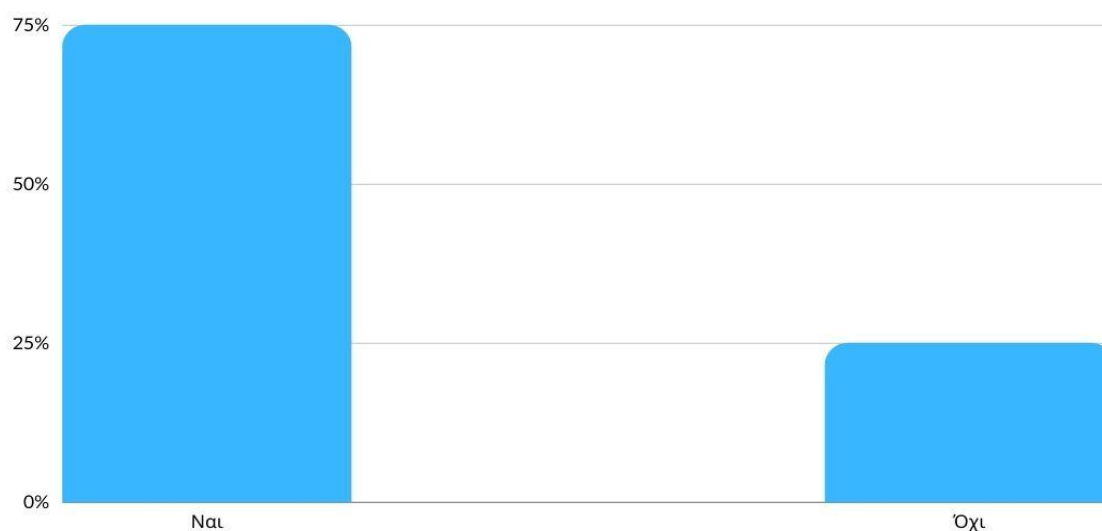
Λίγο: 7

Καθόλου: 2

Στην ερώτηση 24, οι 55 από τους 100 συμμετέχοντες απάντησαν ότι οι αρχαιολογικοί χώροι έχουν αξιοποιηθεί πάρα πολύ (21 άνθρωποι) ή πολύ (34 άνθρωποι) με σκοπό να καλύψουν τις ανάγκες των κατοίκων και των επισκεπτών. Μόνο 9 άτομα απάντησαν λίγο και καθόλου, ενώ σημαντική είναι η άποψη 36 ατόμων που πιστεύουν ότι οι αρχαιολογικοί χώροι έχουν αξιοποιηθεί σε μέτριο βαθμό για να καλύψουν τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και των επισκεπτών. Εδώ παρατηρούμε τα αποτελέσματα μιας

γενικευμένης ερώτησης η οποία περικλείει αρκετές από τις προηγούμενες ερωτήσεις της έρευνας. Το αξιοσημείωτο είναι ότι 45 ερωτηθέντες δεν είναι ικανοποιημένοι από τον βαθμό αξιοποίησης των αρχαιολογικών χώρων του νομού. Για να αλλάξει αυτή η άποψη των κατοίκων πρέπει οι υπεύθυνοι να λάβουν υπόψη τους τα αποτελέσματα των προηγούμενων ερωτήσεων και να προχωρήσουν στις απαραίτητες ενέργειες.

ΕΡΩΤΗΣΗ 25: ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΤΗΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΤΟΥΝ?

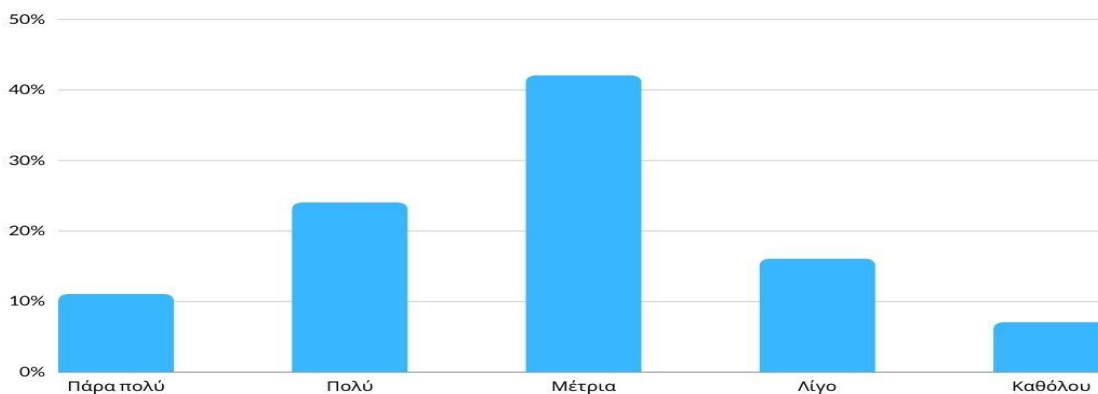

Απαντήσεις: Ναι: 75

Όχι: 25

Τα 3/4 των 100 ερωτηθέντων κρίνουν αναγκαία την αναβάθμιση των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας. Σίγουρα πρέπει να υπάρξει αναβάθμιση τόσο σε επίπεδο υποδομών αλλά και σε παρεχόμενων υπηρεσιών με στόχο την κάλυψη των αναγκών και των «θέλω» των επισκεπτών. Οι 75 ερωτηθέντες αυτής της ερώτησης είναι ξεκάθαροι ζητώντας επιτακτικά την αναβάθμιση των αρχαιολογικών χώρων του νομού ενώ 25 είναι οι συμμετέχοντες που κρίνουν ότι οι αρχαιολογικοί χώροι δεν χρειάζονται έργα αναβάθμισης στο άμεσο μέλλον. Η τοπική κοινωνία είναι ένας σοβαρός κριτής των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας που πρέπει οι αρμόδιοι να ενστερνιστούν και να εισακούσουν εάν επιθυμούν να διαχειριστούν και αξιοποιήσουν βέλτιστα την πολιτιστική κληρονομιά του νομού.

ΕΡΩΤΗΣΗ 26: ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΤΟΝ ΕΥΑΤΟ ΣΑΣ ΓΝΩΣΤΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ?

Απαντήσεις: Πάρα πολύ: 21

Πολύ: 34

Μέτρια: 36

Λίγο: 7

Καθόλου: 2

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν στην παραπάνω ερώτηση μόνο 9 άτομα θεωρούν λίγο ή καθόλου γνώστη τον εαυτό τους για τους αρχαιολογικούς χώρους του νομού. 36 άτομα απάντησαν ότι γνωρίζουν μερικά πράγματα για την ιστορία των αρχαιολογικών χώρων και τα ευρήματα που βρίσκονται σε αυτούς ενώ 34 άνθρωποι πιστεύουν για τον εαυτό τους ότι είναι πολύ καλοί γνώστες των αρχαιολογικών χώρων του νομού. Τέλος 21 ερωτηθέντες θεωρούν ότι γνωρίζουν άριστα τους αρχαιολογικούς χώρους της Αργολίδας και συνάμα την πολιτιστική τους κληρονομιά. Το δείγμα της έρευνας μας δείχνει να έχει αρκετές γνώσεις για την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου του, για αυτό και τα συμπεράσματα που εξήχθησαν είναι ασφαλή και αξιόπιστα και όχι αυθαίρετα και ανακριβή. Γεγονός που σημαίνει ότι το παρόν ερωτηματολόγιο εάν αξιοποιηθεί σωστά, θα είναι ένα σημαντικό εφόδιο βελτίωσης της τωρινής κατάστασης των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας.

ΕΡΩΤΗΣΗ 27: ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΣΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ; ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ;

Όσον αφορά το πρώτο σκέλος της ερώτησης που έχει να κάνει με την ανάπτυξη της περιοχής, η πλειοψηφία των κατοίκων απάντησε ότι ο νομός της Αργολίδας γνωρίζει μεγάλη ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια. Πιο συγκεκριμένα 21 από τους 44 ερωτηθέντες που συμμετείχαν στην έρευνα και κατοικούν στο **Δήμο Αργους-Μυκηνών** αναφέρθηκαν περισσότερο στην γεωργία που ευδοκimei συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στην γενικότερη ανάπτυξη του δήμου και στην βιομηχανία κάνοντας λόγο στον μεγάλο αριθμό εργοστασίων που υπάρχουν στην περιοχή. Στην συνέχεια 16 ερωτηθέντες μίλησαν για τον τουρισμό και δη για τον πολιτιστικό τουρισμό (ίσως επηρεασμένοι και από το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου) αλλά και για τα βελτιωτικά έργα που έχουν γίνει στο δήμο με αποτέλεσμα την αύξηση του εμπορίου και των καταστημάτων εστίασης. Στον αντίποδα 7 ερωτηθέντες παρουσιάστηκαν αρνητικοί ως προς την ανάπτυξη της περιοχής, θεωρώντας ότι ο δήμος δεν έχει εκμεταλλευτεί τις δυνατότητές του και ότι επικρατεί μια κατάσταση στασιμότητας. Θεωρούν ότι οι άνθρωποι αλλά και η τοπική ηγεσία έχουν στηριχθεί στην πεπατημένη οδό (πορτοκάλια, ελιές, πολιτιστική κληρονομιά) και δεν επιδιώκουν να δραστηριοποιηθούν και σε άλλους τομείς.

Εν συνεχεία 18 από τους 30 ερωτηθέντες του **Δήμου Ναυπλιέων** που συμμετείχαν στην ποσοτική έρευνα, στάθηκαν στην μεγάλη ανάπτυξη που γνωρίζει ο δήμος εξαιτίας του μαζικού τουρισμού που υφίσταται καθ'όλη την διάρκεια του χρόνου. Μικρότερο δείγμα των ερωτηθέντων και συγκεκριμένα 7 συμμετέχοντες αναφέρθηκαν στο εμπόριο και τα καταστήματα εστίασης που αναπτύσσονται συνεχώς ενώ 2 συμμετέχοντες ήταν αυτοί που αναφέρθηκαν στον πρωτογενή και τον δευτερογενή τομέα ανάπτυξης. Από την άλλη μεριά 3 ήταν επίσης οι ερωτηθέντες που εξέφρασαν την δυσαρέσκειά τους για την ανάπτυξη του δήμου Ναυπλιέων. Οι συγκεκριμένοι στάθηκαν στο γεγονός ότι πέρα από το Ναύπλιο και το Τολό, οι γύρω περιοχές είναι παραγκωνισμένες και δεν γνωρίζουν την αναμενόμενη ανάπτυξη.

Οι απόψεις των 26 συμμετεχόντων του **Δήμου Επιδαύρου** και του **Δήμου Ερμιονίδας** για την ανάπτυξη της περιοχής τους ήταν μοιρασμένες. Αναλυτικά 14 άνθρωποι που πιστεύουν ότι υπάρχει ανάπτυξη στους δήμους αυτούς επικεντρώθηκαν στον τουρισμό (κυρίως πολιτιστικό τουρισμό, θρησκευτικό τουρισμό και τουρισμό αναψυχής) και μετέπειτα στην ύπαρξη και την άνθιση του πρωτογενή τομέα κάνοντας λόγο για την γεωργία και την αλιεία. Από την άλλη μεριά τα 12 άτομα που απάντησαν αρνητικά ως προς την ανάπτυξη των προαναφερθέντων δήμων θεωρούν ότι οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης του 2010 αλλά και της τωρινής πανδημίας έχουν επιφέρει την μείωση του τουρισμού.

Συμπερασματικά 78 από τους 100 ερωτηθέντες του νομού της Αργολίδας θεωρούν ότι ο νομός γνωρίζει ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια, κυρίως μέσα από τον τομέα του τουρισμού, την γεωργία, το εμπόριο και την βιομηχανία. Η μειοψηφία των 22 ερωτηθέντων στάθηκε στην νοοτροπία στασιμότητας που επικρατεί στις τοπικές ηγεσίες και στο σκεπτικό πολλών ανθρώπων που δεν επιθυμούν την εξέλιξη και το «καινούργιο». Ακόμα αναφέρθηκαν και στον αντίκτυπο της πανδημίας και της οικονομικής κρίσης στον τομέα του τουρισμού τα τελευταία χρόνια. Παρατηρείται σε γενικά πλαίσια από την έρευνά μας ότι οι περισσότεροι κάτοικοι του νομού Αργολίδας (78 από τους 100 συμμετέχοντες) είναι ευχαριστημένοι και ικανοποιημένοι με τα επίπεδα ανάπτυξης του νομού, αν και υπάρχουν αρκετοί (22 από τους 100 συμμετέχοντες) που προσδοκούν περισσότερα θεωρώντας ότι υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης και ανάπτυξης της περιοχής. Παρά την γενικότερη αισιοδοξία που επικρατεί στις τάξεις των κατοίκων όσον αφορά την ανάπτυξη του νομού, πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από τους αρμόδιους όλο το προηγούμενο σκέλος της έρευνας που μαρτυράει την πεποίθηση των πολιτών ότι ο πολιτιστικός πλούτος του νομού, με την σωστή διαχείριση και αξιοποίηση μπορεί να απογειώσει την πολιτιστική ανάπτυξη της Αργολίδας.

Αναφορικά με το δεύτερο σκέλος της ερώτησης, δυστυχώς 58 από τους 100 ερωτηθέντες δεν γνώριζαν τι είναι η βιώσιμη ανάπτυξη. Ως επί το πλείστον οι μεγαλύτερες ηλικίες αλλά ακόμα και άτομα νεαρής ηλικίας είχαν άγνοια για την αιφόρο ανάπτυξη. Οι συγκεκριμένοι συμμετέχοντες άφησαν κενή την απάντηση αυτής της ερώτησης ή απάντησαν «Δεν γνωρίζω». Στην συνέχεια 27 συμμετέχοντες επιχείρησαν να δώσουν μια ερμηνεία για τη βιώσιμη ανάπτυξη παραλείποντας όμως βασικούς της άξονες και επιδιώξεις. Αναλυτικότερα είτε αναφέρθηκαν μόνο

για συγκεκριμένες ενέργειες που γίνονται για την προστασία του περιβάλλοντος, ή για την προστασία του κλίματος. Οι σφαιρικές απαντήσεις ήταν λίγες αφού 10 ερωτηθέντες μίλησαν για την ανάπτυξη που λαμβάνει υπόψη και σχεδιάζει την αποφυγή ενδεχόμενων αρνητικών συνεπειών που δύναται να προκαλέσει. Ενώ τέλος μόνο 5 ήταν οι συμμετέχοντες που μίλησαν για την αναπτυξιακή πολιτική μιας χώρας που επιδιώκει την βραχυπρόθεσμη και συνάμα την μακροπρόθεσμη άνετη διαβίωση των κατοίκων της. Συνεπώς παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι άνθρωποι δεν γνωρίζουν ότι η πολιτιστική ανάπτυξη έρχεται σε άμεση συνάφεια με την βιώσιμη ανάπτυξη. Είναι σημαντικό να κατανοήσουν οι κάτοικοι αλλά και πρωτίστως οι υπεύθυνοι που διαχειρίζονται τον πολιτιστικό τομέα, ότι οι αρχαιολογικοί χώροι δεν διαβρώνονται μόνο εξαιτίας της γήρανσης των υλικών τους. Αλλά και από την εθνική και παγκόσμια ρύπανση, τον αλόγιστο τουρισμό, την κλιματική αλλαγή, το εμπόριο και τις περιβαλλοντικές συνθήκες. Για τους παραπάνω λόγους οι υπεύθυνοι έχουν καθήκον να υλοποιήσουν νέες προσεγγίσεις και ενέργειες για την διαχείριση, την διατήρηση, την προστασία και την αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων.

5.6 Συμπεράσματα

Ολοκληρώνοντας πρέπει να τονιστεί η τεράστια σημασία του 5^{ου} κεφαλαίου της παρούσας εργασίας, όπου αποτυπώνονται μέσω της ποσοτικής έρευνας οι απόψεις, οι πεποιθήσεις και τα «θέλω» των κατοίκων του νομού για τους αρχαιολογικούς χώρους της Αργολίδας. Οι απαντήσεις των πολιτών στα ερωτηματολόγια αντικατοπτρίζουν την σημερινή κατάσταση των αρχαιολογικών χώρων, και αυτό το δείγμα θα έπρεπε να θορυβήσει τους υπεύθυνους ώστε να λάβουν σύντομα δράση και να πράξουν αναλόγως. Πιο συγκεκριμένα στην δειγματοληπτική έρευνα θίγονται σοβαρά θέματα όπως:

1. Η καταλληλότητα-προσιτότητα της τιμής των εισιτηρίων.
2. Ελεύθερη είσοδο στους αρχαιολογικούς χώρους.
3. Επισκεψιμότητα μαθητών στους αρχαιολογικούς χώρους.
4. Οι υπηρεσίες και το προσωπικό των αρχαιολογικών χώρων.
5. Εύκολη πρόσβαση σε ΑΜΕΑ.
6. Προστασία και συντήρηση αρχαιολογικών χώρων (αλόγιστος τουρισμός).

7. Εκσυγχρονισμός αρχαιολογικών χώρων με τη χρήση Τ.Π.Ε και σύγχρονων ιστοσελίδων.
8. Ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων ή δημιουργία αρχαιολογικού πάρκου.
9. Προώθηση αρχαιολογικών χώρων από το ΥΠΠΟΑ.
10. Παραχώρηση ευθυνών από ΥΠΠΟΑ σε ΟΤΑ Α΄ και Β΄ βαθμού.

Στα παραπάνω ζητήματα, ένα μέρος των συμμετεχόντων της ποσοτικής έρευνας εξέφρασε την δυσαρέσκειά και την αντίθεση του. Κάτι τέτοιο θα πρέπει να βάλει σε σκέψεις και να δημιουργήσει προβληματισμούς στους υπεύθυνους της πολιτιστικής κληρονομιάς του νομού αλλά και συνολικά της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ελλάδας. Το παρών ερωτηματολόγιο είναι μια πρώτης τάξεως ευκαιρία έτσι ώστε να τεθούν επί τάπητος και να επαναξιολογηθούν τα παραπάνω θέματα που ταλαιπωρούν τους αρχαιολογικούς χώρους αλλά και τους επισκέπτες αυτών. Είναι πολύ σημαντικό η κρατική και τοπική ηγεσία να ενεργοποιηθούν άμεσα και να δραστηριοποιηθούν καθοριστικά και ορθολογικά με κοινό σκοπό την άμεση περάτωση ενεργειών που θα επιφέρουν την βέλτιστη προστασία, την διατήρηση, την προώθηση, τον εκσυγχρονισμό και την αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας.

5.7 Γενικά Συμπεράσματα

Οι αρχαιολογικοί χώροι της Αργολίδας αλλά και κάθε περιοχής έχουν την μοναδική δυνατότητα να συνδέουν το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον των ανθρώπων που απαρτίζουν το μέρος όπου βρίσκεται η πολιτιστική τους κληρονομιά. Όλος αυτός ο πολιτιστικός πλούτος αντικατοπτρίζει την ιστορία, τον πολιτισμό, την κουλτούρα, την φυσιογνωμία και την ταυτότητα της εκάστοτε περιοχής. Ο πολιτιστικός θησαυρός της Αργολίδας δεν συναντά σύνορα, αντιθέτως έχει παγκόσμια αξία και κεντρίζει το ενδιαφέρον και τον σεβασμό όλων των ανθρώπων της γης κυρίως λόγω της ιστορικής και αισθητικής του πλευράς.

Όπως έγινε αντιληπτό μέσω αυτής της εργασίας, η Αργολίδα αποτελεί ένα σταυροδρόμι πολιτισμών, ένας ζωντανός πυρήνας που αποδεικνύει την μακραίωνη ιστορία αυτού του τόπου. Αναμφισβήτητα η Αργολίδα έχει το προνόμιο να συνδυάζει τον πλούσιο πολιτιστικό της πλούτο με το ατέρμονο φυσικό κάλλος του

νομού. Αυτή η σύνθεση προνομίων έχει καταστήσει το νομό ως έναν από τους πιο τουριστικούς στη Ελλάδα. Τα οφέλη του πολιτιστικού τουρισμού είναι ζωτικής σημασίας για την τοπική κοινωνία, παρόλα αυτά υπάρχουν πολλά περιθώρια βελτίωσης των αρχαιολογικών χώρων του νομού που εάν επιτευχθούν τότε και η επισκεψιμότητα της περιοχής θα αυξηθεί κατακόρυφα.

Επιπροσθέτως σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να πούμε ότι δεν γίνονται προσπάθειες προστασίας, αναβάθμισης και αξιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς του νομού από τους τοπικούς πολιτιστικούς φορείς (ιδιωτικούς και δημόσιους), τους ΟΤΑ Α΄ και Β΄ βαθμού και το ΥΠΠΟΑ. Όμως ένας βασικός στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να τεθούν σε εφαρμογή έστω μερικές από τις προτάσεις που διατυπώθηκαν παραπάνω στους αρχαιολογικούς χώρους του νομού. Μια σύγχρονη κοινωνία δυστυχώς ή ευτυχώς οφείλει να συμπορεύεται με την τεχνολογική πρόοδο για να μπορεί να παραμένει σε υψηλά επίπεδα ανταγωνισμού. Για τον λόγο αυτό οι υπεύθυνοι πρέπει να δράσουν με γνώμονα την διορατικότητά τους στο μέλλον και τις ανάγκες των επισκεπτών-πελατών.

Βέβαια πέρα από τις βελτιωτικές ενέργειες που δύναται να πραγματοποιηθούν για την κατακόρυφη αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων, οι ιθύνοντες πρέπει να αναλογιστούν προσεκτικά το περιεχόμενο της ανάλυσης SWOT που έλαβε χώρα στην εργασία. Και αυτό διότι πέρα από τις προφανείς δυνάμεις και αδυναμίες των αρχαιολογικών χώρων, υπάρχουν σημαντικές ευκαιρίες που μπορούν να αξιοποιηθούν αλλά και απειλές από την άλλη μεριά που είναι απαραίτητο να αποφευχθούν. Εν ολίγοις δεν πρέπει να ενδιαφερόμαστε μονάχα για τις κινήσεις που θα εκτοξεύσουν την αξιοποίηση και την επισκεψιμότητα των αρχαιολογικών χώρων, αλλά να μεριμνάμε το ίδιο με σκοπό να υπεκφεύγουμε και τις ενδεχόμενες απειλές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθανασοπούλου Α. (2002). «Σύντομη επισκόπηση των δομών πολιτισμού στην Ευρώπη». Στο Αθανασοπούλου Α., Γλύτση Ε., και Χαμπούρη-Ιωαννίδου Α. «Οι Διαστάσεις των Πολιτιστικών Φαινομένων», (Τόμ. Β΄ Πολιτιστικό Πλαίσιο) Πάτρα: ΕΑΠ.
- Αντωνοπούλου Σ., (2012). «ΝΕΟ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΕΡΜΙΟΝΙΔΑΣ». Διπλωματική εργασία.
- Βενιζέλος Ε. (1999). «Διαχρονία και Συνεργασία. Μια πολιτική πολιτισμού». Καστανιώτης, Αθήνα.
- Βερνίκος Ν., (2002). «Πολυπολιτισμικότητα». Αθήνα: Κριτική.
- Βερνίκος Ν., Μπούνια Α., Παυλογεωργάτος Γ., Παπαγεωργίου Δ., Μπαντιμαρούδης Φ., Σκοπετέας Γ., et al (2005). «Πολιτιστικές βιομηχανίες-διαδικασίες, υπηρεσίες και αγαθά. Αθήνα: Κριτική.
- Βινιεράτου Μ., (2003). «Πολιτιστική Πολιτική και Διοίκηση». Πάτρα, Ε.Α.Π, Πτυχιακή εργασία.
- Βοσκόπουλος, Γ. (2009). «Η οικοδόμηση της Ευρώπης. Ειρήνη, Συμφιλίωση, Συνεργασία, Ολοκλήρωση. Αθήνα: Ποιότητα.
- Βρύζας Κ. (2005). «Παγκόσμια επικοινωνία και πολιτιστικές ταυτότητες. Εκδόσεις GUTENBERG.
- Γεωργιτσογιάννη, Ε, (2011). Εισαγωγή στην Ιστορία του Πολιτισμού. 1^η έκδοση επίμ. Αθήνα.
- Γκαντζιάς Γ., (2015). «Πολιτιστική Πολιτική, Διαχείριση, Διοίκηση και Γενικό (Δημόσιο) Συμφέρον». Πάτρα, ΕΑΠ.
- Εγχειρίδιο Δήμου Ερμιονίδας. «The gold book of Ermionida». Published by: THE MUNICIPALITY OF ERMIONIDA. Consulting editor: ANGELIKI LOUMI-GIANNIKOPOULOU.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛ.ΣΤΑΤ), (2009). «Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας».
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛ.ΣΤΑΤ), (2011). «ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ». ΠΕΙΡΑΙΑΣ, 2011.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛ.ΣΤΑΤ), (2017). «Βιομηχανία, Εμπόριο, Υπηρεσίες, Μεταφορές».
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛ.ΣΤΑΤ), (2018). ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ «Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κατά περιφέρεια και νομό».
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛ.ΣΤΑΤ), Στατιστικά Στοιχεία για τα έτη 1991-2001-2011.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2007). "Ανακοίνωση σχετικά με μια ευρωπαϊκή ατζέντα για τον πολιτισμό σε ένα κόσμο παγκοσμιοποίησης». Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.
- Κόνσολα Ν., (1995). «Η διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς». Αθήνα, Παπαζήση, σσ.26-28.
- Κόνσολα Ν., (2006). «Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη». Αθήνα: Παπαζήση.

- Κόνσολα Ντ. (1990). «Πολιτιστική Δραστηριότητα και Κρατική Πολιτική στην Ελλάδα. Η Περιφερειακή Διάσταση». Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.
- Κοσκινά Α., και Γλύτση Ε. (2003) Δομή, Οργάνωση και παραγωγή πολιτιστικών δραστηριοτήτων-Εικαστικά, Τόμος Β, Πολιτιστική Διαχείριση, Εκδόσεις ΕΑΠ.
- Κωστάκης Μ., Εισήγηση για το Συνέδριο «Πολιτιστικός Τουρισμός και Ανάπτυξη». Θέμα: «Τουρισμός-Πολιτισμός. Η διεθνής εμπειρία».
- Λαζαρέτου Σ., (2014). «Η έξυπνη οικονομία: "πολιτιστικές" και "δημιουργικές" βιομηχανίες στην Ελλάδα. Μπορούν να αποτελέσουν προοπτική εξόδου από την κρίση?» Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.
- Μπακάλης Ι., (2015). «Άργος η αρχαιότερη πόλη της Ευρώπης». Εκδόσεις: Μαλλιάρης Παιδεία.
- Μπαμπινιώτης Γ. (2006) Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Β Έκδοση. Γ Ανατύπωση, κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα.
- Μπιανκίни Φ., Πάρκινσον Μ., (1994). «Λίβερπουλ μια ιστορία χαμένων ευκαιριών?» στο Μπιανκίни Φ., Πάρκινσον Μ. «Πολιτιστική πολιτική και αναζωογόνηση των πόλεων. Η εμπειρία της Δυτικής Ευρώπης». Εκδόσεις Ε.Ε.Τ.Α.Α, Αθήνα.
- Μπιτσάνη Ε. (2004). «Πολιτιστική διαχείριση και περιφερειακή ανάπτυξη. Σχεδιασμός πολιτιστικής πολιτικής και πολιτιστικού προϊόντος». Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα.
- Μπιτσάνη Ε., (2001). «Πολιτισμός και Τοπική Αυτοδιοίκηση». Καλαμάτα: Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καλαμάτας.
- Μπιτσάνη Ε., (2020) Σημειώσεις από το μάθημα της Κ. Μπιτσάνη «Δημόσιες πολιτικές πολιτισμού», στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος «Δημόσια Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση» του Πανεπιστημίου της Πελοποννήσου.
- Νόμος 3852/2010, άρθρο 1, παρ. 2α, «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης», Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας.
- Νόμος 4582/2018, άρθρο 13. «Θεματικός τουρισμός Ειδικές μορφές τουρισμού Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του τουρισμού και της τουριστικής εκπαίδευσης Στήριξη τουριστικής επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις». Εφημερίς της Κυβερνήσεως, ΦΕΚ 208/Α/11-12-2018.
- Νόμος ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3028, Κεφάλαιο 1, άρθρο 2 «Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς». Εφημερίς της Κυβερνήσεως, ΦΕΚ 153 Α/28.6.2002.
- Οικονόμου Μ., (2003). «Μουσείο: Αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός»? Αθήνα: Κριτική.
- Ουσκατέσκου Χ., (1986). «Συνοπτική Θεωρία και Ιστορία του Πολιτισμού». Εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα.
- Παρθενόπουλος Κ.Ν. (2004). «Πολιτισμός και Αστικό Περιβάλλον». Ζήσης, Θεσσαλονίκη.
- Πασχαλίδης Γ., Χαμπούρη-Ιωαννίδου Α. (2002). «Οι διαστάσεις των πολιτιστικών φορέων-Τόμος Α, Εισαγωγή στον Πολιτισμό». Πάτρα: ΕΑΠ.
- Παυλογεωργάτος Γ., & Κωνσταντόγλου Μ., (2005). «Πολιτισμικός τουρισμός: Η περίπτωση της Ελλάδας». Στο: Βερνίκος Ν. κ.α. (επιμ.). Οι πολιτισμικές βιομηχανίες. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Παχάκη Κ., Αγγελίδου Φ., Αναστασάκου Ζ. Ν., Δεδαγιάν Β., Κούναρης Ε., Λέρτα Σ., Μπαλτζάκης Π., Χειμωνίτη-Τερροβίτη Σ., (2000). «Ο πολιτισμός ως

κλάδος οικονομικής δραστηριότητας», κέντρο προγραμματισμού και οικονομικών ερευνών, Αθήνα.

- Σαμουρκασίδου, Ε. (2015). Οδικός Χάρτης Εξειδίκευσης Δράσης Τομέα Τουρισμού Περιφέρειας Πελοποννήσου. Αθήνα: ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΣΕΤΕ (Ινστιτούτο Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων).
- Τόγιας Α.Δ., (2013). «Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης σε μια αγροτική περιοχή: Η περίπτωση της Αρχαίας Επιδαύρου». Μεταπτυχιακή εργασία του τμήματος Αγροτικής οικονομίας και ανάπτυξης.
- Τροβά Ε. «Η έννοια του πολιτιστικού περιβάλλοντος κατά το Σύνταγμα του 1975/86. Σακκούλας, Αθήνα, 1992.
- Τσαούσης Δ. (1983). «Η κοινωνία του ανθρώπου». Εισαγωγή στην κοινωνιολογία, Αθήνα, Gutenberg.
- Φ. Παχύγιαννη, «ΑΡΓΟΛΙΔΑ: Ένας χώρος 50.000 ετών συνεχούς ανθρώπινης παρουσίας» στο Ελλέβορος-Άργος, για τα γράμματα και τις τέχνες. Τεύχος 12, 1995, εκδόσεις Ιωάννης Ρηγόπουλος.
- Van Andel, Tjeerd H., (2002). «Αρχαιολογία χωρίς σκαπάνη» Εκδόσεις Καλειδοσκόπιο, Αθήνα.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Badie B. (1995). «Κουλτούρα και πολιτική». Εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ.
- Cuche D. (2001). «Η έννοια της κουλτούρας στις κοινωνικές επιστήμες. 1^η έκδοση, επιμέλεια Αθήνα: τυπωθήτω.
- Culliman D., (2017). “Civic Engagement: Why Cultural Institutions must Lead the Way”.
- Defner A., Konstandakopoulos D., Psycharis Y., (2003). «Culture and Regional Economic Development in Europe: Cultural, Political and Social Perspectives. University of Thessaly, Volos.
- Gartner C. W. (2001). «Τουριστική Ανάπτυξη. ‘Αρχές, διαδικασίες και πολιτικές’ ». Αθήνα, Εκδόσεις: ΕΛΛΗΝ.
- Grazuleviciute I., (2006). Cultural Heritage in the Context of Sustainable Development, Environmental research, engineering and management, No.3 (37), pp 74-79.
- Johnson J., Snepenger D. and A. Sevgin (1994). “Residents’ perceptions of tourism development”, Annals of Tourism Research.
- Klamer A., (2008). “Subline economy- On the intersection of art and economics” Published by: Amariglio, J., J., Childers and S., Cullenberg. Routledge, New York, USA.
- Lord B., Lord G.D. (Eds), (2002). “The Manual of Museum Exhibitions”. New York: AltaMira Press.
- Masterman G., Wood Emma H., (2004). “Innovative Marketing Communications: Strategies for industry events. Elsevier Butterworth Heinemann.
- McCool S. and Martin S. (1994). “Community Attachment and Attitudes Towards Tourism Development”, Journal of Travel Research.

- Nocca F., (2017). “The role of cultural heritage in sustainable development: Multidimensional Indicators as decision making tool”, Sustainability. Article Published: 19 October 2017.
- Peterson R. A., Kern R. M., (1996). “Changing Highbrow Taste: From Snob to Omnivore”, American Sociological Review, Vol.61, No5 (Oct. 1996), 900-907. Published by: American Sociological Association.
- UNESCO (1982). Cultural industries. A challenge for the future of culture. Paris: UNESCO.
- UNESCO (2006). “Towards Sustainable Strategies for Creative Tourism”. UNESCO.
- Vecco M. (2010) “A definition of cultural heritage: From the tangible to the intangible” Journal of Cultural Heritage. 11, pp. 321-324.
- Verdier T., (2001). “The Economics of Cultural Transmission and the Dynamics of Preferences”. Journal of Economic Theory, Volume 97, Issue 2, April 2001, 298-312. Academic Press.
- Weber A., (1998). Fundamentals of culture-sociology, social process, civilian process and culture-movement. J. Rundelss and S. Mennell (επιμ.) Classical Readings in Culture and Civilisation, Routledge, Λονδίνο.
- Williams R., (1988). “Keywords: A Vocabulary of Culture and Society”. London: Fontana.

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

- AMERICAN SCHOOL OF CLASICAL STUDIES AT ATHENS. «ΑΚΣΑ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ» Ανάκληση από: <https://www.ascsa.edu.gr/about/about-the-american-school/greek>.
- CNN Greece, (2016). «Το κάστρο του Άργους». Ανάκληση από: <https://www.cnn.gr/taksidi/ellada/story/17501/to-kastro-toy-argoyis>.
- EUR-Lex, (1997). «Συνθήκη του Άμστερνταμ που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις Συνθήκες περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ορισμένες συναφείς πράξεις – Περιεχόμενα». Ανάκληση από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT>.
- EUR-Lex, (2001). «Συνθήκη της Νίκαιας που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις Συνθήκες περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ορισμένες συναφείς Πράξεις, που υπογράφηκε στη Νίκαια στις 26 Φεβρουαρίου 2001 – Περιεχόμενα». Ανάκληση από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:12001C/TXT>.
- EUR-Lex, (2012). «ΟΔΗΓΙΑ 2012/13/ΕΕ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 22ας Μαΐου 2012 σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών». Ανάκληση από: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/5/the-treaty-of-lisbon>.
- EUR-Lex, (2017). «Ευρώπη 2020 : η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη και την απασχόληση». Ανάκληση από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aem0028>.

- EUROPA NOSTRA. «Organization». Ανάκληση από: <https://www.europanostra.org/organisation/>.
- European Commission. «Culture and Creativity». Ανάκληση από: <https://ec.europa.eu/culture/funding-creative-europe/about-creative-europe-programme>.
- Europeana. (2008). «About Europeana». Ανάκληση από: <https://www.europeana.eu/el/about-us>.
- Franchi E. (2015). «What is cultural heritage». Khan Academy. Ανάκληση από: <https://www.khanacademy.org/humanities/special-topics-art-history/arches-at-risk-cultural-heritage-education-series/arches-beginners-guide/a/what-is-cultural-heritage>.
- ICCROM Working Group (2005) «Definition of cultural heritage: References to documents in history». Ανάκληση από: http://cif.icomos.org/pdf_docs/Documents%20on%20line/Heritage%20definition%20s.pdf.
- MatragosFruit, (2021). Matragos Fruit S.A. Ανάκληση από: <http://www.matragosfruit.com/>.
- ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ (2006), Απόφαση 2006/515/ΕΚ της 18^{ης} Μαΐου 2006, σχετικά με τη σύναψη της σύμβασης της UNESCO για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης που υιοθετήθηκε από την 33^η Συνεδρίαση της Γενικής Διάσκεψης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την εκπαίδευση, την επιστήμη και τον πολιτισμό. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 201/15. Ανάκληση από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006D0515&from=EN>.
- ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, (2008). «Αρχαίο θέατρο Άργους». Ανάκληση από: <https://argolikivivliothiki.gr/2008/10/23/ancient-theater-of-argos/>.
- ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, (2008). «Μυκήνες». Ανάκληση από: <https://argolikivivliothiki.gr/2008/10/25/mycenae-2/>.
- ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, (2008). «Παλαμήδι». Ανάκληση από: <https://argolikivivliothiki.gr/2008/10/24/nafplio/>.
- ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ. (2008). «Αρχαία Αγορά Άργους». Ανάκληση από: <https://argolikivivliothiki.gr/2008/10/24/%ce%b1%cf%81%cf%87%ce%b1%ce%af%ce%b1-%ce%b1%ce%b3%ce%bf%cf%81%ce%ac-%ce%ac%cf%81%ce%b3%ce%bf%cf%85%cf%82/>.
- ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ. (2008). «Άργος». Ανάκληση από: <https://argolikivivliothiki.gr/2008/10/28/%ce%b1%cf%81%ce%b3%ce%bf%cf%83/>.
- ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ. (2011). «Ασκληπιείο της Επιδαύρου». Ανάκληση από: <https://argolikivivliothiki.gr/2011/06/21/%ce%b1%cf%83%ce%ba%ce%bb%ce%b7%cf%80%ce%b9%ce%b5%ce%af%ce%bf-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%b5%cf%80%ce%b9%ce%b4%ce%b1%cf%8d%cf%81%ce%bf%cf%85/>.

- ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ. «Posts Tagged 'Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών'». Ανάκληση από: <https://argolikivivliothiki.gr/tag/%CE%B3%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%AE-%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CF%8E%CE%BD/>.
- Άρθρο από την ιστοσελίδα «ΑΡΓΟΛΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ», (2021). «Αυξήθηκε ο πληθυσμός της Αργολίδας τα τελευταία 40 χρόνια». Ανάκληση από: <https://www.argolikeseidhseis.gr/2021/01/40.html>
- Άρθρο από την ιστοσελίδα, Περι...γραφής. «Πολύκλειτος». Ανάκληση από: <http://www.peri-grafis.net/ergo.php?id=1449>.
- Άρθρο από την ιστοσελίδα, ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ. «Αρχαίο θέατρο, Άργος.». Ανάκληση από: <https://www.argolisculture.gr/el/lista-mnimeion/arhaio-theatro-argos/>.
- Άρθρο από την ιστοσελίδα, ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ. «Ακροναυπλία». Ανάκληση από: <https://www.argolisculture.gr/el/lista-mnimeion/akronayplia/>.
- Βλάντου Α., (2011). «ΕΥΡΩΠΗ 2020: Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ». Ανάκληση από: <https://nomosphysis.org.gr/12217/europi-2020-o-politismos-os-paragon-stiriksis-tis-koinis-europaikis-poreias-ianouarios-2011/>.
- Γούρνη. Ε. «Ναύπλιο... Η πρώτη πρωτεύουσα της Ελλάδας». Ανάκληση από: <https://www.gnoristetinellada.gr/anadromes/peloponnisos/89-nayplio-i-proti-protayousa-tis-elladas>.
- Δημιουργική Ευρώπη, (2021). «Υπο-πρόγραμμα Πολιτισμός 2021-2027». Ανάκληση από: <http://creative-europe.culture.gr/creative-europe/%CF%85%CF%80%CE%BF-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82/>.
- ΔΗΜΟΣ Άργους-Μυκηνών. «Η ιστορία της Πόλης». Ανάκληση από: https://www.argos-tourism.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1%3A2011-04-27-07-26-41&catid=1&Itemid=27&lang=el.
- ΔΗΜΟΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ. (2019). «Ιστορία Επιδαύρου». Ανάκληση από: <https://epidavros.gr/visitepidavros/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CF%87%CF%8E%CF%81%CE%BF%CE%B9/>.
- ΔΗΜΟΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ. «Αρχαία Επίδαυρος». Ανάκληση από: <https://epidavros.gr/municipality/arxaia-epidavros/>.
- Δήμος Ερμιονίδας, (2020). «Ρωμαϊκό Ταφικό Μνημείο Ερμιόνης». Ανάκληση από: <https://ermionida.gr/romaiko-tafiko-mnimeio-ermionis/>.
- Δήμος Ναυπλιέων. «Ναύπλιο». Ανάκληση από: <https://www.nafplio.gr/odimosmenu/denafpliomenu/nafpliomenu.html>.

- Δήμος Ναυπλιέων. «Παλαμήδι». Ανάκληση από: <https://www.nafplio.gr/arkaiologikoixoroiseimiamenu/62-2011-03-20-10-43-36.html>.
- Δημοτικός Οργανισμός Πολιτισμού-Περιβάλλοντος Αθλητισμού-Τουρισμού, (2021). «Χαιρετισμός Προέδρου». Ανάκληση από: <https://doppat.gr/doppat/xairetismos-proedrou.html>.
- ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ - Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, (2021). Ανάκληση από: <https://www.culture.gov.gr/el/SitePages/default.aspx>.
- ΕΡΜΙΟΝΗ Δημοτική Κοινότητα, (2014). «Ρωμαϊκή Σαρκοφάγος». Ανάκληση από: <http://www.ermion.gr/sarkofagos/>.
- ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, (2010). «ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΥΡΩΠΗ 2020. Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη». Ανάκληση από: [https://ketlib.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/ket/1058/COM\(2010\)%202020final_gre.pdf?sequence](https://ketlib.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/ket/1058/COM(2010)%202020final_gre.pdf?sequence).
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, (1993). «Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) /Συνθήκη του Μάαστριχτ. Ανάκληση από: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>.
- Εφορεία Αρχαιοτήτων Αργολίδας. (2021). ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΑΡΓΟΥΣ. «Σεράπειο -Ασκληπειό, Θέρμες Α, Άργος». Ανάκληση από: <https://www.argolisculture.gr/el/lista-mnimeion/sarapeio-asklipleio-thermes-a-argos/>.
- Ζορμπά Μ., (2008). «Σε τι χρειάζεται η πολιτιστική πολιτική?» Εφημερίδα το ΒΗΜΑ. Ανάκληση από: <https://www.tovima.gr/2008/11/24/opinions/se-ti-xreiazetai-i-politistiki-politiki/>.
- Καστρολόγος - Κάστρα της Ελλάδας. (2021). «Ακρόπολη Καζάρμας ή Ξεροκαστέλλι». Ανάκληση από: <https://www.kastra.eu/castlegr.php?kastro=kazarma>.
- Καστρολόγος – Κάστρα της Ελλάδας. (2021). «Κάστρο Άργους ή Κάστρο Λάρισας». Ανάκληση από: <https://www.kastra.eu/castlegr.php?kastro=argos>.
- Κιουλάφα Μ., (2013). «ΠΟΛΥΚΛΕΙΤΟΣ. ΟΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΛΟΓΙΕΣ ΤΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ» Ανάκληση από: <https://ekivolosblog.wordpress.com/2013/06/12/%CF%80%CE%BF%CE%BB%CF%85%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%83-%CE%BF%CE%B9-%CE%BC%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CF%83-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%B5/>.
- ΟΔΥΣΣΕΥΣ - Πολιτισμού και Αθλητισμού, (2012). «Σπήλαιο Φράγχθι» Ανάκληση από: http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=16841.
- ΟΔΥΣΣΕΥΣ – Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, (2012). «Αρχαία Αγορά Άργους». Ανάκληση από: http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2567.
- ΟΔΥΣΣΕΥΣ - Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, (2012). «Μυκήνες». Ανάκληση από: http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2573.
- ΟΔΥΣΣΕΥΣ - Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, (2012). «Τίρυνθα». Ανάκληση από: http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2382.

- Συκκά Γ., «Η Καθημερινή», (2014). «Γάμος πολιτισμού και περιβάλλοντος». Ανάκληση από: <https://www.kathimerini.gr/life/environment/763049/gamos-politismoy-kai-perivallontos/>.
- Φέσσα Α., (2019). «Άργος: Η αρχαιότερη πόλη της Ελλάδας». Ανάκληση από: <https://www.gnoristetinellada.gr/anadromes/peloponnisos/4845-argos-i-arxaioteri-poli-tis-elladas>.
- Ψυχογιού Ο., (2012). «Αρχαιολογικός χώρος Ασκληπιείου Επιδαύρου-Ιστορικό». Ανάκληση από: http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2374.

Αριθμός ερωτηματολογίου: _ _ _

Ημερομηνία: _ / _ / _ _ _ _

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ**

Το παρόν ερευνητικό ερωτηματολόγιο συμπληρώνεται από τους κατοίκους του νομού Αργολίδας. Οι απαντήσεις στα ερωτήματα του ερωτηματολογίου είναι απόλυτα εμπιστευτικές και θα αξιοποιηθούν για την Διπλωματική εργασία με τίτλο «Το σύγχρονο πολιτιστικό πρόσωπο της Αργολίδας μέσα από τους αρχαιολογικούς της χώρους», στα πλαίσια του ΠΜΣ «Δημόσια Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση» του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Ευελπιστώ από την συλλογή των απαντήσεων να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΤΗΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ

Α. Κοινωνικοδημογραφικά στοιχεία

1. Φύλο

- Άνδρας
 Γυναίκα

2. Ηλικία

- 18-25
 26-35
 36-45
 46-55
 56 και άνω

3. Εκπαίδευση

- Απόφοιτος/η Δημοτικού-Γυμνασίου
- Απόφοιτος/η Λυκείου
- Απόφοιτος/η ΙΕΚ
- Απόφοιτος/η Τ.Ε.Ι.
- Απόφοιτος/η Πανεπιστήμιου
- Κάτοχος Μεταπτυχιακού-Διδακτορικού τίτλου

4. Επαγγελματική κατάσταση

- Οικιακά
- Φοιτητής
- Ιδιωτικός υπάλληλος
- Δημόσιος υπάλληλος
- Ελεύθερος επαγγελματίας
- Συνταξιούχος

5. Σε ποιόν δήμο κατοικείτε;

- Δήμος Άργους-Μυκηνών
- Δήμος Ναυπλίων
- Δήμος Ερμιονίδας
- Δήμος Επιδαύρου

B. Με βάση την προσωπική σας κρίση και εμπειρία, παρακαλώ να απαντήσετε στις επόμενες ερωτήσεις

6. Ποιο είναι το κίνητρο επίσκεψής σας σε έναν αρχαιολογικό χώρο;

- Περιέργεια
- Περίπατος
- Η ιστορία του αρχαιολογικού χώρου
- Τα αρχαιολογικά ευρήματα

7. Από τους 5 σπουδαιότερους αρχαιολογικούς χώρους της Αργολίδας πόσους έχετε επισκεφτεί έστω μια φορά (Αρχ. Χώρος Μυκηνών, Αρχ. Χώρος Επιδαύρου, Αρχ. Χώρος Τίρυνθας, Αρχαίο θέατρο και αγορά Άργους, Κάστρο Παλαμηδίου);

- Κανένα
- 1
- 2
- 3
- 4
- Και τους 5

8. Πόσο χρόνο αφιερώνετε σε έναν αρχαιολογικό χώρο;

- 1-10 λεπτά
- 10-30 λεπτά
- 30 λεπτά έως 1 ώρα
- 1-2 ώρες
- Περισσότερο από 2 ώρες

9. Η τιμή των εισιτηρίων θεωρείται ότι είναι προσιτή για τα σημερινά δεδομένα;

Ναι

Όχι

10. Κατά την γνώμη σας η είσοδος στους αρχαιολογικούς χώρους της Αργολίδας, θα έπρεπε να είναι ελεύθερη για τους κατοίκους του νομού όπως είχε συμβεί στο παρελθόν;

Ναι

Όχι

11. Πιστεύετε ότι στην εκπαίδευση (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια) θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνονται συχνότερες επισκέψεις των μαθητών στους αρχαιολογικούς χώρους;

Ναι

Όχι

12. Πως θα αξιολογούσατε τις υπηρεσίες των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας (καθαριότητα, προσωπικό, ξενάγηση);

Εξαιρετικές

Ικανοποιητικές

Δυσάρεστες

13. Πως θα αξιολογούσατε την συμπεριφορά και την κατάρτιση του προσωπικού;

Εξαιρετική

Καλή

Μέτρια

Κακή

14. Η χρήση πινακίδων στους αρχαιολογικούς χώρους βοηθάει ως προς την περιγραφή του εκάστοτε αρχαιολογικού ευρήματος - αρχαιολογικού χώρου;

- Πάρα πολύ
- Πολύ
- Μέτρια
- Λίγο
- Καθόλου

15. Πως θα χαρακτηρίζατε την προσβασιμότητα στους αρχαιολογικούς χώρους;

- Εξαιρετική
- Καλή
- Μέτρια
- Κακή

16. Θεωρείται ότι οι υποδομές είναι κατάλληλες για τα ΑΜΕΑ;

- Ναι
- Όχι

17. Πως θα αξιολογούσατε την συντήρηση και την προστασία των αρχαιολογικών χώρων της Αργολίδας ;

- Εξαιρετική
- Καλή
- Μέτρια
- Κακή

18. Ο αλόγιστος τουρισμός σε συνδυασμό με την έλλειψη προσωπικού στους αρχαιολογικούς χώρους, ενδέχεται κατά τη γνώμη σας να προκαλέσει ζημιές στην πολιτιστική κληρονομιά του νομού;

Ναι

Όχι

19. Με την δημιουργία σύγχρονων ιστοσελίδων και την χρήση ΤΠΕ, κατά πόσο πιστεύετε ότι θα βελτιωνόταν η διαχείριση των αρχαιολογικών χώρων ;

Πάρα πολύ

Πολύ

Μέτρια

Λίγο

Καθόλου

20. Η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων μιας πόλης ή η δημιουργία ενός αρχαιολογικού πάρκου κατά πόσο θεωρείται θα συνέβαλλε στην ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς του νομού;

Πάρα πολύ

Πολύ

Μέτρια

Λίγο

Καθόλου

21.Θεωρείται ότι το ΥΠΠΟΑ προωθεί επαρκώς την πολιτιστική κληρονομιά της Αργολίδας μέσω διαφημίσεων στο εξωτερικό ;

Ναι

Όχι

22. Πρέπει η διαχείριση των αρχαιολογικών χώρων από το ΥΠΠΟΑ να περιέλθει εν μέρει στους ΟΤΑ Α΄ και Β΄ βαθμού ;

Ναι

Όχι

23. Πιστεύετε ότι η πολιτιστική κληρονομιά της Αργολίδας συμβάλλει στην ανάπτυξη του νομού;

Πάρα πολύ

Πολύ

Μέτρια

Λίγο

Καθόλου

24. Θεωρείται ότι η Αργολίδα έχει αξιοποιήσει τους αρχαιολογικούς της χώρους με σκοπό να καλύψει τις ανάγκες των κατοίκων και των επισκεπτών της;

Πάρα πολύ

Πολύ

Μέτρια

Λίγο

Καθόλου

25. Πιστεύετε ότι οι αρχαιολογικοί χώροι της Αργολίδας πρέπει να αναβαθμιστούν;

Ναι

Όχι

26. Θεωρείται τον εαυτό σας γνώστη των αρχαιολογικών χώρων του νομού;

- Πάρα πολύ
- Πολύ
- Μέτρια
- Λίγο
- Καθόλου

27. Ποιές είναι οι απόψεις σας για την ανάπτυξη της περιοχής. Γνωρίζετε τι είναι βιώσιμη ανάπτυξη;
